

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

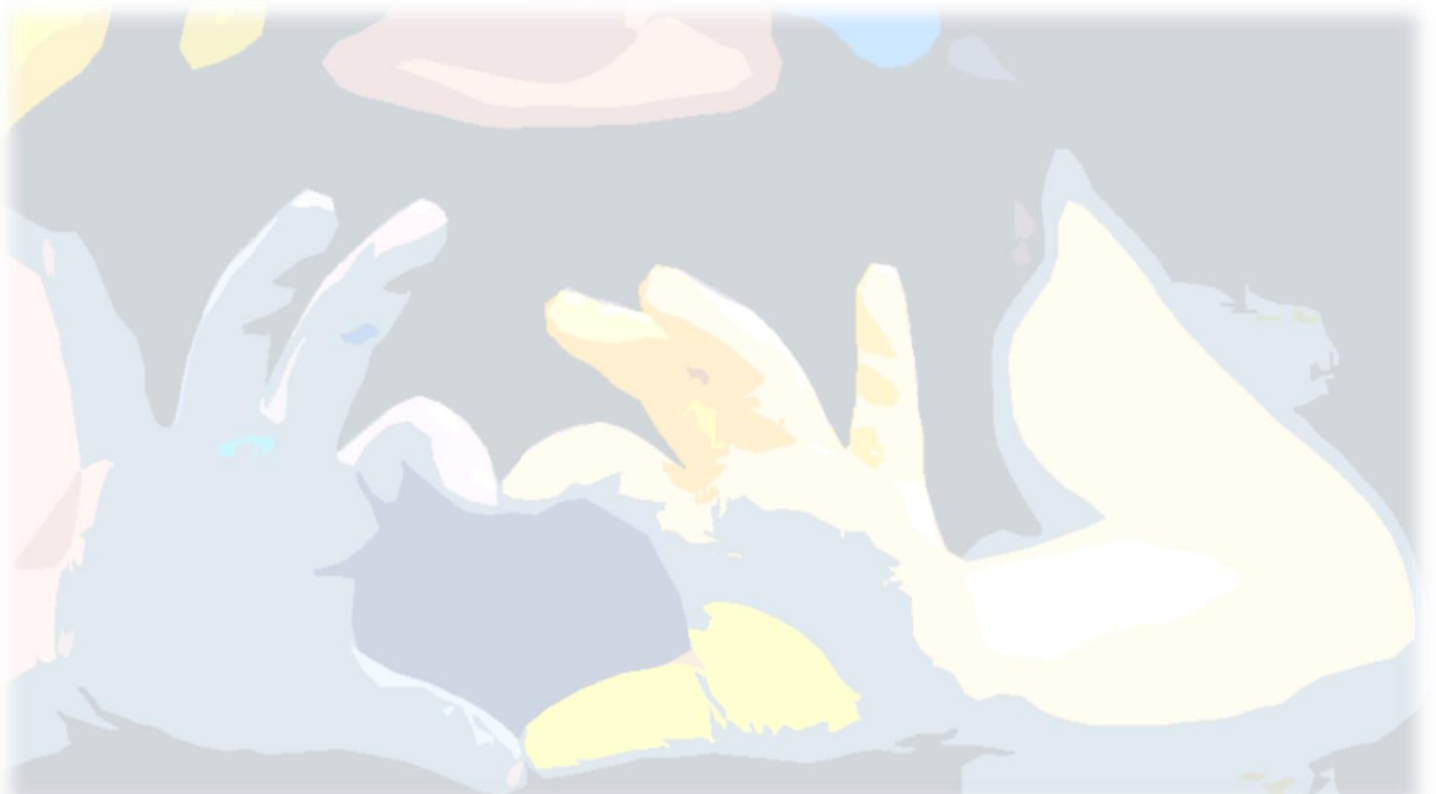

КОМАНДА
ПІДТРИМКИ
РЕФОРМ МОН

**Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут освітньої аналітики»**

Дослідження щодо впровадження реформи НУШ у пілотних закладах освіти (базова школа)

Інформаційно-аналітичні матеріали

2023 р.

НАУКОВИЙ КОЛЕКТИВ АВТОРІВ

Денисюк О., начальник відділу освітньої статистики і аналітики,

Титаренко Н., завідувач сектору загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти відділу освітньої статистики і аналітики,

Ткаченко В., молодший науковий співробітник сектору загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти відділу освітньої статистики і аналітики,

Дронь Т., молодший науковий співробітник сектору вищої освіти відділу освітньої статистики і аналітики,

Терещенко В., проєктний менеджер з моніторингу ефективності впровадження НУШ Команди підтримки реформ Міністерства освіти і науки України в межах проєкту «Українська Архітектура Реформ» (URA),

Клименко І., проєктна менеджерка з оцінювання Команди підтримки реформ Міністерства освіти і науки України в межах проєкту «Українська Архітектура Реформ» (URA),

Кузьмінська О., проєктна менеджерка з професійного розвитку вчителів Команди підтримки реформ Міністерства освіти і науки України в межах проєкту «Українська Архітектура Реформ» (URA).

Зміст

Вступ.....	3
КОНЦЕПЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	5
ДИЗАЙН ДОСЛІДЖЕННЯ.....	10
УЧАСНИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ	13
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІЛОТУ	22
Мовно-літературна галузь	22
Іншомовна освіта.....	27
Математична галузь.....	30
Природнича галузь	33
Технологічна галузь	36
Інформатична галузь.....	39
Соціальна і здоров'язбережувальна галузь.....	42
Громадянська та історична галузь	46
Мистецька галузь	50
Міжгалузеві інтегровані курси	53
ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЛОТНОГО ПРОЄКТУ ТА ПОТРЕБИ ВЧИТЕЛІВ.....	56
ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ, БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА В ПЛОТНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	72
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ.....	80
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ, ЯКІ ПЛОТУЮТЬ НОВИЙ ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ.....	94
РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ УЧНІВ ПЛОТНИХ КЛАСІВ.....	108
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА ПЛОТУВАННЯ НА ЕТАПІ ПЕРШОГО (АДАПТАЦІЙНОГО) ЦИКЛУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (5-6 КЛАСИ)	115
ВИСНОВКИ.....	124
РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	134

Вступ

У 2021-2022 навчальному році відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 02.04.21 р. №406¹ стартував інноваційний освітній проєкт всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів ЗСО в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти». Серед завдань проєкту – здійснення постійного моніторингу² впровадження Державного стандарту базової середньої освіти. У межах реалізації цього проєкту та на виконання п. 2.1.3.2 Оперативного плану Міністерства освіти і науки України на 2022 р. ДНУ «Інститут освітньої аналітики» було проведено I етап моніторингового дослідження щодо впровадження реформи НУШ у пілотних закладах освіти (базова школа) серед учителів 5-х пілотних класів³. II етап моніторингового дослідження щодо впровадження реформи НУШ у пілотних закладах освіти було здійснено відповідно до Оперативного плану МОН на 2023 рік [завдання 2.5.2.3. 4] ДНУ «Інститут освітньої аналітики» спільно з Міністерством освіти і науки та Командою підтримки реформ Міністерства освіти і науки України.

До Вашої уваги пропонуються інформаційно-аналітичні матеріали за результатами II етапу моніторингового дослідження пілотування навчально-методичного забезпечення на рівні першого (адаптаційного) циклу базової освіти. У них підбито підсумки процесу апробації навчально-методичного забезпечення впровадження нового Державного стандарту базової освіти, що проходить в надскладних умовах воєнного стану в

¹ Про реалізацію інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти»: Наказ МОН № 406 від 02.04.2021. URL : https://osvita.ua/doc/files/news/822/82285/Nakaz_406_02_04_2021.pdf

² Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти : наказ МОН від 16.01.2020 р. № 54.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0154-20#Text>

³ Дослідження щодо впровадження реформи НУШ у пілотних закладах освіти (базова школа) / Інформаційно-аналітичні матеріали. URL : https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/nus_pilot_report_2022.pdf

149 закладах загальної середньої освіти. В інформаційно-аналітичних матеріалах використано дані результатів опитування учасників пілотного проекту, зокрема координаторів НУШ, директорів пілотних закладів освіти, учителів 6-х пілотних класів і батьків учнів 6-х пілотних класів. Представлені інформаційно-аналітичні матеріали підготовлені дослідниками ДНУ «Інститут освітньої аналітики», а також проектними менеджерами Команди підтримки реформ МОН (у межах проекту «Українська Архітектура Реформ» (URA)⁴. Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково збігається з позицією донорів проекту Міністерства освіти і науки України.

⁴ Архітектура реформ України (АРУ) — це комплексна програма технічної допомоги, яку розгортає Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) у партнерстві з Європейським Союзом для підтримки важливих процесів реформ в Україні. АРУ фінансується з багатостороннього донорського Фонду стабілізації та сталого розвитку, яким керує ЄБРР (Австрія, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Італія, Японія, Нідерланди, Норвегія, Польща, Швеція, Швейцарія, Сполучене Королівство, Сполучені Штати та Європейський Союз).

Концепція дослідження

Обґрунтування теми дослідження. Головним завданням реформування у сфері загальної освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 988-р.⁵, є забезпечення високого рівня якості освіти. Стратегічні напрями розвитку сучасної загальної середньої освіти визначаються законами України «Про освіту»⁶, «Про повну загальну середню освіту»⁷, та іншими нормативними документами, що регламентують освітні зміни. Концепцією «Нової української школи» передбачено зміну цілей й основних завдань освіти, зокрема її змісту, орієнтацію на компетентнісний й особистісно орієнтований підхід до навчання, що спрямовані на здобуття учнями умінь і навичок, необхідних для успішної самореалізації у всіх сферах суспільного життя.

Структуру і зміст базової середньої освіти визначає Державний стандарт базової середньої освіти (Державний стандарт), затверджений постановою КМУ від 30 вересня 2020 р. № 898⁸. Упровадження Державного стандарту базової середньої освіти вимагає принципово нових підходів й інструментів, що ґрунтуються на особистісно орієнтованому й компетентнісному підходах до навчання, з урахуванням вікових особливостей фізичного, розумового та психічного розвитку здобувача освіти й вимагає системних розроблень, створення навчально-методичних комплексів, розробок сучасних методів і технологій навчання.

⁵ Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934>.

⁶ Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII (дата оновлення: 01.01.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

⁷ Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX (дата оновлення: 15.03.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

⁸ Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : постанова КМУ від 30.09.2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16>

Другий рік поспіль, починаючи з 2021-2022 н. р., 149 закладів загальної середньої освіти увійшли в експеримент з апробації навчально-методичного забезпечення для реалізації Державного стандарту, зокрема навчальних матеріалів для здобувачів освіти з усіх освітніх галузей – навчальних предметів (інтегрованих курсів), що реалізують ідеї Нової української школи і спрямовані на досягнення очікуваних результатів; організаційно-методичного інструментарію для педагогів базової школи, розроблених відповідно до Концепції НУШ; системи оцінювання освітніх досягнень здобувачів загальної середньої освіти. З метою інтеграції інноваційного освітнього проєкту в освітній процес закладів загальної середньої освіти розроблено й впроваджено навчально-методичне забезпечення для реалізації нового Державного стандарту. Закладами освіти – учасниками пілотного проєкту – до початку навчального року було обрано модельні навчальні програми з усіх освітніх галузей (навчальних предметів / інтегрованих курсів), упроваджено методичні матеріали щодо роботи з Типовою освітньою програмою, модельними навчальними програмами для учнів 5-6 класів. У 2022-2023 н. р. завершується адаптаційний цикл навчання на рівні базової середньої освіти й фактично перший цикл пілотного проєкту.

Моніторингове дослідження щодо впровадження реформи НУШ у пілотних закладах освіти (базова школа) вимагає формування й застосування кількісної концепції, у межах якої буде здійснено збір і детальний аналіз статистичної інформації щодо ефективності впровадження Державного стандарту, зокрема навчально-методичного забезпечення учасників проєкту.

Цільовою аудиторією цього етапу моніторингового дослідження є координатори пілоту, директори пілотних закладів ЗСО, учителі, які викладають навчальні предмети / інтегровані курси в шостих пілотних класах, батьки учнів шостих пілотних класів.

Результатом дослідження є отримання статистично валідизованих даних для оцінювання рівня навчально-методичного забезпечення для реалізації Державного стандарту, організаційно-методичного інструментарію для педагогів базової школи, системи оцінювання освітніх досягнень здобувачів загальної середньої освіти для реалізації НУШ у пілотних закладах освіти на адаптаційному етапі базової школи.

Концептуальні засади дослідження. Моніторингове дослідження щодо впровадження реформи НУШ у пілотних закладах освіти (базова школа) у контексті оцінювання ефективності впровадження Державного стандарту по завершенню адаптаційного циклу зосередиться на вивченні таких питань:

- Виявлення рівня забезпеченості пілотних 6-х класів необхідними для реалізації Державного стандарту засобами навчання й обладнання; узагальнення та формування потреби.

- Вивчення особливостей організації освітнього процесу в пілотних 6-их класах в умовах воєнного стану, зокрема форми організації освітнього процесу, створення безпечного освітнього середовища, технічне забезпечення освітнього процесу, психологічна підтримка учасників освітнього процесу.

- Дослідження використання й сприйняття учасниками освітнього процесу запровадженої системи оцінювання освітніх досягнень здобувачів загальної середньої освіти.

- Відстеження тенденцій щодо оцінювання I циклу пілотного проекту його учасниками й формування потреби для продовження наступного циклу.

- Використання стандартизованого інструментарію онлайн-анкети упродовж усіх етапів моніторингового дослідження забезпечить

технологічність процесу, його повторюваність і структурування результатів.

Мета дослідження: вивчення особливостей нових навчальних підходів у 6-их пілотних класах базової школи – учасників експерименту з упровадження НУШ – у контексті формування навчально-методичного забезпечення проєкту «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів ЗСО в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти».

Предмет дослідження: відповідність навчально-методичного й матеріально-технічного забезпечення вимогам Державного стандарту в пілотних 6-их класах базової школи.

Основні завдання дослідження:

1. З'ясувати рівень навчально-методичного забезпечення пілотних 6-их класів у контексті реалізації вимог Державного стандарту.
2. Дослідити особливості організації освітнього процесу в пілотних 6-их класах в умовах воєнного стану.
3. Вивчити стан щодо створення безпечного середовища в пілотних закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану.
4. З'ясувати стан організації надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу в пілотних закладах ЗСО.
5. Дослідити стан сприйняття учасниками освітнього процесу запровадженої системи оцінювання освітніх досягнень здобувачів загальної середньої освіти, зокрема використання свідоцтва досягнень.
6. Вивчити потреби учасників освітнього процесу в пілотних закладах ЗСО для подальшої участі й успішної реалізації освітнього інноваційного проєкту.

7. Дослідити оцінювання учасниками експерименту I циклу пілотного проєкту по завершенню адаптаційного етапу базової школи й сформулювати потреби для продовження участі в наступному циклі проєкту.

У межах аналізу для виявлення загальних тенденцій дослідниками передбачено використання офіційних статистичних даних форм звітності ЗНЗ-1, 83-РВК, а також даних із бази національної освітньої інформаційної системи ПАК «АІКОМ» (ДНУ «Інститут освітньої аналітики»).

За результатами дослідження підготовлено інформаційно-аналітичні матеріали щодо впровадження реформи НУШ у пілотних закладах освіти (базова школа), які надані Міністерству освіти та науки України.

Дизайн дослідження

Таблиця 1

Характеристика дизайну дослідження щодо впровадження реформи НУШ у пілотних закладах освіти (базова школа)

Дизайн дослідження	
Координатор дослідження	ДНУ «Інститут освітньої аналітики»
Партнери	Головне управління загальної середньої та дошкільної освіти Директорату дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти МОН, Команда підтримки реформ Міністерства науки і освіти України
Цільова група	– Координатори НУШ, – директори ЗЗСО, що беруть участь в експерименті, – учителі пілотних 6-х класів, – батьки учнів пілотних 6-х класів
Тип вибірки	Генеральна сукупність
Обсяг вибірки	324 координатори НУШ, 149 директорів пілотних ЗЗСО, 2426 учителів пілотних 6-х класів, 1490 батьків учнів пілотних 6-х класів
Інструментарій	Анкета для самозаповнення. На заповнення анкети відводилося 30-45 хвилин
Форма опитування	Онлайн-анкетування за допомогою сервісу Google Forms
Період опитування	Червень 2023 року
Період дослідження	Січень 2023 р. – грудень 2023 р.
Похибка дослідження	З огляду на запроваджений у країні воєнний стан та імовірність зниження рівня участі респондентів дослідження з об'єктивних причин, а також з метою дотримання структури генеральної сукупності до респондентів, що взяли участь в опитуванні, було застосовано систему вагових коефіцієнтів, розрахованих відповідно до регіонального розрізу

Інструментарій дослідження

Ураховуючи запроваджений воєнний стан в країні, найбільш оптимальним видався вибір методу онлайн-анкетування, бо він передбачає дистанційний і оперативний збір даних шляхом заповнення респондентами

автоматизованої анкети, створеної за допомогою сервісу Google Forms. Також цей сервіс дає можливість фіксувати й акумулювати в базі даних відповіді опитуваних у форматі, зручному для обробки й візуалізації отриманих результатів дослідження.

Відповідно до завдань моніторингового дослідження дослідниками ДНУ «Інститут освітньої аналітики» спільно з проєктними менеджерами Команди підтримки реформ МОН України було створено чотири анкети, що охоплюють різні аспекти освітньої діяльності в межах пілотного проєкту та з урахуванням особливостей його впровадження в умовах війни, для кожної групи респондентів. Так, анкета для координатора НУШ складається з двох блоків, для директора ЗЗСО – з шести, для вчителя 6-х пілотних класів – з восьми, для батьків учнів 6-х пілотних класів – з п'яти. В анкетах використано питання різних типів, зокрема закриті питання – питання з наведеним переліком альтернатив (від однієї до всіх можливих), напівзакриті – комплексні питання, у яких з наведеним переліком альтернатив респонденти мали можливість дати свою відповідь, а також відкриті питання, що передбачали надання респондентами короткої відповіді. Детальна інформація про інструментарій дослідження представлена в табл. 2.

Таблиця 2

Зміст анкет для груп респондентів дослідження

Блок анкети	Анкета для координатора НУШ	Анкета для директора ЗЗСО	Анкета для вчителя 6-х пілотних класів	Анкета для батьків учнів 6-х пілотних класів
	Кількість і тип запитань			
Паспорт закладу освіти	–	6 (2 відкриті)	4 (1 відкрите)	2
Організація пілоту й взаємодія з пілотними ЗЗСО	6 (3 напівзакриті)	4 напівзакриті	–	–
Навчально-методичне забезпечення пілоту за освітніми галузями	–	–	5 (1 напівзакрите, 1 відкрите)	–

Блок анкети	Анкета для координатора НУШ	Анкета для директора ЗСО	Анкета для вчителя 6-х пілотних класів	Анкета для батьків учнів 6-х пілотних класів
	Кількість і тип запитань			
Організація освітнього процесу, безпечне освітнє середовище і психологічна підтримка	–	4 (1 напівзакрите)	5 (2 напівзакриті)	7 (1 напівзакрите)
Забезпечення освітнього процесу в пілотних класах	–	–	7 (4 напівзакриті, 2 відкриті)	–
Підвищення кваліфікації	1	3 (1 напівзакрите)	5 (2 напівзакриті)	–
Оцінювання й результати навчання учнів пілотних класів			7 (2 напівзакрите)	7
Загальна оцінка проекту (I циклу пілоту)		2	3 (1 напівзакрите)	–
Соціально-демографічний	3	3	4	3

Форма опитування

Міністерством освіти і науки України було надіслало до органів управління освітою обласних, Київської міської державних адміністрацій й обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти лист з проханням сприяти проведенню дослідження шляхом ознайомлення респондентів дослідження з посиланнями на електронні анкети для координаторів НУШ, директорів закладів ЗСО, учителів 6-х пілотних класів, батьків учнів 6-х пілотних класів

Учасники дослідження

У дослідженні взяли участь загалом 3008 осіб, зокрема 150 координаторів НУШ (46 % від запланованого обсягу вибірки), 131 директор закладів загальної середньої освіти (88 %), 1097 учителів 6-х пілотних класів (45 %), 1630 батьків учнів 6-х пілотних класів (109 %). Регіональний розподіл учасників дослідження подано в табл. 3.

Таблиця 3

Регіональний розподіл учасників дослідження

Назва області / регіону	Кількість учасників дослідження							
	Координатори НУШ		Директори		Учителі		Батьки учнів	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Вінницька	0	0	13	108%	85	42%	125	104%
Волинська	6	46%	5	125%	51	67%	60	150%
Дніпропетровська	3	23%	5	125%	32	44%	49	123%
Донецька	0	0	3	100%	22	37%	23	77%
Житомирська	0	0	4	100%	44	59%	54	135%
Закарпатська	2	15%	2	50%	37	51%	39	98%
Запорізька	17	131%	4	100%	40	53%	21	53%
Івано-Франківська	10	77%	6	150%	55	74%	70	175%
Київська	0	0	15	88%	62	74%	123	72%
Кіровоградська	11	85%	2	50%	25	35%	80	200%
Луганська	10	77%	3	100%	28	52%	37	123%
Львівська	1	8%	6	75%	50	33%	57	71%
Миколаївська	6	46%	2	50%	19	30%	24	60%
Одеська	7	54%	4	57%	16	16%	38	54%
Полтавська	0	0		0%		0%	2	7%
Рівненська	9	69%	4	67%	51	48%	100	167%
Сумська	0	0	4	100%	40	56%	41	103%
Тернопільська	11	85%	6	75%	75	45%	94	118%

Назва області / регіону	Кількість учасників дослідження							
	Координатори НУШ		Директори		Учителі		Батьки учнів	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Харківська	11	85%	4	100%	54	32%	80	200%
Херсонська	9	69%	3	75%	25	38%	70	175%
Хмельницька	7	54%	4	80%	35	40%	101	202%
Черкаська	10	77%	4	100%	54	72%	10	25%
Чернівецька	7	54%	4	100%	29	42%	95	238%
Чернігівська	12	92%	5	125%	35	56%	66	165%
м. Київ	1	8%	19	90%	133	35%	171	81%
Разом	150	46%	131	88%	1097	45%	1630	109%

Варто зауважити, що в умовах воєнного стану деякі заклади загальної середньої освіти припинили участь у проєкті. Так, із 131 директора – учасника анкетування – семеро очільників повідомили про відмову від участі: це заклади освіти Київської (шість закладів) і Донецької (один заклад) областей. Серед причин, чому заклад не продовжив реалізовувати пілотний проєкт, директори назвали такі, як (наводимо найбільш типові):

– *школа знаходиться на тимчасово окупованій території, навчання проходить в дистанційному форматі, більшість дітей, які навчалися в пілотних класах знаходяться за кордоном та вже не навчаються в нашому закладі⁹;*

– *заклад (зруйновано) працює дистанційно, частина учнів класу за кордоном навчаються на індивідуальній формі навчання (екстернат), частину учнів батьки перевели до закладів з навчанням офлайн, решта учнів переведено до іншого класу;*

– *участь припинено на прохання батьків.*

⁹ Тут і далі курсивом позначено відповіді педагогів із збереженням авторської орфографії та синтаксису.

Більшість учасників дослідження серед усіх груп респондентів – це жінки, водночас понад чверть очільників закладів загальної середньої освіти – чоловіки. Також серед батьківської спільноти найбільш активними виявились матері, або особи, які їх замінюють, що видається логічним, зокрема з огляду на запроваджений в країні воєнний стан (рис. 1).

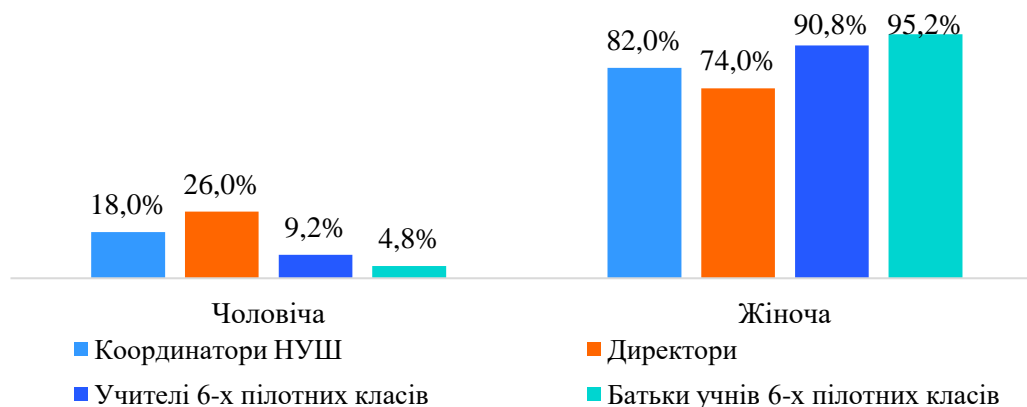

Рис. 1. Розподіл учасників дослідження за статтю

Побудовано авторами за даними опитування.

Найбільші частки серед координаторів НУШ (72,0 %) і директорів закладів ЗСО (67,9 %) мають вік від 41 до 60 років, понад 60 % батьків учнів – 31-40 років. Серед учителів простежується майже рівномірний розподіл у вікових проміжках від 31 до 40 років (близько 25 %), від 41 до 50 років (близько 30 %) і від 51 до 60 років (близько 29 %). Водночас найбільшу частку (11,3 %) серед респондентів віком до 30 років зафіксовано серед учителів, які пілотують Державний стандарт базової освіти (рис. 2).

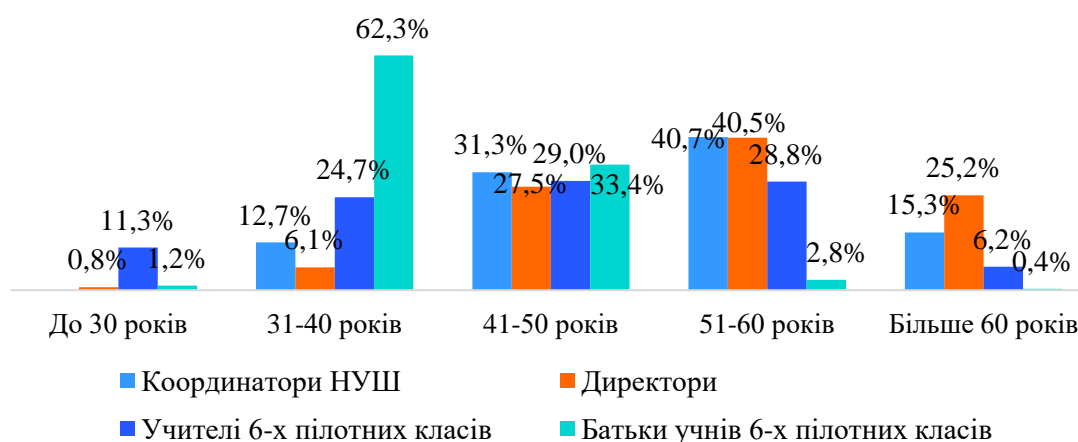

Рис. 2. Розподіл відповідей учасників дослідження щодо віку

Побудовано авторами за даними опитування.

За стажем роботи найбільшу частку становлять директори, які працюють на посаді директора більше ніж 20 років, також близько 23 % респондентів очолюють заклад освіти до п'яти років. Водночас майже 7 % опитаних працюють на посаді перший рік (рис. 3).

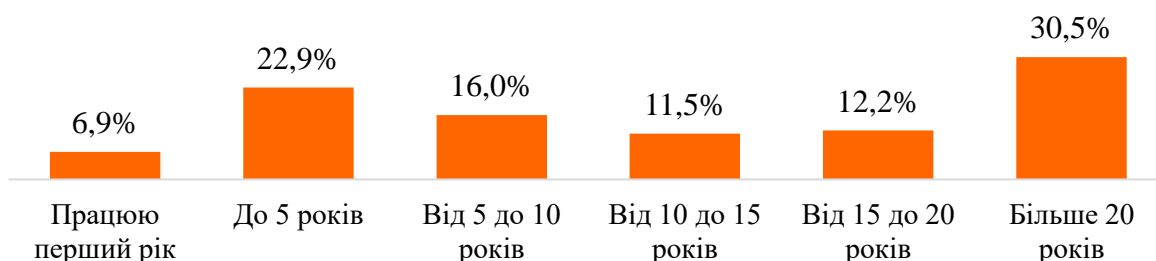

Рис. 3. Розподіл відповідей директорів за стажем роботи на посаді

Побудовано авторами за даними опитування.

Серед учителів майже однакові і найбільші частки становлять респонденти зі стажем роботи від 20 до 25 років (16,4 %) і від 30 до 35 років (15,3 %). Також кожен десятий анкетований працює на посаді вчителя або до 5 років, або від 10 до 15 років (рис. 4).

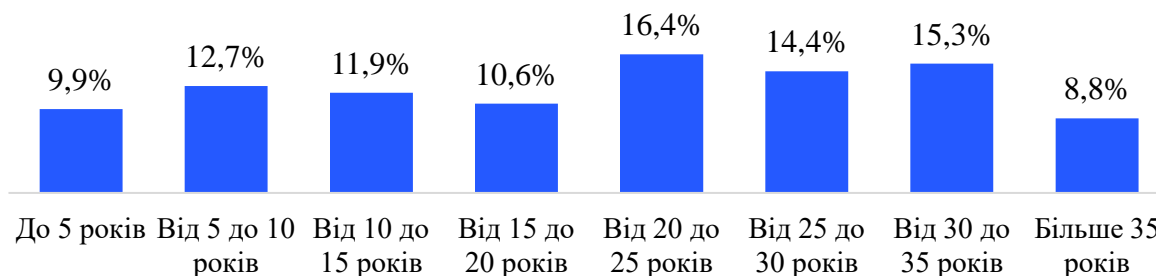

Рис. 4. Розподіл відповідей учителів за стажем роботи на посаді вчителя

Побудовано авторами за даними опитування.

Також більшість (62 %) учителів пілотних класів є спеціалістами вищої категорії (рис. 5).

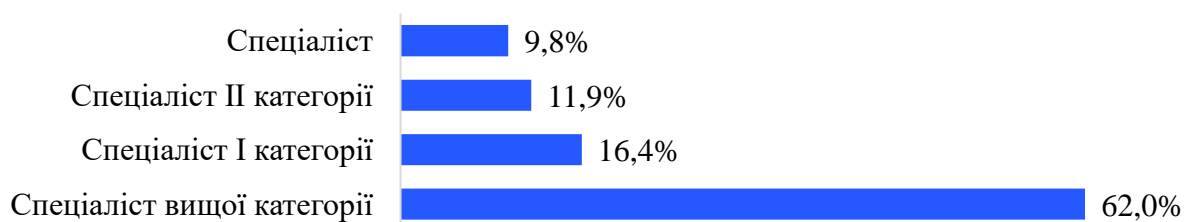

Рис. 5. Розподіл відповідей учителів щодо кваліфікаційної категорії

Побудовано авторами за даними опитування.

Більшість опитаних серед усіх груп респондентів працюють чи їхні діти навчаються в закладах ЗСО, розташованих у міських поселеннях. Варто зауважити, що в опитуванні брали участь понад 20 % сільських пілотних закладів освіти (за часткою директорів). Серед батьків учнів більш активними виявилися респонденти міських пілотних закладів ЗСО (рис. 6). У минулорічному опитуванні вчителів у межах дослідження щодо впровадження реформи НУШ у пілотних закладах освіти зафіксовано аналогічний розподіл серед учителів міських і сільських закладів освіти¹⁰.

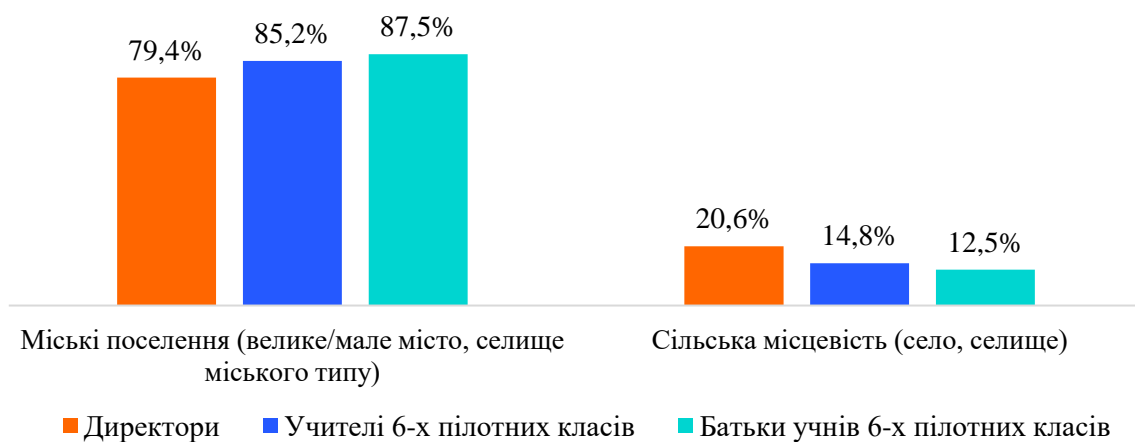

Рис. 6. Розподіл відповідей учасників дослідження за типом місцевості, де розташований заклад освіти, у якому вони працюють / здобувають освіту їхні діти

Побудовано авторами за даними опитування.

Загалом 12,2 % директорів зазначили, що їхній заклад постраждав унаслідок російської агресії, зокрема 3 % закладів уже відновлено (рис. 7). У регіональному розподілі це здебільшого заклади Київської, Миколаївської Луганської, Донецької, Дніпропетровської, Херсонської, Чернігівської областей і м. Києва.

¹⁰ Моніторингове дослідження щодо впровадження реформи НУШ у пілотних закладах освіти (базова школа). Інформаційно-аналітичні матеріали. URL.: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/nus_pilot_report_2022.pdf

Рис. 7. Розподіл відповідей учасників дослідження щодо стану їхнього закладу освіти після повномасштабного вторгнення рф на територію України й на час проведення дослідження

Побудовано авторами за даними опитування.

Дев'ять із десяти опитаних учителів на час проведення дослідження перебували вдома (за місцем проживання й роботи), а близько 3 % учителів (здебільшого це педагоги закладів освіти, розташованих на тимчасово окупованих територіях або наближених до зони активних бойових дій) – здійснювали освітню діяльність, проживаючи за кордоном (рис. 8).

Рис. 8. Розподіл відповідей учителів щодо місця їхнього перебування на час проведення анкетування

Побудовано авторами за даними опитування.

Понад 70 % батьків учнів зазначили, що вони не змінили місце проживання після початку повномасштабного вторгнення, до того ж 12,5 % зауважили, що змінювали, але вже повернулися додому (рис. 9).

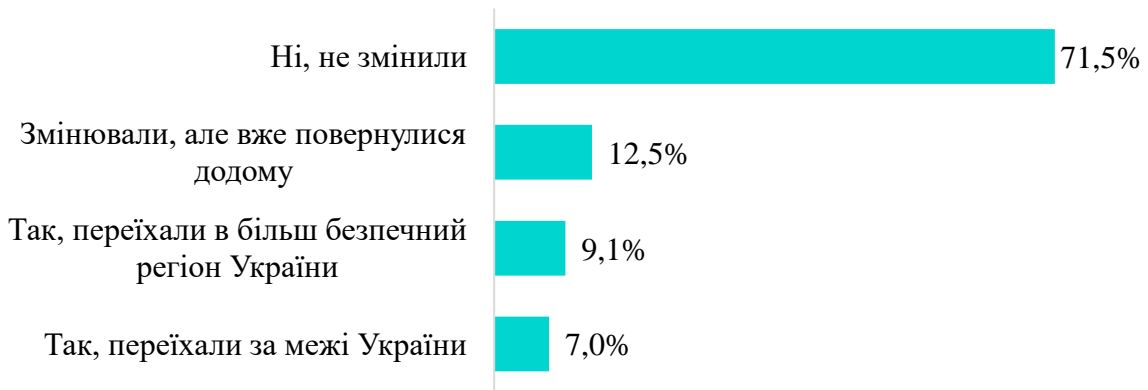

Рис. 9. Розподіл відповідей батьків учнів на питання «Чи змінили Ви місце проживання після початку повномасштабного вторгнення?»
Побудовано авторами за даними опитування.

Найбільшу частку серед учителів – учасників дослідження – становлять філологи, задіяні у викладанні навчальних предметів мовно-літературної галузі (20,1 %) й іншомовної освіти (16,3 %). Водночас менше відсотка (0,9 %) учителів викладають міжгалузеві інтегровані курси (здебільшого це STEM), що може свідчити про недостатню підготовленість учителів до викладання цих інноваційних курсів, що поєднують компетенції різних галузей знань (рис. 10).

Рис. 10. Розподіл відповідей учителів щодо освітньої галузі предмета / інтегрованого курсу, який вони викладають в пілотному / -их класі / -ах
Побудовано авторами за даними опитування.

Серед анкетованих координаторів НУШ 80 % регіональних координаторів за галуззю, водночас двоє координаторів (1,3 %) зазначили, що вони поєднують обов'язки відповідального виконавця / координатора від регіону й регіонального координатора за галуззю. Серед іншого респонденти зазначили, що у пілоті задіяні координатори з діяльності психологічної служби і координатори керівників закладів загальної середньої освіти (рис. 11).

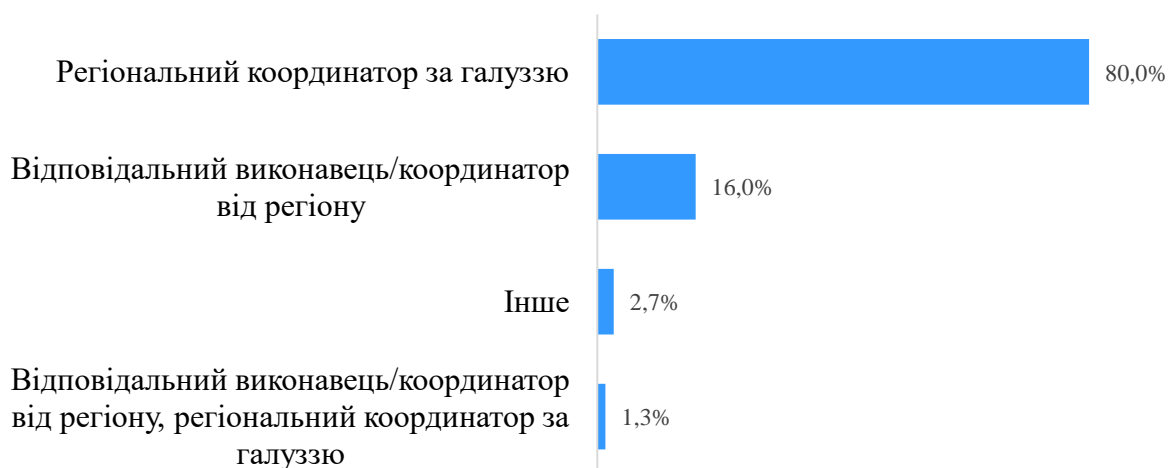

Рис. 11. Розподіл відповідей координаторів НУШ щодо їхньої ролі в пілоті

Побудовано авторами за даними опитування.

Отже, можемо говорити про узагальнений образ респондента дослідження серед таких категорій:

- координатор НУШ – це жінка, віком від 51 до 60 років, яка є регіональним координатором за галуззю;
- директор ЗЗСО – це жінка, віком від 51 до 60 років, має стаж роботи понад 20 років, працює в міському пілотному закладі загальної середньої освіти, який не зазнав ушкоджень унаслідок російської агресії;
- учитель 6-х пілотних класів – це жінка, віком від 41 до 50 років, зі стажем педагогічної діяльності 20-25 років, має вищу кваліфікаційну категорію, працює в міському пілотному закладі загальної середньої освіти, викладає навчальні предмети мовно-літературної галузі. Після початку

російської військової агресії і на час проведення анкетування наша респондентка залишається удома і працює у своїй неушкодженій школі;

– батьки учнів пілотних класів – це жінка, віком від 31 до 40 років, дитина якої навчається у пілотному закладі освіти, розташованому в місті, і їхня родина не змінила місце проживання після початку повномасштабного вторгнення агресора на територію України.

Навчально-методичне забезпечення пілотного проєкта

Оновлення змісту й методики навчання учнів на рівні базової школи є невід’ємною умовою реалізації Концепції Нової української школи. Це передбачає створення навчально-методичних комплексів для реалізації компетентнісного підходу й особистісно орієнтованого навчання. З метою забезпечення реалізації проєкту авторськими колективами було розроблено модельні навчальні програми, а також навчальні матеріали / проєкти підручників / посібників з усіх освітніх галузей та міжгалузевих інтегрованих курсів, апробацію яких у межах пілотного проєкту забезпечували вчителі. У цьому розділі інформаційно-аналітичних матеріалів розглянуто навчально-методичне забезпечення учителів пілотних класів, зокрема зворотний зв’язок від учителів щодо вчасного надходження навчальних матеріалів; оцінку уміщених у цих навчальних матеріалах завдань, а також як учительство використовувало ці навчальні матеріали. Аналітичні матеріали щодо навчально-методичного забезпечення систематизовано за освітніми галузями.

Мовно-літературна галузь

Загалом найбільша частка вчителів серед респондентів дослідження (кожен п’ятий) викладає предмети / інтегровані курси мовно-літературної галузі. Серед них майже 70 % – українську мову і 48,6 % – українську літературу. Також 11,4 % філологів викладають у шестикласників різні інтегровані курси, зокрема інтегрований курс літератур (української й зарубіжної), інтегрований мовно-літературний курс. Розподіл учителів-пілотників за предметами / інтегрованими курсами представлено на рис. 12.

Рис. 12. Розподіл відповідей учителів мовно-літературної галузі щодо предметів / інтегрованих курсів, які вони викладають у 6 пілотному/-их класі/-ах
 Побудовано авторами за даними опитування.

Близько 40 % респондентів при викладанні української мови використовують у пілотному / -их класі /-ах модельну навчальну програму «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Заболотний О. В. та ін.); також 16,4 % учителів для викладання української літератури користуються модельною навчальною програмою «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Яценко Т. О. та ін.); при викладанні зарубіжної літератури 10,3 % філологів використовують підручник «Зарубіжна література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ніколенко О. та ін.). Також учителі упродовж першого (адаптивного) циклу базової освіти не змінювали модельну навчальну програму. Детальний розподіл учителів щодо модельних навчальних програм, які вони використовують у пілотному / -их класі /-ах, представлено в таблиці 4.

Таблиця 4

Розподіл відповідей учителів щодо модельних навчальних програм, які вони використовують у пілотному / -их класі /-ах

Назва модельної навчальної програми	Частка учителів, %
«Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В., Попова Т. Д.)	38,7
«Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Яценко Т. О., Качак Т. Б., Кизилова В. В., Пахаренко В. І., Дячок С. О., Овдійчук Л. М., Слижук О. А., Макаренко В. М., Тригуб І. А.)	16,4
«Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.).	16,1
«Зарубіжна література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ніколенко О., Ісаєва О., Клименко Ж., Мацевко-Бекерська Л., Юлдашева Л., Рудніцька Н., Туряниця В, Тіхоненко С., Вітко М., Джангобекова Т.)	10,3
«Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Архипова В. П., Січкара С. І., Шило С. Б.)	7,9
«Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Яценко Т. О., Тригуб І. А.)	7,1
«Зарубіжна література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Волощук Є. В.)	5,1
«Зарубіжна література. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ніколенко О., Ісаєва О., Клименко Ж., Мацевко-Бекерська Л., Юлдашева Л., Рудніцька Н., Туряниця В, Тіхоненко С., Вітко М., Джангобекова Т.)	4,7
«Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Чумарна М. І., Пастушенко Н. М.)	3,5
«Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжні літератури). 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Старагіна І.П., Новосолова В.І., Терещенко В.М., Романенко Ю.О., Блажко М.Б., Ткач П.Б., Панченков А.О., Волошенюк О.В.)	1,9
«Зарубіжна література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Богданець-Білоskalенко Н. І., Снегір'ова В. В., Фідкевич О. Л.)	1,9

Щодо навчальних матеріалів (проєкту підручника / посібника), то як основні під час викладання української мови близько 40 % філологів (найбільша частка) користуються навчальним посібником «Українська мова. 6 клас» (авт. Заболотний О. В. та ін.); української літератури – підручником «Українська література. 6 клас» (авт. Яценко Т. О. та ін.) (18,6 %); зарубіжної літератури – посібником-зошитом «Зарубіжна література. 6 клас» (авт. Міляновська Н. Р.) (19,5 %). У таблиці 5 подано розподіл респондентів щодо використання навчальних матеріалів (проєкту

підручника / посібника) як основних під час викладання предметів / інтегрованих курсів у пілотних класах.

Таблиця 5

Розподіл відповідей учителів щодо навчальних матеріалів (проєкту підручника/посібника), які вони використовують як основні в пілотному / -их класі /-ах

Назва підручника/посібника	Частка учителів, %
Навчальний посібник «Українська мова. 6 клас» (авт. Заболотний О. В., Заболотний В. В., Попова Т. Д.)	39,5
Навчальний посібник «Українська мова. 6 клас» (авт. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.)	20,5
Посібник-зошит «Зарубіжна література. 6 клас» (авт. Мілянська Н. Р.)	19,5
Підручник «Українська література. 6 клас» (авт. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Спижук О. А.)	18,6
Навчальний посібник «Українська література. 6 клас» (авт. Калинич О. В., Дячок С. О.)	15,5
Підручник «Література (українська та зарубіжна). 6 клас» (авт. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Тригуб І. А., Слижук О. А.)	9,1
Навчальний посібник «Зарубіжна література. 6 клас» (авт. Волощук Є. В., Слободянюк О. М.)	8,6
Підручник «Українська література. 6 клас» (авт. Коваленко Л. Т., Бернадська Н. І.)	6,8
Навчальний посібник «Українська мова. 6 клас» (авт. Літвінова І. М.)	4,5
Навчальний посібник «Українська мова» для 6 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Семенов О. М., Дятленко Т. І., Білясник М. Д., Волницька В. В.)	3,6
Інше	3,2
Підручник «Українська література. 6 клас» (авт. Архипова В. П., Січкач С. І., Шило С. Б.)	1,4
Навчальний посібник «Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжні літератури). 6 клас» (авт. Старагіна І. П., Панченков А. О., Терещенко В. М., Романенко Ю. О., Волощенко О. В., Новосьолова В. І., Блажко М. Б., Ткач П. Б.)	0,9
Навчальний посібник «Зарубіжна література. 6 клас» (авт. Богданець-Білокаленко Н. І., Фідкевич О. Л.)	0,5

Більше половини вчителів (54,3 % і 53,9 %) указали, що навчальні матеріали упродовж навчального року надходили вчасно і лише в електронному вигляді. Водночас кожен четвертий респондент констатував наявність проблеми щодо вчасного забезпечення навчальними матеріалами (рис. 13).

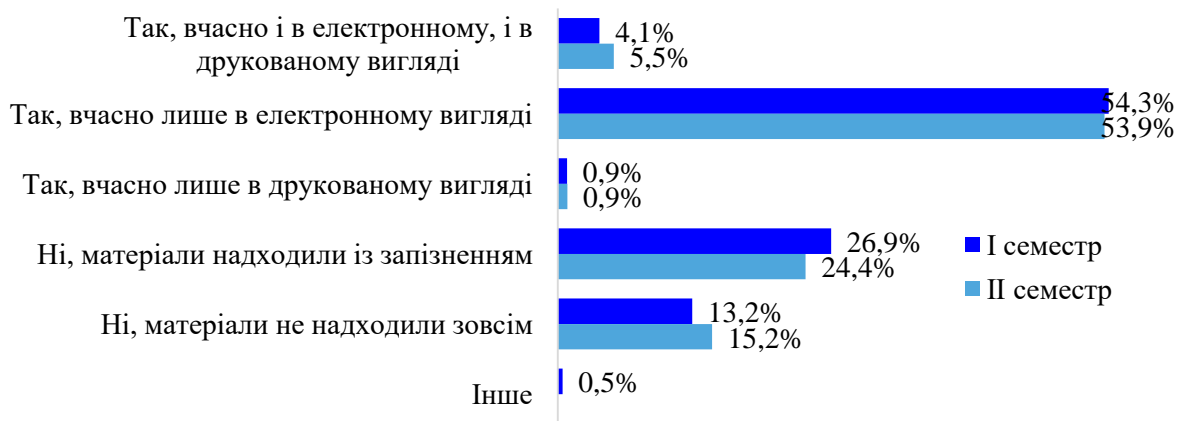

Рис. 13. Розподіл відповідей учителів мовно-літературної галузі на запитання «*Чи отримували Ви навчальні матеріали вчасно й у повному обсязі?*»
Побудовано авторами за даними опитування.

Половина учителів зауважила, що завдання, запропоновані в навчальних матеріалах (проєкті підручника / навчального посібника), лише частково дали змогу досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі. Також зазначили про потребу в додаткових матеріалах (рис. 14).

Рис. 14. Розподіл відповідей учителів мовно-літературної галузі на запитання «*Наскільки запропоновані в навчальних матеріалах (проєкті підручника / навчального посібника) завдання дали змогу досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі?*»
Побудовано авторами за даними опитування.

Майже 60 % учителів мовно-літературної галузі доповнюють навчальні матеріали додатковою інформацією (рис. 15).

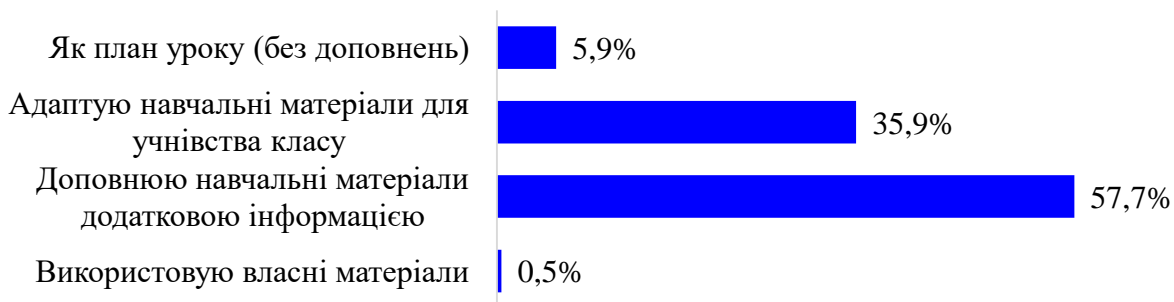

Рис. 15. Розподіл відповідей учителів мовно-літературної галузі на запитання «Як Ви використовуєте навчальні матеріали?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Іншомовна освіта

Серед учителів – респондентів опитування – 16,3 % педагогів галузі іншомовна освіта. Серед них найбільшу частку (74,3 %) становлять викладачі англійської мови як першої іноземної, тобто більшість шестикласників вивчають англійську мову з 1 класу (рис. 16).

Рис. 16. Розподіл відповідей учителів галузі «Іншомовна освіта» за предметами, які вони викладають у 6 пілотному/-их класі/-ах.

Побудовано авторами за даними опитування.

Найбільша частка (46,9 %) учителів використовує в пілотному / -их класі /-ах модельну навчальну програму «Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Редько В. Г. та ін.) (табл. 6).

Таблиця 6

Розподіл відповідей учителів щодо модельних навчальних програм, які вони використовують у пілотному / -их класі /-ах

Назва модельної навчальної програми	Частка учителів, %
«Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Коропецька І. Б., Якоб О. М., Самойлюкевич І. В., Добра О. М., Кіор Т. М.)	46,9
«Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Зимомря І. М., Мойсюк В. А, Трифан М. С., Унгурян І. К., Яковчук М. В.)	38,0
«Друга іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Коропецька І. Б., Якоб О. М., Самойлюкевич І. В., Добра О. М., Кіор Т. М., Мацькович М. Р., Глинюк Л. М., Браун Є. Л.)	20,7

Близько половини учителів при викладанні іноземної мови використовують як основні навчальні матеріали (проєкт підручника / посібника) «Англійська мова (6-й рік навчання)» (авт. Мітчелл Г. К., Марілені Малкогіанні) (табл. 7).

Таблиця 7

Розподіл відповідей учителів щодо навчальних матеріалів (проєкту підручника/посібника), які вони використовують як основні в пілотному / -их класі /-ах

Назва підручника/посібника	Частка учителів, %
Підручник «Англійська мова (6-й рік навчання)» (авт. Мітчелл Г. К., Марілені Малкогіанні)	49,7
Підручник «Англійська мова (6-й рік навчання)» (авт. Джоанна Коста, Мелані Вільямс)	31,3
Підручник «Німецька мова (2-й рік навчання)» (авт. Басай Н. П., Шелгунова Н. В.)	10,1
Підручник «Німецька мова»(2 рік навчання)» (авт. Сотникова С., Гоголева Г.)	3,9
Підручник «Французька мова (2-й рік навчання)» (авт. Чумак Н. П., Кривошеєва Т. В.)	1,7%
Підручник «Англійська мова (2-й рік навчання)» (авт. Пахомова Т. Г.)	1,1
Підручник «Англійська мова (6-й рік навчання)» (авт. Лаура Бродбент)	0,6
Інші навчальні матеріали*	5,2

*Серед інших навчальних матеріалів (проєктів підручників / посібників) учителі вказали на такі:

- *On Screen 2*¹¹ (1,7 %);
- *Next Move 2* (1,7 %);
- *Wider World* (0,3 %);

¹¹ Тут і далі курсивом позначено відповіді педагогів із збереженням авторської орфографії та синтаксису.

- *Prepare Cambridge* (0,2 %);
- Оксана Карпюк «*English 6*» (0,2 %);
- «*Паралелі*» Н. Басай (0,1 %);
- *Bloggers* (0,1 %);
- *Close-up A1+* (0,1 %);
- *Krok po kroku* (0,1 %);
- *Prime Time 1* (0,1 %);
- *Right On 1* (0,1 %);
- *Right on-1* (0,1 %);
- Німецька мова клас М.М.Сидоренко, О.А.Палій (0,1 %);
- Німецька мова. «*H@llo, Freunde!*»: підручник для 6-го класу (2-й рік навчання) (0,1 %);
- Польська мова (друга іноземна) (авт. Марія Мацькович і інші) (0,1 %);
- Польська мова (2 рік навчання) авт. Біленька-Свистович (0,1 %);
- Підручника не маємо. Самостійно знаходжу матеріали до уроку (0,2 %).

Сумарно більше ніж половина учителів констатували, що навчальні матеріали (проект підручника / посібника) надходили або із запізненням, або зовсім не надходили (рис. 17).

Рис. 17. Розподіл відповідей учителів галузі «Іношомовна освіта» на запитання «Чи отримували Ви навчальні матеріали вчасно й у повному обсязі?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Водночас понад 40,8 % учителів зазначили, що запропоновані в навчальних матеріалах (проекті підручника / навчального посібника)

завдання дали змогу повністю досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі (рис. 18).

Рис. 18. Розподіл відповідей учителів галузі «Іношомовна освіта» на запитання «Наскільки запропоновані в навчальних матеріалах (проєкті підручника / навчального посібника) завдання дали змогу досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Майже однакові частки учителів адаптують навчальні матеріали для учнівства класу й доповнюють їх додатковою інформацією (рис. 19).

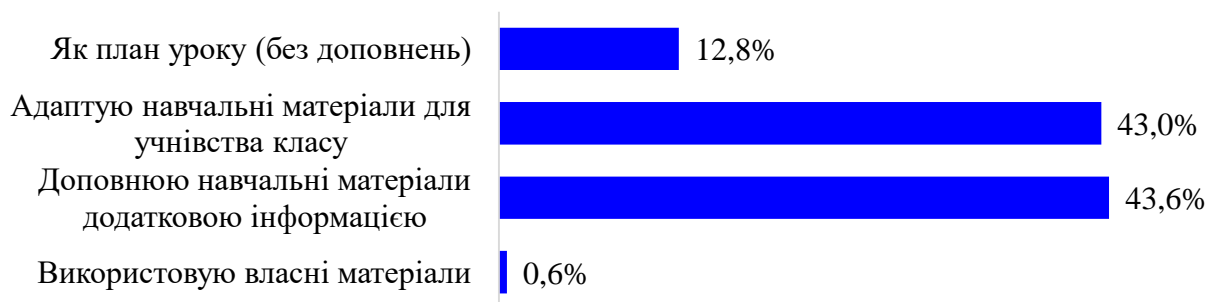

Рис. 19. Розподіл відповідей учителів галузі «Іношомовна освіта» на запитання «Як Ви використовуєте навчальні матеріали?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Математична галузь

Кожен десятий серед учителів – респондентів дослідження – викладає в пілотному / -их класі /-ах математику. Найбільша частка (34,8 %) учителів для навчання математики використовує модельну навчальну програму «Математика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.

Істер О. С.). Математики упродовж першого (адаптивного) циклу базової освіти не змінювали модельну програму. Детальніше про розподіл учителів щодо використання модельних програм можна ознайомитися в табл. 8.

Таблиця 8

Розподіл відповідей учителів щодо модельних навчальних програм, які вони використовують у пілотному / -их класі /-ах

Назва модельної навчальної програми	Частка учителів, %
«Математика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Істер О. С.)	44,2%
«Математика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Мерзляк А. Г., Номіровський Д. А., Пихтар М. П., Рубльов Б. В., Семенов В. В., Якір М. С.)	20,8%
«Математика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Василюшин М. С., Милянник А. І., Працьовитий М. В., Простакова Ю. С., Школьнік О. В.)	19,2%
«Математика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Скворцова С. О., Тарасенкова Н. А.)	10,0%
«Математика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Бурда М. І., Васильєва Д. В.)	4,2%
«Математика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Беденко М. В., Ключко І.Я., Кордиш Т. Г., Тадеєв В. О.)	0,8%
«Математика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Радченко С. С., Зайцева К. С.)	0,8%

Близько половини учителів математики як основні використовують навчальні матеріали (проект посібника / підручника) «Математика. 6 клас» (авт. Істер О. С.), а кожен четвертий – «Математика. 6 клас» (авт. Джон Ендрю Біос) (табл. 9).

Таблиця 9

Розподіл відповідей учителів щодо навчальних матеріалів (проекту підручника/посібника), які вони використовують як основні в пілотному / -их класі /-ах

Назва підручника/посібника	Частка учителів, %
Навчальний посібник «Математика. 6 клас» (авт. Істер О. С.)	46,3
Підручник «Математика. 6 клас» (авт. Джон Ендрю Біос)	26,8
Навчальний посібник «Математика. 6 клас» (авт. Кравчук В. Р., Янченко Г. М.)	15,4
Навчальний посібник «Математика. 6 клас» (авт. Тарасенкова Н. А., Богатирьова І. М., Коломієць О. М., Сердюк З. О., Рудніцька Ю. В.)	4,1
Підручник «Математика. 6 клас» (авт. Бевз Г. П., Бевз В. Г., Васильєва Д. В., Владімірова Н. Г.)	4,1
Навчальний посібник «Математика. 6 клас» (авт. Скворцова С. О., Недялкова К. В.)	3,3

Близько 75 % учителів упродовж навчального року отримували навчальні матеріали вчасно і лише в електронному вигляді (рис. 20).

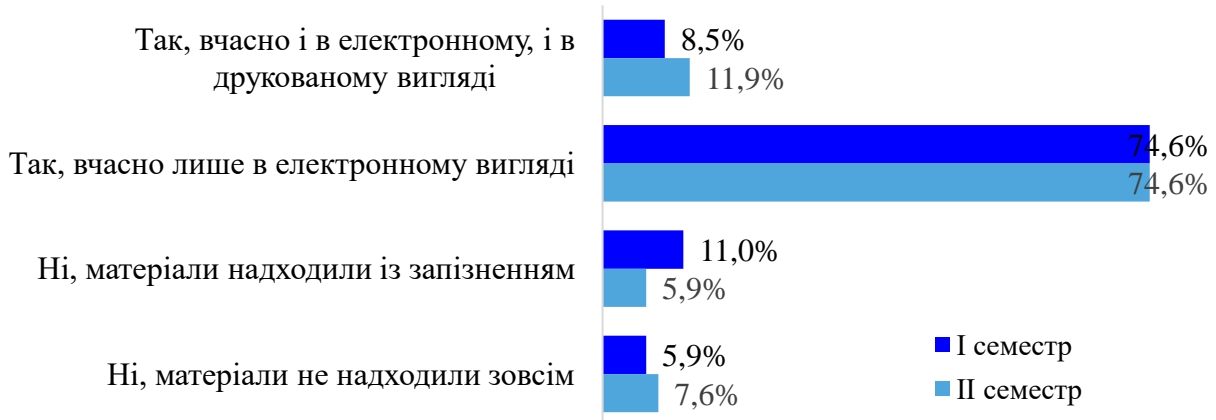

Рис. 20. Розподіл відповідей учителів математичної галузі на запитання «Чи отримували Ви навчальні матеріали вчасно й у повному обсязі?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Майже однакові частки вчителів математики (45,8 % і 42,4 %) зауважили, що запропоновані в навчальних матеріалах (проєкті підручника / навчального посібника) завдання дали змогу повністю і частково досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі (рис. 21).

Рис. 21. Розподіл відповідей учителів математичної галузі на запитання «Наскільки запропоновані в навчальних матеріалах (проєкті підручника / навчального посібника) завдання дали змогу досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Також близько половини вчителів адаптують навчальні матеріали для учнівства класу (рис. 22).

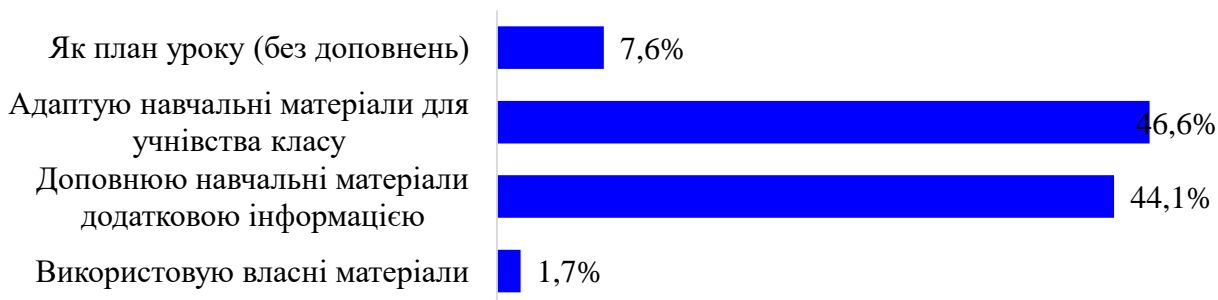

Рис. 22. Розподіл відповідей учителів математичної галузі на запитання «Як Ви використовуєте навчальні матеріали?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Природнича галузь

Частка учителів природничої галузі загалом становить 13,5 %, серед них 63,5 % викладають у пілотному / -их класі /-ах інтегрований курс «Пізнаємо природу», також до переліку предметів природничої галузі додалася географія, якій навчають 48 % учителів – учасників цього річного опитування (рис. 23).

Рис. 23. Розподіл відповідей учителів природничої галузі щодо предметів / інтегрованих курсів, які вони викладають у 6 пілотному/-их класі/-ах.

Побудовано авторами за даними опитування.

Найбільша частка вчителів (42,1 %) користується модельною навчальною програмою «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Біда Д. Д. та ін.), а також кожен четвертий респондент повідомив, що працює за новою модельною навчальною програмою «Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Запотоцький С. П. та ін.) (табл.10). Більшість

учителів-природничків упродовж першого (адаптивного) циклу базової освіти працювали за однією модельною навчальною програмою, лише 2 % учителів повідомили, що змінили модельну програму в 6 пілотному класі, «бо авторський колектив вирішив не розробляти підручник для 6-го класу¹²».

Таблиця 10

Розподіл відповідей учителів щодо модельних навчальних програм, які вони використовують у пілотному / -их класі /-ах

Назва модельної навчальної програми	Частка учителів, %
«Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Біда Д. Д., Гільберг Т. Г., Колісник Я. І.)	42,1%
«Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Запотоцький С. П., Карпюк Г. І., Гладковський Р. В., Довгань А. І., Совенко В. В., Даценко Л. М., Назаренко Т. Г., Гільберг Т. Г., Савчук І. Г., Нікитчук А. В., Яценко В. С., Довгань Г. Д., Грома В. Д., Горовий О. В.)	25,5%
«Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Коршевнюк Т. В.)	17,2%
«Природничі науки. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Білик Ж. І., Засекіна Т. М., Лашевська Г. А., Яценко В. С.)	8,3%
«Пізнаємо природу. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Шаламов Р. В., Каліберда М. С., Григорович О. В., Фіцайло С.С.)	5,5%
«Пізнаємо природу. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Бобкова О. С.)	1,4%

Також близько 50 % учителів при викладанні інтегрованого курсу як базові використовують навчальні матеріали (проект посібника) «Пізнаємо природу. 6 клас (інтегрований курс)» (авт. Гільберг Т. та ін.) (табл.11).

Таблиця 11

Розподіл відповідей учителів щодо навчальних матеріалів (проекту підручника/посібника), які вони використовують як основні в пілотному / -их класі /-ах

Назва підручника/посібника	Частка учителів, %
Навчальний посібник «Пізнаємо природу. 6 клас (інтегрований курс)» (авт. Гільберг Т., Балан П., Крячко І., Стократний С.)	48,0%
Навчальний посібник «Географія. 6 клас» (авт. Гільберг Т. Г., Довгань А. І., Совенко В. В.)	12,8%
Навчальний посібник «Пізнаємо природу. 6 клас (інтегрований курс)» (авт. Янкавець О. О., Дубчак О. Д.)	11,5%
Навчальний посібник «Природничі науки. 6 клас (інтегрований курс)» (авт. Рудич М. В., Щербина В. М., Ненашев І. Ю., Ворона З. М.)	4,7%

¹² Тут і далі курсивом позначено відповіді педагогів із збереженням авторської орфографії та синтаксису.

Підручник «Географія» для 6 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Топузов О. М., Грома В. Д., Ільницький І. М., Полтавченко Д. В.)	4,7%
Навчальний посібник «Географія. 6 клас» (авт. Кобернік С. Г., Коваленко Р. Р.)	3,4%
Підручник «Природничі науки. 6 клас (інтегрований курс)» (авт. Засєкіна Т. М., Білик Ж. І., Грома В. Д., Лашевська Г. А.)	2,8%
Інше*	1,2%

*Серед інших навчальних матеріалів (проектів підручників/посібників) учителі вказали на такі:

- «Пізнаємо природу» підручник інтегрованого курсу для 6 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Джон Ендрю Біос);
- розробляла власні матеріали¹³;
- Посібника до курсу «Пізнаємо природу» не було, видавництво не випустило навіть електронний варіант підручника до вибраної програми, готувалась самостійно.

Три чверті вчителів природничої галузі упродовж навчального року отримували навчальні матеріали вчасно й лише в електронному вигляді (рис.24).

Рис. 24. Розподіл відповідей учителів природничої галузі на запитання «Чи отримували Ви навчальні матеріали вчасно й у повному обсязі?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Майже однакові частки (з різницею на рівні статистичної похибки – 0,7 %) вчителів вважають, що запропоновані в навчальних матеріалах (проекті підручника / навчального посібника) завдання дали змогу повністю

¹³ Тут і далі курсивом позначено відповіді педагогів із збереженням авторської орфографії та синтаксису.

досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі, і що допомогли частково й для досягнення очікуваних результатів потрібні додаткові матеріали (рис. 25).

Рис. 25. Розподіл відповідей учителів природничої галузі на запитання «Наскільки запропоновані в навчальних матеріалах (проекті підручника / навчального посібника) завдання дали змогу досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Також майже однакові частки вчителів доповнюють навчальні матеріали додатковою інформацією або адаптують їх для учнівства класу (рис. 26).

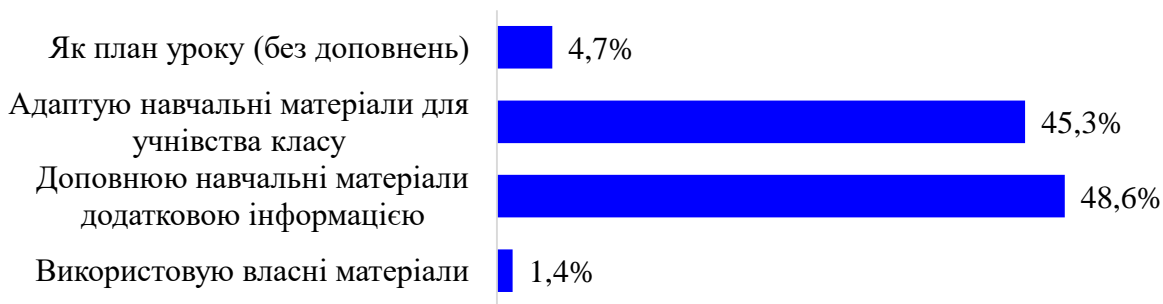

Рис. 26. Розподіл відповідей учителів природничої галузі на запитання «Як Ви використовуєте навчальні матеріали?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Технологічна галузь

Серед учителів – респондентів дослідження – педагоги технологічної галузі освіти становлять загалом 7,7 %, серед них близько половини

користуються модельною навчальною програмою «Технології. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ходзицька І. Ю. та ін.). Також 7 % учителів зазначили: незважаючи на те, що модельна навчальна програма обирається одна на весь цикл (5-6 кл.), змінили в 6 класі модельну програму, зокрема з огляду на наявність / відсутність навчальних матеріалів (дві різні модельні навчальні програми, бо всі навчальні та дидактичні матеріали були вчасно надані саме автором Ходзинською; через відсутність методичних матеріалів; можливість використання інноваційних технологій за програмою Туташинського В. І.).¹⁴ Детальний розподіл щодо модельних навчальних програм, якими послуговуються вчителі, подано в табл. 12.

Таблиця 12

Розподіл відповідей учителів щодо модельних навчальних програм, які вони використовують у пілотному / -их класі /-ах

Назва модельної навчальної програми	Частка учителів, %
«Технології. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ходзицька І. Ю., Горобець О. В., Медвідь О. Ю., Пасічна Т. С., Приходько Ю. М.)	46,5
«Технології. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Терещук А. І., Абрамова О. В., Гащак В. М., Павич Н. М.)	36,0
«Технології. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Кільдеров Д. Е., Мачача Т. С., Юрженко В. В., Луп'як Д. М.)	15,1
«Технології. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Туташинський В. І.)	2,3

З огляду на попередній розподіл щодо використання модельних навчальних програм, цілком закономірно, що більшість (65,5 %) учителів технологічної галузі користуються навчальними матеріалами (проектом навчального посібника) «Технології. 5 клас» (авт. Ходзицька І.Ю. та ін.) (табл. 13).

¹⁴ Тут і далі курсивом позначено відповіді педагогів із збереженням авторської орфографії та синтаксису.

Таблиця 13

Розподіл відповідей учителів щодо навчальних матеріалів (проєкту підручника/посібника), які вони використовують як основні в пілотному / -их класі /-ах

Назва підручника/посібника	Частка учителів, %
Навчальний посібник «Технології. 5 клас» (авт. Ходзицька І.Ю., Горобець О.В., Медвідь О.Ю., Пасічна Т.С., Приходько Ю.М.)	65,5
Навчальний посібник «Технології. 5 клас», частина І (авт. Терещук А.І., Гащак В.М., Абрамова О.В., Павич Н.М.)	27,4
Інше*	6,2

*Серед інших навчальних матеріалів (проєктів підручників/посібників) учителі вказали на такі, як *власний матеріал*¹⁵; *інтернет-ресурси*.

Майже однакові частки вчителів (31 % і 29,8 %) зазначили, що навчальні матеріали для першого семестру надходили вчасно (лише в електронному вигляді) і матеріали не надходили зовсім, водночас також майже однакові частки вчителів (36,9 % і 38,1 %) повідомили, що для другого семестру навчальні матеріали надходили вчасно в електронному вигляді і не надходили зовсім (рис. 27).

Рис. 27. Розподіл відповідей учителів технологічної галузі на запитання «Чи отримували Ви навчальні матеріали вчасно й у повному обсязі?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Найбільша частка вчителів (41,7 %) констатувала, що запропоновані в навчальних матеріалах (проєкті підручника / навчального посібника)

¹⁵ Тут і далі курсивом позначено відповіді педагогів із збереженням авторської орфографії та синтаксису.

завдання дали змогу частково досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі, а отже, потрібні додаткові матеріали (рис. 28).

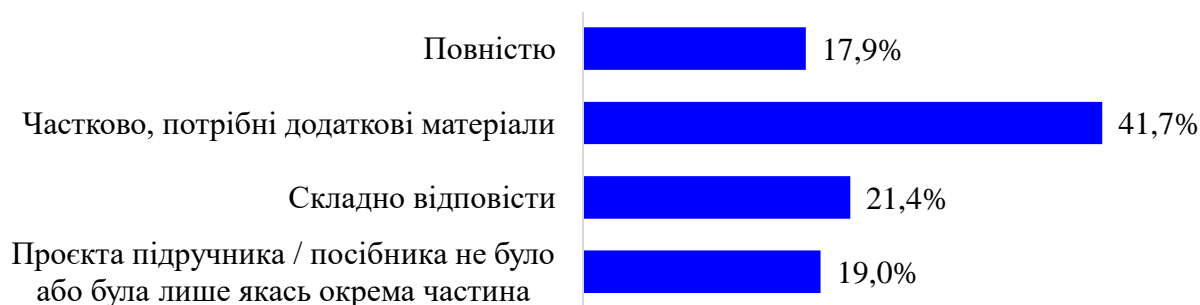

Рис. 28. Розподіл відповідей учителів технологічної галузі на запитання «Наскільки запропоновані в навчальних матеріалах (проекті підручника / навчального посібника) завдання дали змогу досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Половина вчителів технологічної галузі доповнюють навчальні матеріали додатковою інформацією (рис. 29).

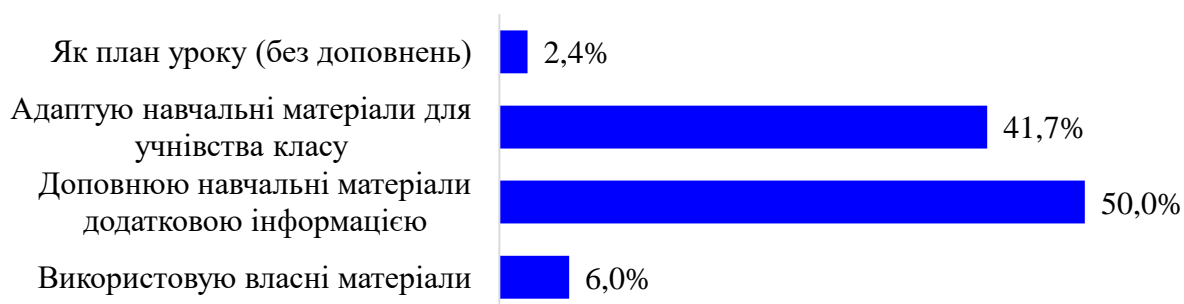

Рис. 29. Розподіл відповідей учителів технологічної галузі на запитання «Як Ви використовуєте навчальні матеріали?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Інформатична галузь

Частка вчителів інформатичної галузі становить 8,1 % від усіх учителів – респондентів дослідження, серед них половина користується модельною навчальною програмою «Інформатика. 5-6 клас» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ривкінд Й. Я. та ін.) (табл. 14) і навчальними матеріалами (проектом посібника) цього ж авторського колективу (табл. 15).

Таблиця 14

Розподіл відповідей учителів щодо модельних навчальних програм, які вони використовують у пілотному / -их класі /-ах

Назва модельної навчальної програми	Частка учителів, %
«Інформатика. 5-6 клас» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ривкінд Й. Я., Лисенко Т. І., Чернікова Л. А., Шакотько В. В.)	51,8
«Інформатика. 5-6 клас» для закладів загальної середньої освіти (авт. Пасічник О. В., Чернікова Л. А.)	26,5
«Інформатика. 5-6 клас» для закладів загальної середньої освіти (авт. Морзе Н. В., Барна О. В.)	20,5
«Інформатика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Козак Л. З., Ворожбит А. В.)	1,2

Таблиця 15

Розподіл відповідей учителів щодо навчальних матеріалів (проєкту підручника/посібника), які вони використовують як основні в пілотному / -их класі /-ах

Назва підручника/посібника	Частка учителів, %
Навчальний посібник «Інформатика. 6 клас (авт. Ривкінд Й. Я., Лисенко Т. І., Чернікова Л. А., Шакотько В. В.)	49,4
Навчальний посібник «Інформатика. 6 клас» (авт. Джон Ендрю Біос)	23,6
Електронний навчальний посібник «Інформатика. 6 клас» (авт. Морзе Н. В., Барна О. В.)	12,4
Навчальний посібник «Інформатика. 6 клас» (авт. Коршунова О. В., Завадський І. О.)	6,7
Навчальний посібник «Інформатика. 6 клас» (авт. Бондаренко О. О., Ластовецький В. В., Пилипчук О. П., Шестопапов Є. А.)	4,5
Інше*	3,4

*Серед інших навчальних матеріалів (проєктів підручників/посібників) учителі вказали на такі:

- навчальний посібник «Інформатика. 6 клас» (авт. І.В. Тріщук)¹⁶;
- використовую власні матеріали.

За відповідями вчителів інформатики, навчально-методичне забезпечення упродовж року має суттєві відмінності. У I семестрі 40 % педагогів отримували навчальні матеріали вчасно лише в електронному вигляді, натомість до 26,3 % матеріали надходили із запізненням, а чверть учителів їх зовсім не одержувала. Ситуація трохи

¹⁶ Тут і далі курсивом позначено відповіді педагогів із збереженням авторської орфографії та синтаксису.

покращилася в II семестрі: понад 60 % викладачів інформатики вчасно забезпечувалися навчальними матеріалами в електронному вигляді (рис. 30).

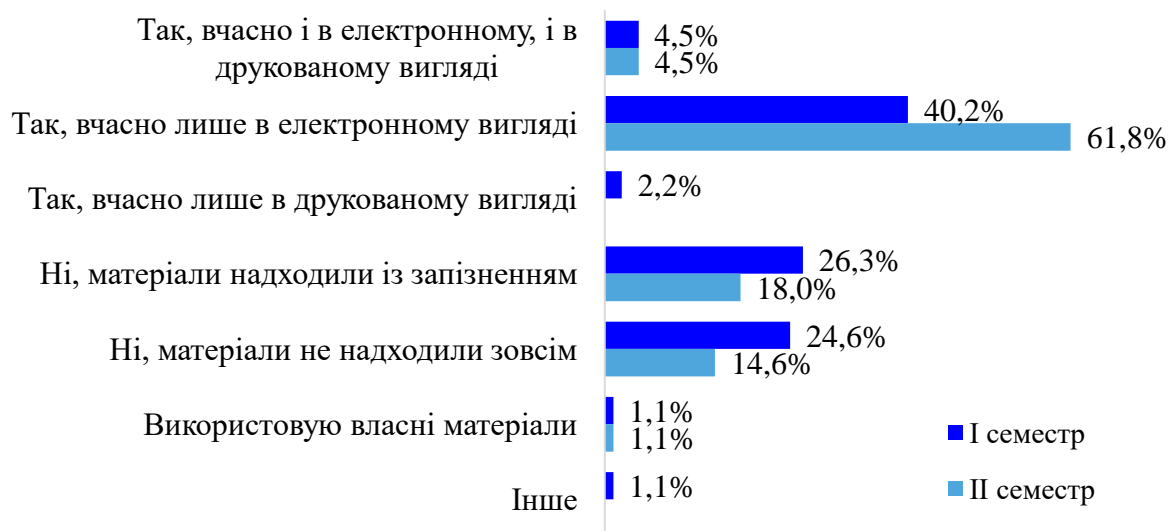

Рис. 30. Розподіл відповідей учителів інформатичної галузі на запитання «Чи отримували Ви навчальні матеріали вчасно й у повному обсязі?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Майже однакові частки вчителів інформатичної галузі констатували, що запропоновані в навчальних матеріалах (проєкті підручника / навчального посібника) завдання дали змогу досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі, частково (39,3 %) і повністю (37,1 %) (рис. 31).

Рис. 31. Розподіл відповідей учителів інформатичної галузі на запитання «Наскільки запропоновані в навчальних матеріалах (проєкті підручника / навчального посібника) завдання дали змогу досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Майже половина вчителів інформатики доповнюють навчальні матеріали додатковою інформацією (рис. 32).

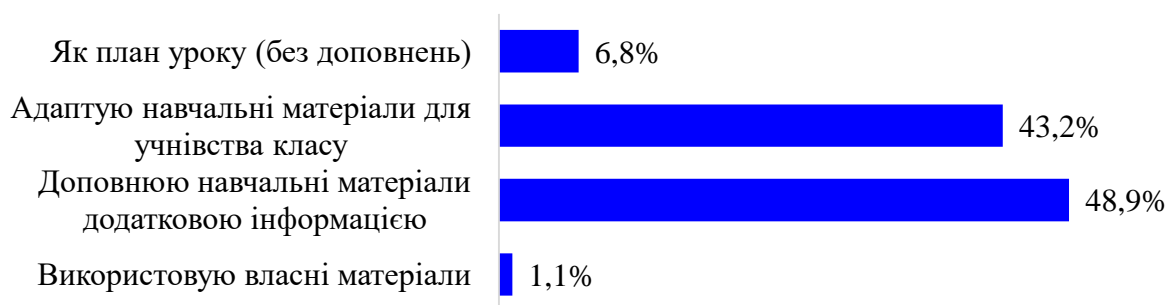

Рис. 32. Розподіл відповідей учителів інформатичної галузі на запитання «Як Ви використовуєте навчальні матеріали?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Соціальна і здоров'язбережувальна галузь

Серед учасників опитування 7,6 % учителів викладають предмети / інтегровані курси соціальної і здоров'язбережувальної галузі. Серед них майже три чверті становлять педагоги інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» (рис. 13).

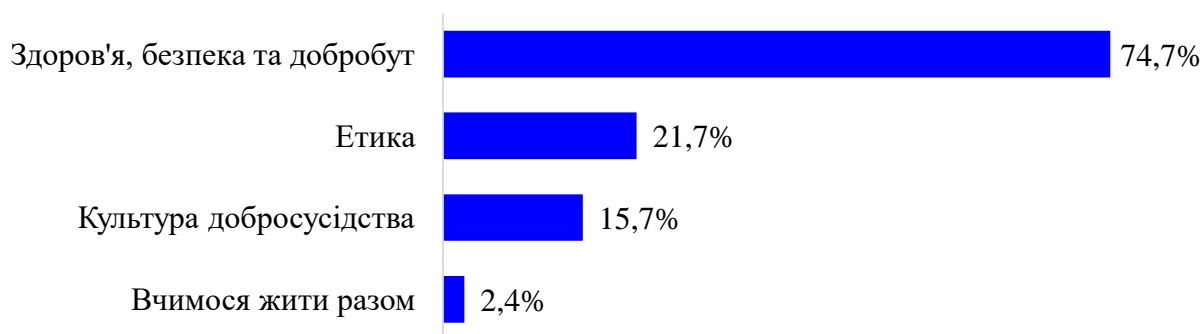

Рис. 33. Розподіл відповідей учителів соціальної і здоров'язбережувальної галузі щодо предметів / інтегрованих курсів, які вони викладають у 6 пілотному/-их класі/-ах

Побудовано авторами за даними опитування.

Із-поміж чотирьох запропонованих модельних навчальних програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» найбільша частка (36 %) учителів користуються модельною програмою «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Воронцова Т. В. та ін.). Детальний розподіл учителів соціальної і здоров'язбережувальна галузі щодо модельних навчальних програм представлено в табл. 16.

Таблиця 16

Розподіл відповідей учителів щодо модельних навчальних програм, які вони використовують у пілотному / -их класі /-ах

Назва модельної навчальної програми	Частка учителів, %
«Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л.)	36,0
«Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Шиян О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С.)	26,7
«Культура добросусідства. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.-укл. Араджионі М. А., Козорог О. Г., Лебідь Н. К., Потапова В. І., Унгурян І. К.)	14,7
«Етика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Пометун О. І., Ремех Т. О., Кришмарел В. Ю.)	12,0
«Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Хитра З. М., Романенко О. А.)	5,3
«Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Василенко С. В., Коваль Я. Ю., Колотій Л. П.)	2,7
Курс морального спрямування «Вчимося жити разом. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л.)	2,7

Найбільша частка вчителів, які викладають інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут», користуються навчальними матеріалами (проектom навчального посібника) «Здоров'я, безпека та добробут. 6 клас (інтегрований курс)» (авт. Воронцова Т. В. та ін.). Детальніше про

використання навчальних матеріалів (проектів підручників / навчальних посібників) можна ознайомитися з табл. 17.

Таблиця 17

Розподіл відповідей учителів щодо навчальних матеріалів (проекту підручника/посібника), які вони використовують як основні в пілотному / -их класі /-ах

Назва підручника/посібника	Частка учителів, %
Навчальний посібник «Здоров'я, безпека та добробут. 6 клас (інтегрований курс)» (авт. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьева І. В., Хомич О. Л., Андрук Н.)	37,3
Навчальний посібник «Здоров'я, безпека та добробут. 6 клас (інтегрований курс)» (авт. І. Шиян О. І., Волощенко О. В., Дяків В. Г., Козак О. П., Седоченко А. Б.)	26,5
Культура добросусідства (М. Аранджионі)	10,8
Навчальний посібник «Етика. 6 клас» (авт. Мартинюк О. О., Гісем О. О.)	9,6
Навчальний посібник «Здоров'я, безпека та добробут. 6 клас (інтегрований курс)» (авт. Гущина Н. І., Василяшко І. П., за редакцією Бойченко Т. Є.)	6,0
Підручник «Етика. 6 клас» (авт. Давидюк Л. В., Мельник А. О.)	6,0
Інше*	6,0
Навчальний посібник «Етика. 6 клас» (авт. Мелешенко Т. В., Желіба О. В., Бакка Т. В., Ашортія Е. Д., Козіна Л. Є.)	4,8
Навчальний посібник «Здоров'я, безпека та добробут. 6 клас (інтегрований курс)» (авт. Хитра З. М., Романенко О. А.)	3,6
Навчальний посібник «Вчимося жити разом. 6 клас» (авт. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьева І. В., Хомич О. В., Андрук Н.)	3,6
Навчальний посібник «Здоров'я, безпека та добробут. 6 клас (інтегрований курс)» (авт. Тагліна О. В.)	1,2
Навчальний посібник «Здоров'я, безпека та добробут. 6 клас (інтегрований курс)» (авт. Фука М. М., Здирок О. М., Василькевич С. І.)	1,2

*Серед інших навчальних матеріалів (проектів підручників/посібників) учителі вказали на такі:

- *«Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Василенко С. В., Коваль Я. Ю., Колотій Л. П.)¹⁷;*
- *Галина Сохань «Основи християнської етики»;*
- *інтернет-ресурси.*

Понад 80 % учителів соціальної і здоров'язберезувальної галузі впродовж навчального року, були вчасно забезпечені навчальними матеріалами, при цьому серед усіх учителів – респондентів дослідження – найбільші частки (15,9 % і 14,6 %) педагогів саме цієї галузі повідомили про

¹⁷ Тут і далі курсивом позначено відповіді педагогів із збереженням авторської орфографії та синтаксису.

вчасне забезпечення матеріалами і в електронному, і в друкованому вигляді (рис. 34).

Рис. 34. Розподіл відповідей учителів соціальної і здоров'язбережувальної галузі на запитання «*Чи отримували Ви навчальні матеріали вчасно й у повному обсязі?*»

Побудовано авторами за даними опитування.

Понад 60 % учителів вважають, що запропоновані в навчальних матеріалах (проекті підручника / навчального посібника) завдання дали змогу повністю досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі (рис. 35).

Рис. 35. Розподіл відповідей учителів соціальної і здоров'язбережувальної галузі на запитання «*Наскільки запропоновані в навчальних матеріалах (проекті підручника / навчального посібника) завдання дали змогу досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі?*»

Побудовано авторами за даними опитування.

Майже 50 % педагогів соціальної і здоров'язберезувальної галузі адаптують навчальні матеріали для учнівства класу (рис. 36).

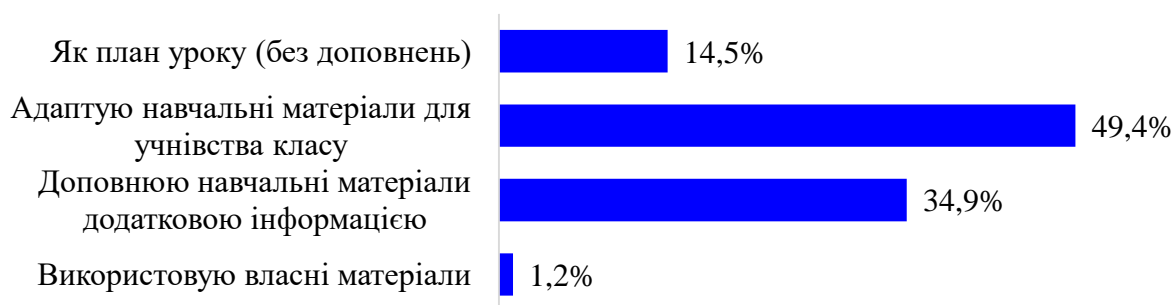

Рис. 36. Розподіл відповідей учителів соціальної і здоров'язберезувальної галузі на запитання «Як Ви використовуєте навчальні матеріали?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Громадянська та історична галузь

Загалом 7 % учителів викладають інтегровані курси громадянської та історичної освітньої галузі, із них майже половина – інтегрований курс «Історія України. Всесвітня історія», а третина – інтегрований курс «Досліджуємо історію і суспільство» (рис. 37).

Рис. 37. Розподіл відповідей учителів громадянської та історичної галузі щодо предметів / інтегрованих курсів, які вони викладають у 6 пілотному/-их класі/-ах
Побудовано авторами за даними опитування.

Більше третини вчителів громадянської та історичної галузі послуговуються модельною навчальною програмою «Історія України. Всесвітня історія. 6 клас» для закладів загальної середньої освіти (авт.

Піскарьова І. О. та ін.). Розподіл учителів щодо використання модельних навчальних програм подано в табл. 18.

Таблиця 18

Розподіл відповідей учителів щодо модельних навчальних програм, які вони використовують у пілотному / -их класі /-ах

Назва модельної навчальної програми	Частка учителів, %
Модельна навчальна програма «Історія України. Всесвітня історія. 6 клас» для закладів загальної середньої освіти (авт. Піскарьова І. О., Бурлака О. В., Майорський В. В., Мелещенко Т. В., Щупак І. Я.)	34,5
«Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Пометун О. І., Ремех Т. О., Малієнко Ю. Б., Мороз П. В.)	22,6
«Історія України. Всесвітня історія. 6 клас» для закладів загальної середньої освіти (авт. Піскарьова І.О., Бурлака О.В., Майорський В.В., Мелещенко Т.В., Щупак І.Я.)	13,1
«Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Кафтан М. В., Козорог О.Г., Костюк І. А., Мудрий М. М., Селіваненко В. В.)	9,5
«Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Васильків І. Д., Димій І. С., Шеремета Р.В.)	8,3
«Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Власова Н. С., Желіба О. В., Кронгауз В. В., Секиринський Д. О., Щупак І.Я.)	6,0
«Досліджуємо історію і суспільство. 5–6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Гісем О. В., Мартинюк О. О., Гісем О. О., Охредько О. Е.)	6,0

Найбільші частки вчителів, які викладають предмети громадянської та історичної галузі, апробують навчальні матеріали (проекти посібників / підручників) «Історія України. Всесвітня історія. 6 клас» (авт. Піскарьова І. О. та ін.) (39 %) і «Досліджуємо історію і суспільство. 6 клас (інтегрований курс)» (авт. Пометун О. І. та ін.) (23,4 %). Детальніше про використання навчальних матеріалів (проекту посібника / підручника) учителями можна дізнатися з табл. 19.

Таблиця 19

Розподіл відповідей учителів щодо навчальних матеріалів (проекту підручника/посібника), які вони використовують як основні в пілотному / -их класі /-ах

Назва підручника/посібника	Частка учителів, %
Навчальний посібник «Історія України. Всесвітня історія. 6 клас» (авт. Піскарьова І. О., Щупак І. Я., Бурлака О. В., Посунько А. С.)	39,0

Підручник «Досліджуємо історію і суспільство. 6 клас (інтегрований курс)» (авт. Пометун О. І., Дудар О. В.)	23,4
Посібник «Досліджуємо історію і суспільство (інтегрований курс). 6 клас» (авт. Васильків І. Д., Димій І. С., Шеремета Р. В.)	7,8
Навчальний посібник «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 6 клас (інтегрований курс)», (авт. Щупак І. Я., Власова Н. С., Кронгауз В. О., Секиринський Д. О., Павловська-Кравчук В. А.)	6,5
Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. Автори: Козорог, Кафтан і т.д.	6,5
Навчальний посібник «Історія України. Всесвітня історія. 6 клас» (авт. Власов В. С., Бандровський О. Г., Данилевська О. М.)	5,2
Інше*	2,6
Навчальний посібник «Історія України. Всесвітня історія. 6 клас» (авт. О. Гісем, О. Гісем. О. Мартинюк)	2,6
Навчальний посібник «Досліджуємо історію і суспільство. 6 клас» (авт. Гісем О. В., Гісем О. О.)	2,6
Посібник «Історія України. Всесвітня історія. 6 клас» (авт. Хлібовська Г., Крижановська М., Наумчук О.)	2,6
Підручник розроблено за модельною навчальною програмою «Історія України. Всесвітня історія. 6 клас (інтегрований курс)» (авт. І. Піскарьова, О. Бурлака, В. Майорський, Т. Мелещенко, І. Щупак)	1,3

*Серед інших навчальних матеріалів (проектів підручників/посібників) учителі вказали на такі:

- *Доступу до підручника не було. Користувалися наявними матеріалами і матеріалами, що готувалися вчителем¹⁸.*

Близько 45 % учителів констатували, що в I семестрі навчальні матеріали надходили вчасно в електронному вигляді, а в II семестрі частка таких учителів збільшилася майже на 3 %. Водночас 37,7 % і 32,5 % педагогів повідомили, що навчальні матеріали надходили впродовж року із запізненням (рис. 38).

¹⁸ Тут і далі курсивом позначено відповіді педагогів із збереженням авторської орфографії та синтаксису.

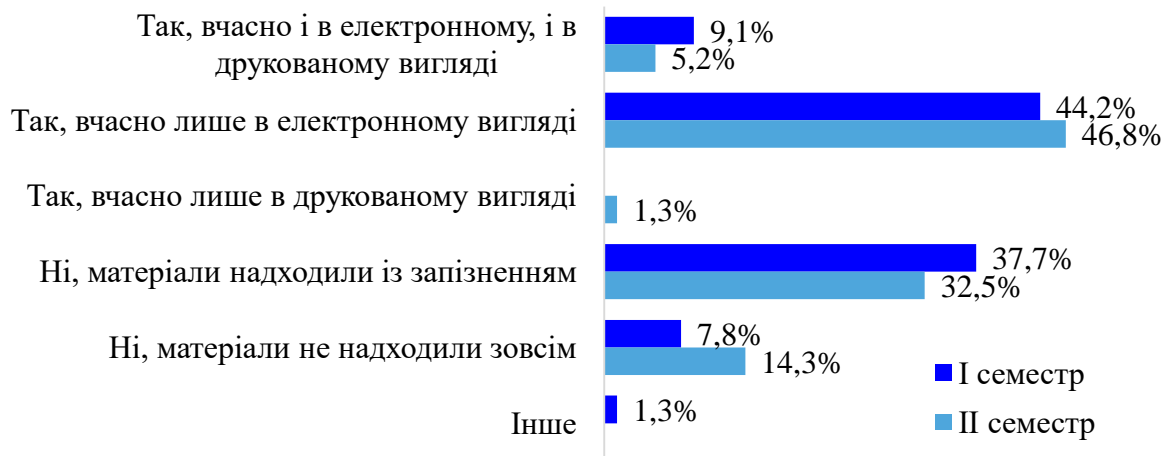

Рис. 38. Розподіл відповідей учителів громадянської та історичної галузі на запитання «*Чи отримували Ви навчальні матеріали вчасно й у повному обсязі?*»

Побудовано авторами за даними опитування.

Майже 43 % учителів вважають, що запропоновані в навчальних матеріалах (проекті підручника / навчального посібника) завдання лише частково дали змогу досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі, і потрібні додаткові матеріали (рис. 39).

Рис. 39. Розподіл відповідей учителів громадянської та історичної галузі на запитання «*Наскільки запропоновані в навчальних матеріалах (проекті підручника / навчального посібника) завдання дали змогу досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі?*»

Побудовано авторами за даними опитування.

Близько 60 % учителів громадянської та історичної галузі адаптують навчальні матеріали для учнівства класу (рис. 40).

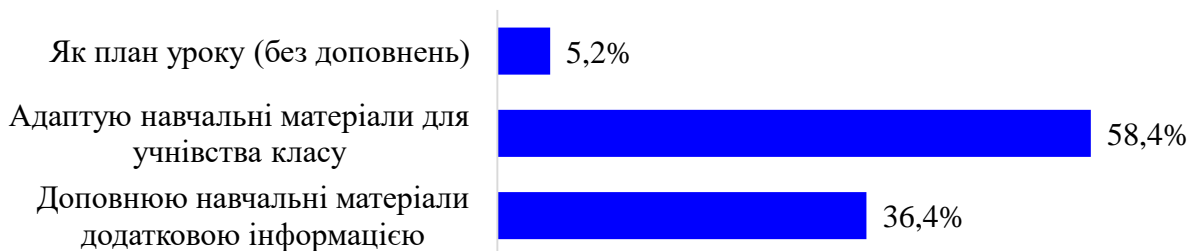

Рис. 40. Розподіл відповідей учителів громадянської та історичної галузі на запитання «Як Ви використовуєте навчальні матеріали?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Мистецька галузь

Серед учасників дослідження частка учителів, які викладають предмети / інтегровані курси мистецької галузі, становить 8,1 %. Близько половини учителів викладають інтегрований курс «Мистецтво», майже однакові частки – предмети Музичне мистецтво й Образотворче мистецтво (37,1 % і 36 % відповідно), при цьому поєднуючи викладання предметів / інтегрованих курсів у різних пілотних класах (рис. 41).

Рис. 41. Розподіл відповідей учителів мистецької галузі щодо предметів / інтегрованих курсів, які вони викладають у 6 пілотному/-их класі/-ах
Побудовано авторами за даними опитування.

Понад 60 % учителів використовують модельну навчальну програму «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Масол Л. М. та ін.) (табл. 20).

Таблиця 20

Розподіл відповідей учителів щодо модельних навчальних програм, які вони використовують у пілотному / -их класі /-ах

Назва модельної навчальної програми	Частка учителів, %
«Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Масол Л. М., Просіна О. В.)	60,4%
«Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Івасюк О. М., Комаровська О. А., Кізілова Г. О., Лемешева Н. А., Лобова О. В., Назар Л. Й., Чужина І. Ю., Шулько О. А.)	22,0%
«Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Кондратова Л. Г.)	13,2%
«Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Комаровська О. А., Лемешева Н. А.)	3,3%
«Музичне мистецтво. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ержейбет Фрінг, Діана Антал, Людвиг Гейдер, Юліанна Кіш, Лілія Корнейчук, Єлизавета Ференц)	1,1%

Близько 45 % учителів мистецької галузі користуються навчальними матеріалами (проектом підручника) «Мистецтво. 6 клас» (авт. Масол Л.), а кожен четвертий респондент – проектом посібника «Мистецтво. 6 клас» (авт. Кізілова Г. та ін.). Детальний розподіл учителів щодо навчальних матеріалів (проектів підручників/посібників), які вони використовують як основні в пілотному / -их класі /-ах, подано в табл. 21.

Таблиця 21

Розподіл відповідей учителів щодо навчальних матеріалів (проекту підручника/посібника), які вони використовують як основні в пілотному / -их класі /-ах

Назва підручника/посібника	Частка учителів, %
Підручник. «Мистецтво. 6 клас» (авт. Масол Л. М.)	43,8%
Посібник «Мистецтво. 6 клас» (авт. Кізілова Г. О., Гринишина Л. М.)	20,2%
Навчальний посібник «Мистецтво. 6 клас». (авт. Гайдамака О. В., Лемешева Н. А.)	19,1%
Підручник «Мистецтво» 6 клас (авт. Л. Кондратова)	9,0%
Інше*	4,5%
Навчальний посібник «Мистецтво. 6 клас» (авт. Рубля Т. Є., Мед І. Л., Наземнова Т. А., Щеглова Т. Л.)	3,4%

*Серед інших навчальних матеріалів (проектів підручників/посібників) учителі вказали на такі:

- матеріали, які надсилає авторка модельної програми¹⁹;
- Електронний підручник.

Майже однакові і найбільші частки вчителів (66,3 % і 64,8 %) зазначили, що впродовж навчального року вчасно і лише в електронному вигляді отримували навчальні матеріали (рис. 42).

Рис. 42. Розподіл відповідей учителів мистецької галузі на запитання «*Чи отримували Ви навчальні матеріали вчасно й у повному обсязі?*»
Побудовано авторами за даними опитування.

Також майже однакові частки вчителів зазначили, що запропоновані в навчальних матеріалах (проекті підручника / навчального посібника) завдання дали змогу повністю (41,6 %) і частково (38,2 %) досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі (рис. 43).

Рис. 43. Розподіл відповідей учителів мистецької галузі на запитання «*Наскільки запропоновані в навчальних матеріалах (проекті підручника / навчального посібника) завдання дали змогу досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі?*»
Побудовано авторами за даними опитування.

¹⁹ Тут і далі курсивом позначено відповіді педагогів із збереженням авторської орфографії та синтаксису.

Більше половини учителів мистецької галузі адаптують навчальні матеріали для учнівства класу (рис. 44).

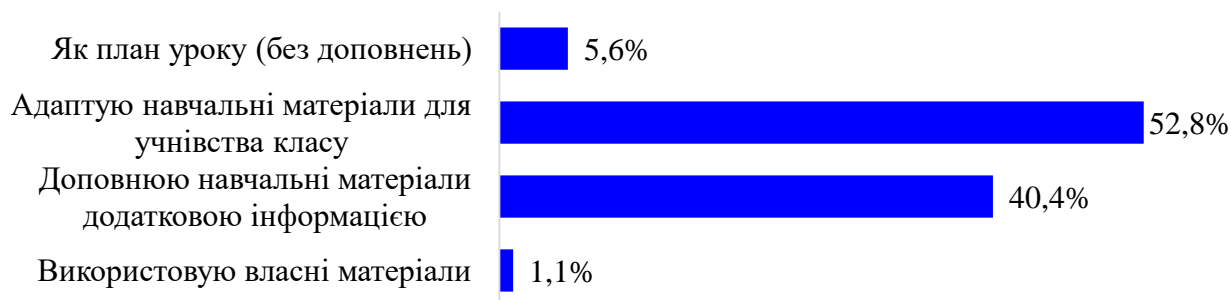

Рис. 44. Розподіл відповідей учителів мистецької галузі на запитання «Як Ви використовуєте навчальні матеріали?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Міжгалузеві інтегровані курси

Загалом найменша частка (0,9 %) респондентів дослідження викладає в пілотних класах міжгалузеві інтегровані курси, серед них більшість (70 %) – STEM, метою впровадження якого, зокрема є рання професійна орієнтація та розвиток уявлень про роль і значення STEM-освіти, STEM-професій та кар'єру в Україні.

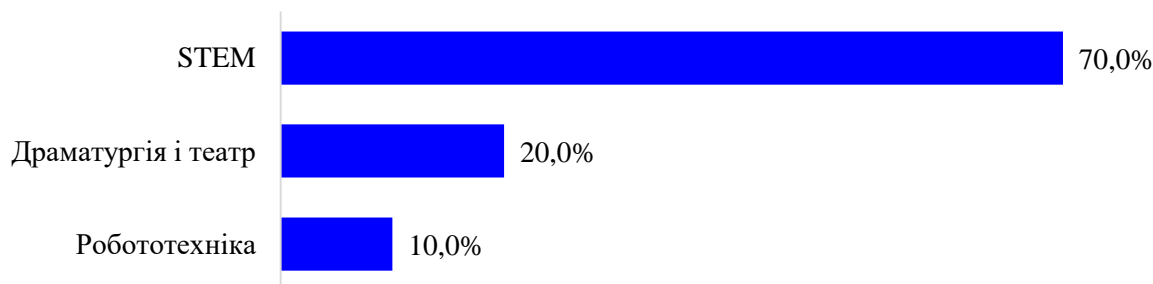

Рис.45. Розподіл відповідей учителів за міжгалузевими інтегрованими курсами, які вони викладають у 6 пілотному/-их класі/-ах.

Побудовано авторами за даними опитування.

Більшість учителів при викладанні одного з міжгалузевих інтегрованих курсів користуються власними матеріалами, розробленими на

основі методичних рекомендацій авторів модельної навчальної програми (рис. 46).

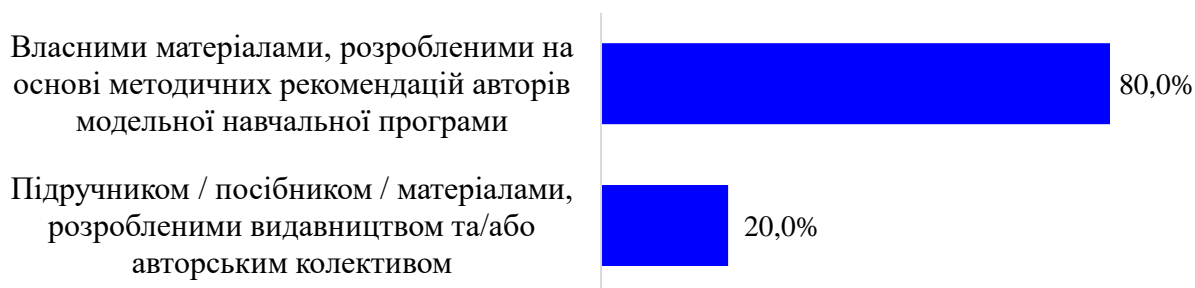

Рис. 46. Розподіл відповідей учителів за навчальними матеріалами, які вони використовують при викладанні міжгалузевого курсу в 6 пілотному/-их класі/-ах. Побудовано авторами за даними опитування.

Здійснений аналіз навчально-методичного забезпечення пілотного проєкту дозволив констатувати наступне. Навчальні матеріали (проєкт посібника / підручника) за I семестр вчасно і здебільшого в електронному вигляді отримали учителів за освітніми галузями:

- мовно-літературна галузь – 58,4 % респондентів;
- іншомовна освіта – 44,7 % респондентів;
- математична галузь – 83,1 % респондентів;
- природнича галузь – 75,0 % респондентів;
- технологічна галузь – 46,4 % респондентів;
- інформатична галузь – 44,7 % респондентів;
- соціальна і здоров'язбережувальна галузь – 81,7 % респондентів;
- громадянська та історична галузь – 53,2% респондентів;
- мистецька галузь – 74,2% респондентів;
- міжгалузеві інтегровані курси галузь – 40,0% респондентів.

Навчальні матеріали (проєкт посібника / підручника) за II семестр вчасно і здебільшого в електронному вигляді отримали учителів за освітніми галузями:

- мовно-літературна галузь – 59,4 % респондентів;

- іншомовна освіта – 45,8 % респондентів;
- математична галузь – 86,4 % респондентів;
- природнича галузь – 78,2 % респондентів;
- технологічна галузь – 45,2 % респондентів;
- інформатична галузь – 66,3 % респондентів;
- соціальна і здоров’язбережувальна галузь – 78,0 % респондентів;
- громадянська та історична галузь – 51,9% респондентів;
- мистецька галузь – 70,5% респондентів;
- міжгалузеві інтегровані курси галузь – 30,0% респондентів.

Оцінка вчителями завдань, запропонованих у навчальних матеріалах (проєкті підручника / навчального посібника), відрізнялася за освітніми галузями. Зокрема, що завдання дали змогу повністю досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі, констатували найбільші частка вчителів соціальної і здоров’язбережувальної галузі (60,2 %) галузі «Іншомовна освіта» (40,8 %). Натомість педагоги інших галузей оцінили спроможність завдань досягти очікуваних результатів як частково і потрібні додаткові матеріали: мовно-літературна (50 %), громадянська та історична (42,9 %), технологічна (41,7 %). Майже однакові частки вчителів таких галузей, як математична, інформатична, природнича і мистецька указали, що завдання і повністю і частково дали змогу досягти очікуваних результатів.

Найбільші частки вчителів таких галузей, як громадянська та історична (58,4 %), мистецька (52,8 %), соціальна і здоров’язбережувальна (49,4 %) адаптують одержані навчальні матеріали для учнівства класу. Водночас найбільші частки вчителів мовно-літературної (57,7 %), технологічної (50 %), інформатичної (48,9 %) і природничої (48,6 %) галузей доповнюють навчальні матеріали додатковою інформацією.

Організаційні аспекти реалізації пілотного проєкту та потреби вчителів

До реалізації пілотного проєкту залучено різних учасників, і саме від їхньої взаємодії залежить успіх. На цьому етапі моніторингового дослідження щодо впровадження реформи НУШ у пілотних закладах освіти на рівні базової школи учасниками опитування стали як організатори проєкту – координатори НУШ, – так і його втілювачі: директори пілотних закладів загальної середньої освіти, учителі пілотних класів. У цьому розділі інформаційно-аналітичних матеріалів представлено окремі організаційні аспекти та питання взаємодії між учасниками пілотного проєкту, а також потреби вчителів для його успішної реалізації.

Серед координаторів НУШ найбільша частка (сумарно – 78,7 %) тих, хто опікується організаційно-методичними питаннями впровадження НУШ у тій чи іншій освітній галузі, також окремі групи координаторів займаються упровадженням реформи НУШ як на рівні базової середньої освіти (16 %), так і у цілому (14 %). В окремі напрями виділено підготовку тренерів НУШ і робота з керівниками (адміністрацією) закладів загальної середньої освіти (12 % і 11,3 % координаторів НУШ відповідно). Детальний розподіл координаторів НУШ – учасників опитування – подано на рис. 47.

Рис. 47. Розподіл відповідей координаторів НУШ за напрямом, яким вони опікуються.

Побудовано авторами за даними опитування.

Для реалізації координаційної діяльності здебільшого координатори НУШ (84 %) використовують сайти офіційних установ – організаторів і співорганізаторів пілотного проєкту (Міністерства освіти і науки України, Інституту модернізації змісту освіти, Українського інституту розвитку освіти), а також цифрові ресурси, надані громадськими спільнотами, що опікуються питаннями реформи НУШ (58,7 %). Також для посилення взаємодії між учасниками пілотного проєкту проводяться робочі зустрічі (онлайн і офлайн), вебінари з експертами, створені мережеві чати, організовано консультації фахівців Команди підтримки реформ МОН тощо (рис. 48).

Рис. 48. Розподіл відповідей координаторів НУШ щодо ресурсів / джерел з актуальною інформацією, які вони найчастіше використовують для підтримки своєї координаційної діяльності.

Побудовано авторами за даними опитування.

Питання щодо рівня взаємодії координаторів НУШ з пілотними закладами ЗСО було вміщене в анкеті як координаторів, так і вчителів пілотних класів. Так, найбільша частка (44,7 %) координаторів НУШ вважає, що вони постійно безпосередньо взаємодіють з учителями пілотних класів, а 40,7 % координаторів, що безпосередня взаємодія є частковою. Серед іншого координатори НУШ повідомили, що вони залучають учителів пілотних закладів освіти до масової підготовки інших педагогів до роботи за новим Державним стандартом базової середньої освіти (рис. 49).

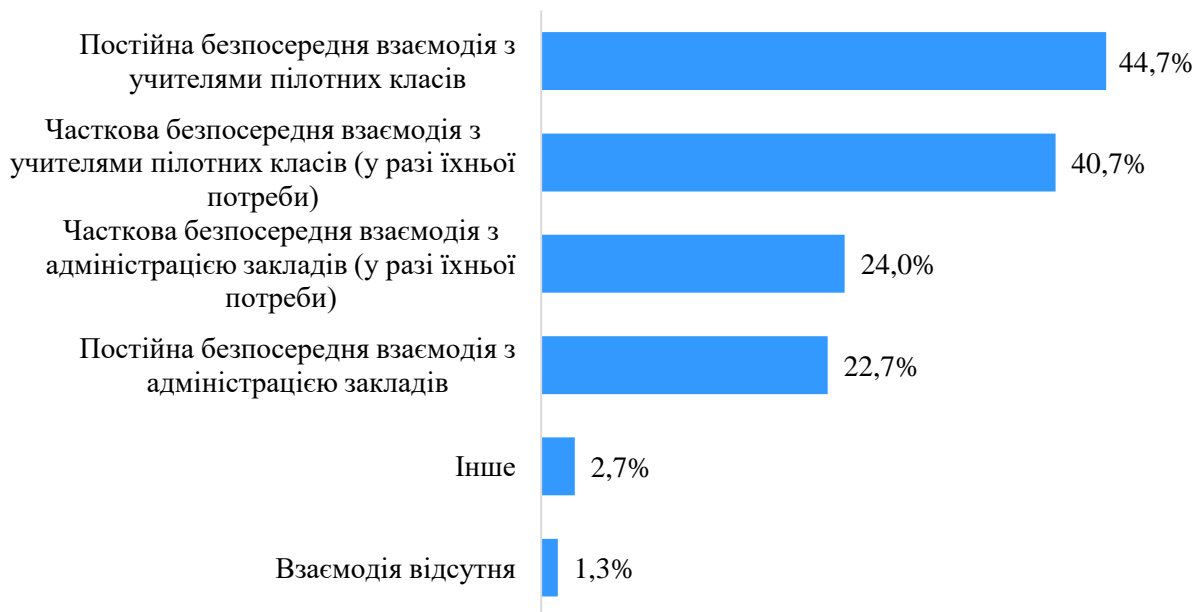

Рис. 49. Розподіл відповідей координаторів НУШ щодо їхньої взаємодії з пілотними закладами освіти.

Побудовано авторами за даними опитування.

Натомість, за відповідями майже 40 % учителів, їхня взаємодія відбувається лише за потреби, водночас третина педагогів пілотних закладів освіти повідомила про постійну взаємодію з регіональними координаторами НУШ. Майже кожен десятий респондент серед учителів констатував, що взаємодія з регіональними координаторами відсутня, а серед координаторів НУШ таких, що повідомили про відсутність взаємодії було лише 2,7 %. Такі розбіжності в оцінці рівня взаємодії потребують додаткового дослідження. Серед іншого учителі констатували, що *регіональні координатори не можуть забезпечити нас підручниками*²⁰. Розподіл відповідей учителів пілотних класів щодо взаємодії з регіональними координаторами подано на рис. 50.

²⁰ Тут і далі курсивом позначено відповіді педагогів із збереженням авторської орфографії та синтаксису.

Рис. 51. Розподіл відповідей учителів щодо рівня їхньої взаємодії з координаторами НУШ.

Побудовано авторами за даними опитування.

Майже три чверті координаторів НУШ надають консультації щодо навчально-методичного забезпечення пілотного проєкту. Координаційна діяльність 62,7 % здійснюється шляхом надання консультацій щодо організаційних питань пілоту, проведення вебінарів, тренінгів з учителями пілотних класів, роз'яснення особливостей викладання предметів / інтегрованих курсів (рис. 52).

Рис. 52. Розподіл відповідей координаторів НУШ щодо способів їхньої взаємодії з пілотними закладами освіти.

Побудовано авторами за даними опитування.

Також серед іншого координатори НУШ повідомили про такі форми роботи з учителями пілотних закладів освіти: *за всіма освітніми галузями організовую роботу тимчасових творчих колективів учителів пілотних шкіл для підготовки навчально-методичних посібників із досвіду пілотування²¹; залучаю до вебінарів; індивідуальні консультації, взаємодія із вчителями, які наслідують досвід; розроблено програму ПК.*

Важливою складовою успіху в реалізації проєкту відіграє атмосфера, створена в межах колективів пілотних закладів освіти. Як оцінює свою роль в реалізації пілоту очільник закладу ЗЗСО, який рівень взаємодії в закладі освіти між учителями – учасниками пілоту – ці питання ми поставили директорам пілотних ЗЗСО.

Дев'ять із десяти директорів підтримують професійні ініціативи вчителів, а також близько 90 % – заохочують учителів до професійного розвитку і самі працюють над підвищенням своєї кваліфікації. За відповідями близько 60 % директорів, вони створюють в закладі освіти творчу атмосферу, не втручаючись у процес викладання. Водночас три чверті директорів повідомили, що контролюють дотримання вчителями вимог Держстандарту. Такий контроль можна пояснити, з одного боку міграцією вчителів в умовах воєнного стану й тим, що директори стикаються з проблемою, коли підготовлені до впровадження нового Держстандарту вчителі, рятуючи своє життя, виїхали в більш безпечні регіони України або закордон, а отже, директорам доводиться на місці навчати педагогів-новачків до роботи за новим Держстандартом. З іншого боку, контроль директорів суперечить поняттю «творча атмосфера», а отже, це питання вимагає іншого типу досліджень, зокрема проведення глибинних інтерв'ю. Також кожен п'ятий очільник викладає в пілотних класах, а

²¹ Тут і далі курсивом позначено відповіді педагогів із збереженням авторської орфографії та синтаксису.

близько 30 % здійснюють лише координацію роботи між учасниками пілотного проєкту (рис. 53).

Рис. 53. Розподіл відповідей директорів щодо їхньої ролі в реалізації пілоту в закладі освіти.

Побудовано авторами за даними опитування.

Аналізуючи відповіді директорів, можемо констатувати, що в складних умовах воєнного стану в колективах пілотних закладів освіти панує творча атмосфера, де учителі діляться досвідом викладання (92,7 %), разом працюють над новими ідеями (81,5 %), проводяться різноманітні

заходи з опанування нових технологій викладання (72,6 %) тощо. Лише 8,9 % очільників констатували, що вчителі самостійно вирішують усі поточні питання щодо реалізації пілотування (рис. 54).

Рис. 54. Розподіл відповідей директорів щодо рівня взаємодії в закладі освіти між учителями – учасниками пілоту.

Побудовано авторами за даними опитування.

Питання «Чого учителям найбільше бракує для організації освітнього процесу в пілотних класах в умовах воєнного стану?» ми поставили і директорам і учителям пілотних закладів освіти. За відповідями обох груп респондентів, найбільше вчителям бракує безперебійного доступу до інтернету (42,8 % учителів і 36,3 % директорів), доступу до електронних ресурсів з дидактичними матеріалами для учнів (38,3 % і 29,8 % відповідно) і достатньо потужного комп'ютера / планшета (30,7 % і 39,5 %). Лише чверть директорів і близько чверті учителів повідомили, що їм усього

вистачає для організації освітнього процесу в умовах воєнного стану (рис. 55).

Рис. 55. Розподіл відповідей респондентів дослідження на запитання «*Чого учителям найбільше бракує для організації освітнього процесу в пілотних класах в умовах воєнного стану?*»

Побудовано авторами за даними опитування.

Також при відповіді на питання, чого вчителям бракує для організації освітнього процесу в умовах воєнного стану серед «іншого» директори вказали на такі проблемні питання, як:

- *щоб частини електронних підручників хоча б викладалися вчасно - без затримок*²²;

²² Тут і далі курсивом позначено відповіді педагогів із збереженням авторської орфографії та синтаксису.

– *технічне оснащення зокрема потужна копіювальна техніка. Оснащення кабінетів природничого циклу інтерактивними панелями EdPro з програмним забезпеченням MozaBook;*

- *несвоєчасність надання зразків діагностичних робіт тощо;*
- *готовими електронними конструкторами презентацій до уроків.*

Учителі в альтернативі «інше» повідомили, що найбільше їм бракує такого, як:

- *мультимедійних засобів в класі²³;*
- *паперу, оскільки всі матеріали в електронному варіанті;*
- *фінансування щодо оновлення технічного забезпечення майстерні;*
- *поділу класів на групи;*
- *дитячих музичних інструментів;*
- *готових презентацій до уроків у вигляді конструкторів, у які вчитель за потреби може вносити зміни;*
- *можливості завантажити навчальний матеріал на гаджет, а не тільки перегляд.*

За відповідями директорів, для організації освітнього процесу в пілотних класах в умовах воєнного стану найбільше вчителям необхідна методична підтримка МОН, інших урядових / неурядових установ і організацій (70,2 %), чверть директорів – психологічна підтримка і водночас методична підтримка методичних об'єднань на рівні міста / села, громади, району, області. Трохи менше 20 % очільників переконані, що усю необхідну підтримку вчителі отримують (рис. 56). Також у графі «інше» директори зауважили: *«важливо, щоб учителі мали вчасно надруковані підручники за програмами, які пілтують», «своєчасного надходження*

²³ Тут і далі курсивом позначено відповіді педагогів із збереженням авторської орфографії та синтаксису.

навчально-методичних матеріалів з предметів, принтер, витратні матеріали для принтера».

Рис. 56. Розподіл відповідей директорів на запитання «Якої підтримки найбільше потребують учителі для організації освітнього процесу в пілотних класах в умовах воєнного стану?»

Побудовано авторами за даними опитування.

На відміну від директорів, майже 47 % учителів відповіли, що для організації освітнього процесу в пілотних закладах освіти в умовах воєнного стану усю необхідну підтримку вони отримують. Близько 30 % педагогів потребують методичної підтримки МОН та інших організацій / установ. Менше 10 % учителів констатували, що їм необхідна консультаційна підтримка для організації психологічного супроводу учнів (6,9 %) і психологічна підтримка для провадження педагогічної діяльності (6,4 %) (рис. 57). Серед «іншого» вчителів також наголосили на підвищенні матеріальної винагороди і на вчасному забезпеченні навчально-методичними матеріалами для реалізації пілотного проєкту в умовах воєнного стану.

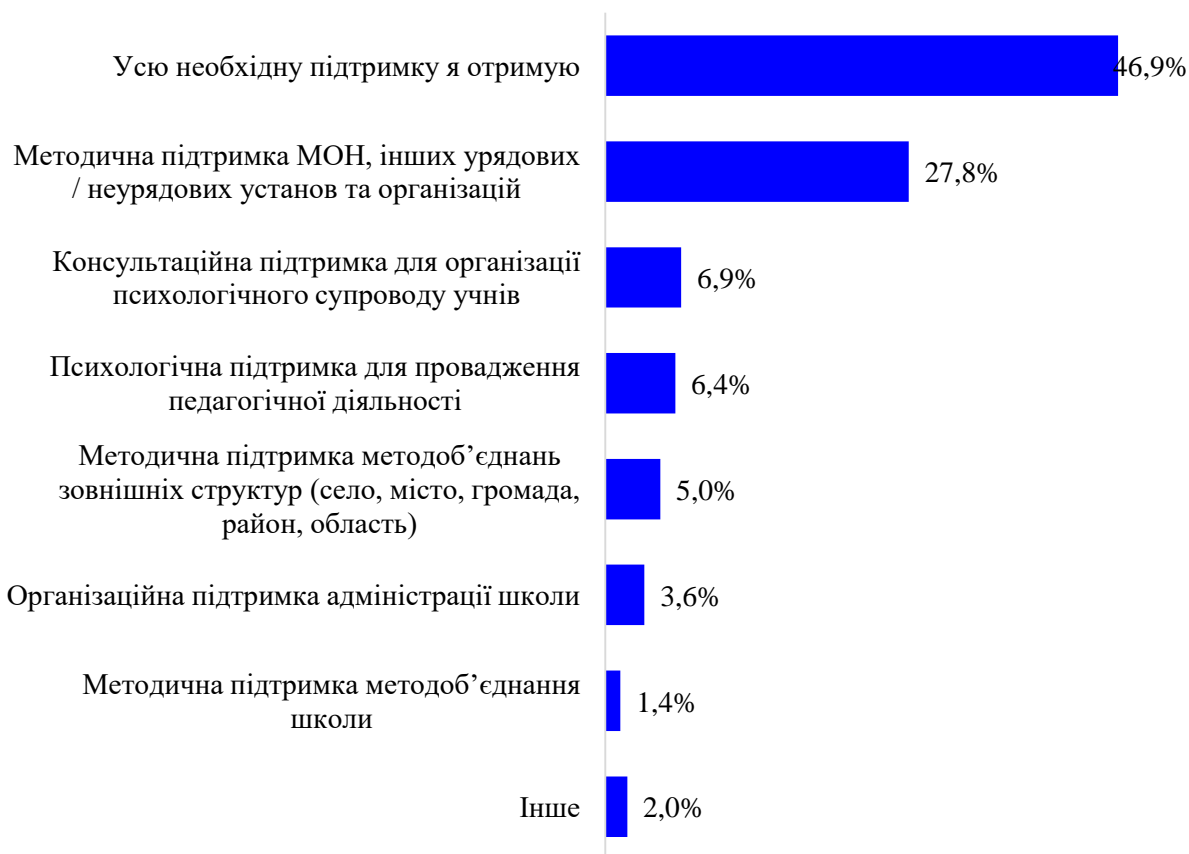

Рис. 57. Розподіл відповідей учителів на запитання «Якої підтримки Ви найбільше потребуєте для організації освітнього процесу в пілотних класах в умовах воєнного стану?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Наступні два питання щодо додаткової підтримки від регіональних координаторів пілотного проєкту і видавництв/авторських колективів для апробації підручників / посібників / навчальних матеріалів, якої потребують учителі в умовах воєнного стану були відкритими, а отже, вчителі мали більшу нагоду висловити свої погляди власними словами, оскільки були не обмежені рамками фіксованих відповідей. Усі відповіді були закодовані з метою зведення питань до конкретних списків варіантів відповідей. Найбільшої додаткової підтримки, якої потребують учителі – забезпечення підручниками та навчальними матеріалами – як від регіональних координаторів НУШ (25,9 % учителів), так і від видавництв / авторських колективів (42,7 % учителів). Про те, що учителів усе влаштовує, а отже, вони не потребують додаткової підтримки зазначили 24,3 % і 16,8 %

учителів відповідно. Також 17 % учителів потребують більше зустрічей, вебінарів, тренінгів від координаторів, а 15,3 % – методичних матеріалів, рекомендацій для вчителя, календарно-тематичного планування, матеріалів для проєктів. На рис. 58, 59 представлено розподіл відповідей учителів щодо додаткової підтримки від регіональних координаторів НУШ і видавництв / авторських колективів, якої вони потребують в умовах воєнного стану.

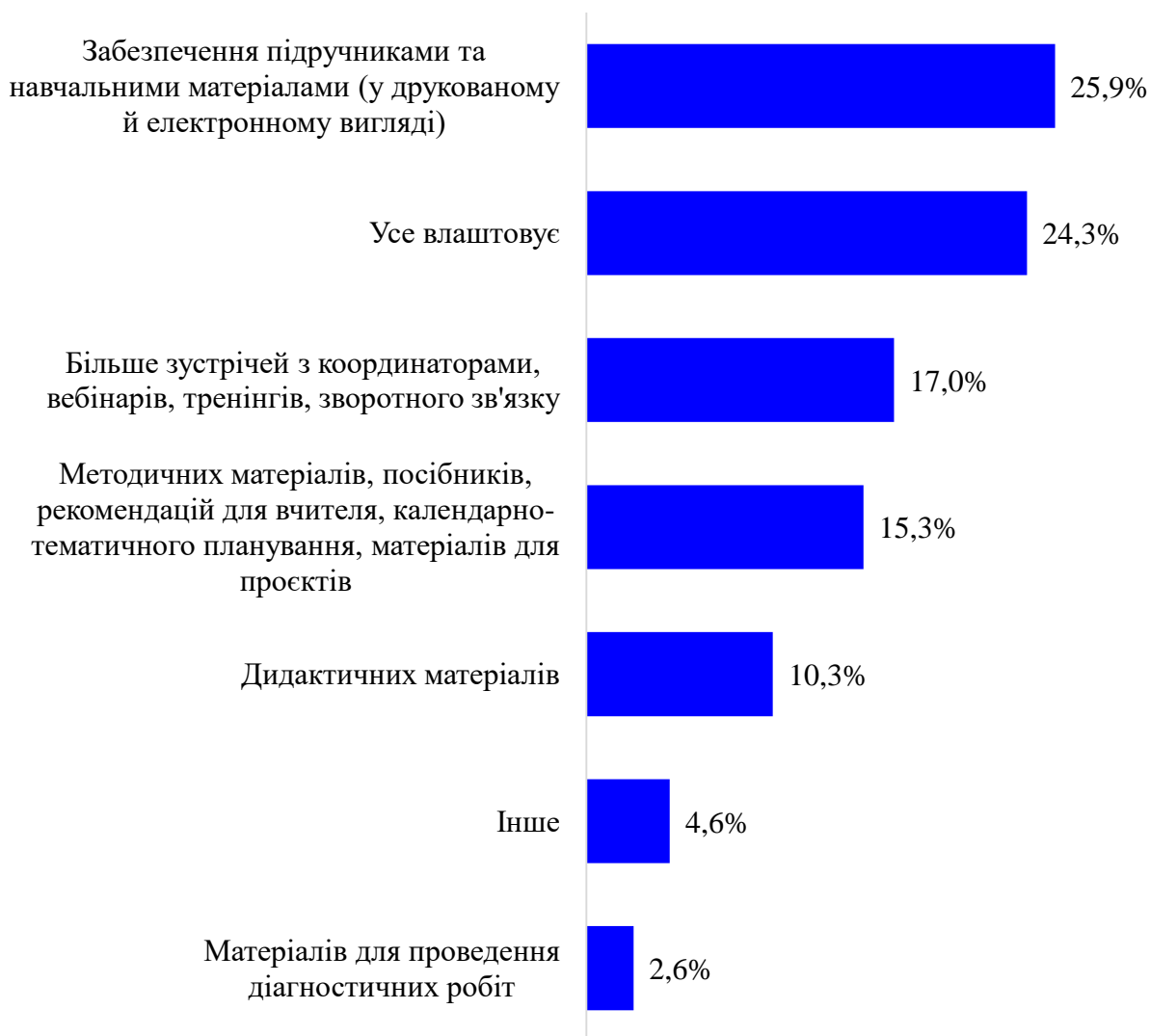

Рис. 58. Розподіл відповідей учителів щодо додаткової допомоги / підтримки, якої вони потребують від координаторів НУШ
Побудовано авторами за даними опитування.

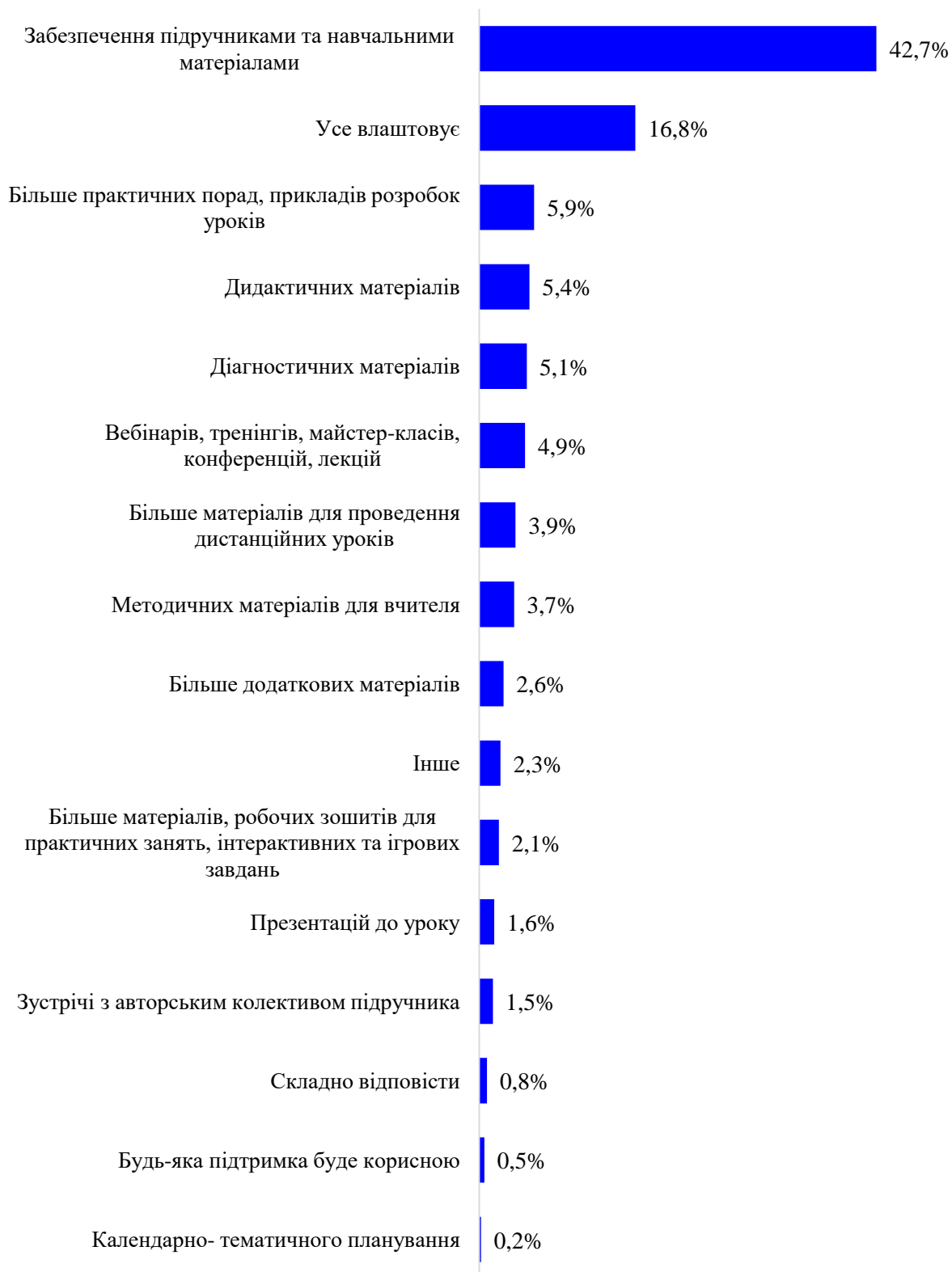

Рис. 59. Розподіл відповідей учителів щодо додаткової допомоги / підтримки (заходів) для апробації підручників / посібників / навчальних матеріалів, якої вони потребують від видавництва / авторських колективів.

Побудовано авторами за даними опитування.

Таким чином, 84 % координаторів НУШ для координаційної діяльності використовують сайти офіційних установ – організаторів і співорганізаторів пілотного проєкту (Міністерства освіти і науки України, Інституту модернізації змісту освіти, Українського інституту розвитку освіти). Для посилення взаємодії між учасниками пілотного проєкту проводяться робочі зустрічі (онлайн і офлайн), вебінари з експертами, створені мережеві чати, організовано консультації фахівців Команди підтримки реформ МОН тощо. Також 74 % координаторів НУШ надають консультації щодо навчально-методичного забезпечення пілотного проєкту, 62,7 % проводять вебінари, тренінги з учителями пілотних класів.

Найбільша частка (44,7 %) координаторів НУШ зазначає, що вони постійно безпосередньо взаємодіють з учителями пілотних класів, натомість найбільша частка вчителів (майже 40 %) констатувала, що взаємодія з регіональними координаторами лише часткова (у разі їхньої потреби) і лише третина педагогів повідомила про постійну взаємодію.

Підтримують професійні ініціативи вчителів, заохочують їх до професійного розвитку і працюють над підвищенням своєї кваліфікації 90 % директорів пілотних закладів освіти.

У складних умовах воєнного стану в колективах пілотних закладів освіти панує творча атмосфера: учителі діляться досвідом викладання (92,7 %), разом працюють над новими ідеями (81,5 %), проводяться різноманітні заходи з опанування нових технологій викладання (72,6 %), учителі відвідують уроки колег (65,3 %), педагоги співпрацюють при плануванні й підготовці уроків (61,3 %) й обговорюють, як викладати певну тему (48,4 %).

За відповідями директорів і учителів, для організації освітнього процесу в умовах воєнного стану найбільше вчителям бракує безперебійного доступу до інтернету (42,8 % учителів і 36,3 % директорів), доступу до електронних ресурсів з дидактичними матеріалами для учнів

(38,3 % і 29,8 % відповідно) і достатньо потужного комп'ютера / планшета (30,7 % і 39,5 %). Лише чверть директорів і близько чверті учителів повідомили, що усього вистачає для організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Також 70,2 % директорів пілотних ЗЗСО вважають, що вчителі найбільше потребують методичної підтримки МОН й інших урядових і нерядових установ, про необхідність такої підтримки повідомили близько 30 % учителів. Чверть директорів повідомили про потребу вчителів у психологічній підтримці (серед учителів про таку потребу зауважили 13,3 % респондентів) й методичній підтримці на рівні міста / села, громади, району, області (лише 5 % учителів вказали на необхідність такої підтримки). Натомість 47 % учителів констатували, що для організації освітнього процесу в пілотних закладах освіти в умовах воєнного стану усю необхідну підтримку вони отримують. Найбільшої додаткової підтримки, якої потребують вчителі – забезпечення підручниками на навчальними матеріалами – як від регіональних координаторів НУШ (25,9 % учителів), так і від видавництв / авторських колективів (42,7 % учителів).

Організація освітнього процесу, безпечне освітнє середовище та психологічна підтримка в пілотних закладах освіти в умовах воєнного стану

Більше ніж половина пілотних закладів освіти в умовах воєнного стану здійснювала освітній процес за змішаною формою: про це повідомили 54,8 % директорів і 51,2 % учителів. Також частина педагогів зазначила, що залежно від ситуації формат освітнього процесу змінювався впродовж року (рис. 60).

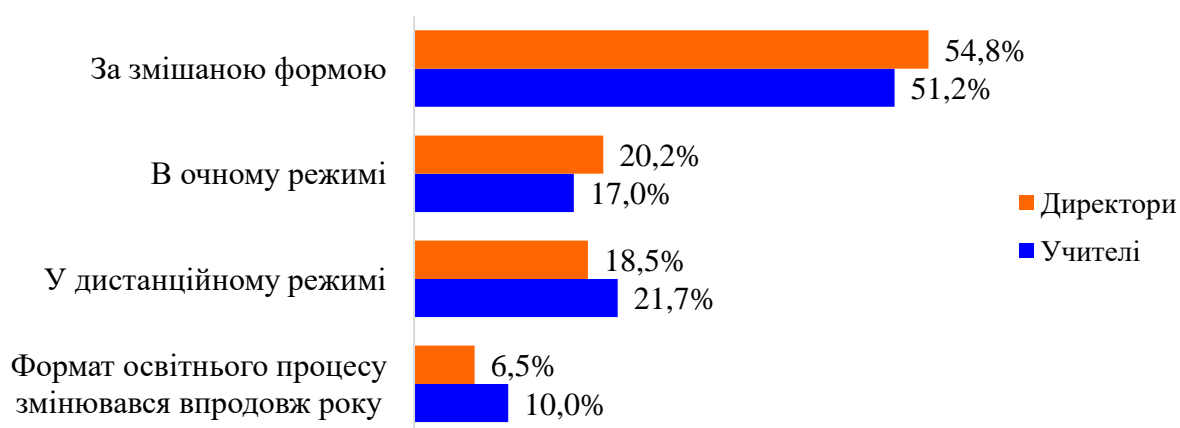

Рис. 60. Розподіл відповідей респондентів щодо організації освітнього процесу в закладах освіти в 2022-2023 н.р.

Побудовано авторами за даними опитування.

За відповідями батьків, також більшість учнів пілотних 6-х класів навчалися за змішаною формою організації освітнього процесу впродовж навчального року. Окрім того, 1,5 % батьків учнів зауважили, що їхня дитина здобуває освіту за екстернатною, індивідуальною або сімейною формою навчання (рис. 61).

Рис. 61. Розподіл відповідей батьків учнів на запитання «Як організовано освітній процес у школі, де навчається Ваша дитина?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Більше половини (51,8 %) учителів пілтують Державний стандарт базової середньої освіти у двох шостих класах (рис. 62). Варто зауважити, що порівнюючи результати минулорічного дослідження²⁴, можемо констатувати зменшення щодо кількості пілотних класів, зокрема в 2021-2022 н.р. у трьох і більше пілотних класах викладали 6,1 % учителів, а в 2022-2023 н.р. кількість таких учителів удвічі менша, натомість на 3 % збільшилася частка вчителів, які викладають в одному класі.

Рис. 62. Розподіл відповідей учителів щодо кількості пілотних класів, у яких вони викладають

Побудовано авторами за даними опитування.

Понад 60 % батьків учнів повністю погодилися і третина швидше погодилася, що дитині впродовж навчання в 5-6 класах подобалося ходити

²⁴ Інформаційно-аналітичні матеріали «Дослідження щодо впровадження реформи НУШ у пілотних закладах освіти (базова школа)». – С. 40 URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/nus_pilot_report_2022.pdf

до школи. Також понад 50 % батьків констатували, що дитина розповідала про добре ставлення до себе з боку вчителів і що в школі було створено позитивну психологічну атмосферу під час освітнього процесу. Попри те, що 43,6 % і 39,4 % батьків повністю і швидше погодилися із твердженням щодо належної організації дистанційного навчання, 28,2 % і 14,2 % швидше не погодилися і зовсім не погодилися, що дитині подобалося навчатися онлайн (рис. 63).

Рис. 63. Розподіл відповідей батьків учнів на запитання «Чи погоджуєтесь Ви з поданими нижче твердженнями щодо навчання Вашої дитини в 5-6 класах?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Облаштування укриття – необхідна умова створення безпечного середовища в умовах воєнного стану. Близько 85 % директорів

констатували, що у їхньому пілотному закладі освіти облаштоване укриття безпосередньо в приміщенні закладу або на відстані 100 м (рис.64).

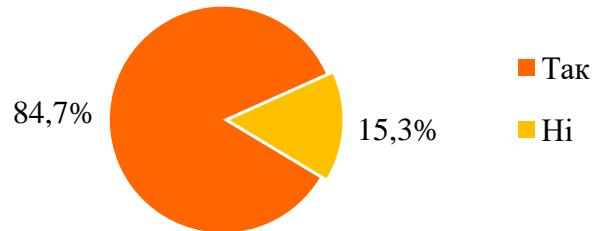

Рис. 64. Розподіл відповідей директорів на запитання «Чи облаштоване укриття у Вашому закладі освіти або в іншому приміщенні на відстані до 100 м?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Також, за відповідями більшості (71,7 %) батьків у закладів освіти, де навчається їхня дитина облаштоване укриття. Водночас 13,4 % респондентів не знають, чи облаштоване укриття, оскільки навчаються дистанційно або за екстернатною / індивідуальною / сімейною формою навчання (рис. 65).

Рис. 65. Розподіл відповідей батьків учнів на запитання «Чи облаштоване укриття у школі, де навчається Ваша дитина?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Навички з надання першої медичної допомоги необхідні кожному, особливо в умовах воєнного стану. Загалом у більшості (91,1 %) пілотних закладів освіти є педагогічні працівники, які проходили навчання з надання першої домедичної допомоги, зокрема за відповідями 41,1 % таке навчання проходили усі педагогічні працівники (рис. 66).

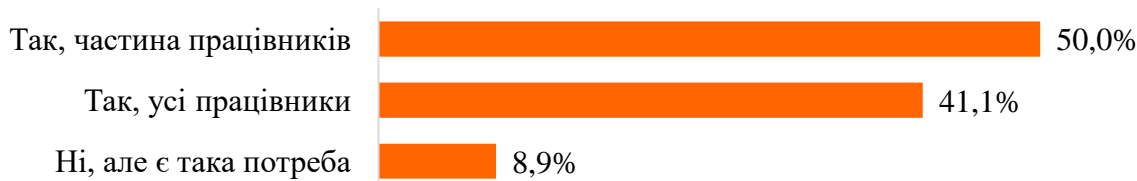

Рис. 66. Розподіл відповідей директорів на запитання «Чи проходили педагогічні працівники Вашого закладу освіти навчання з надання першої домедичної допомоги?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Також в умовах постійного стресу, спричиненого збройною агресією РФ, важливим аспектом є підтримка психологічного здоров'я. Для підтримання належного психологічного клімату в колективах, близько 85 % директорів ініціюють проведення різноманітних акцій, зустрічей, 83,1 % – підтримують активність шкільного психолога (це може свідчити про наявність такого спеціаліста в закладі освіти), а також майже 80 % очільників пілотних закладів заохочують педагогічних працівників до проходження психологічних тренінгів (рис. 67).

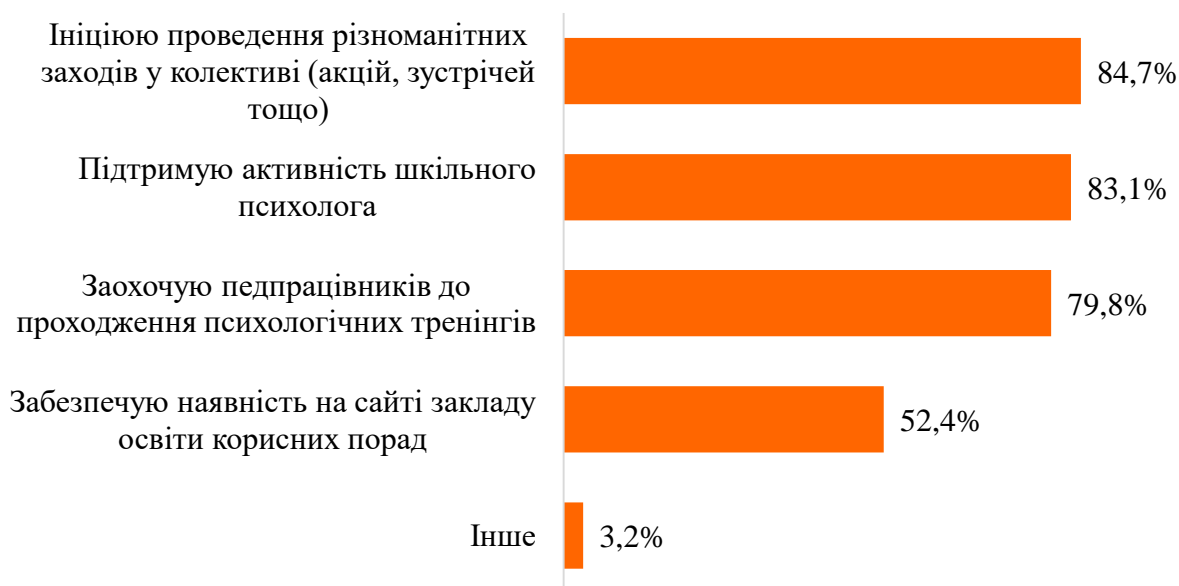

Рис. 67. Розподіл відповідей директорів на запитання «У який спосіб Ви підтримуєте належний психологічний клімат у колективі в умовах воєнного стану?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Також серед «Іншого» (на рис. 67) директори поділилися своїм методами щодо підтримки належного психологічного клімату в колектив, зокрема:

- підтримую ініціативи батьків щодо психологічних тренінгів, безпекових заходів²⁵;
- облаштовано ресурсну кімнату, яку використовуємо для забезпечення належного психоемоційного рівня працівників;
- проводимо учительські прокачки;
- протягом року для педагогів працює арт-студія «Гармонії Психеї».

На запитання до батьків учнів щодо потреби їхньої дитини соціально-психологічної підтримки в умовах воєнного стану, понад 53 % зазначили, що потребує в окремих випадках, проте 6,2 % констатували, що дитина дуже потребує такої підтримки (рис. 68).

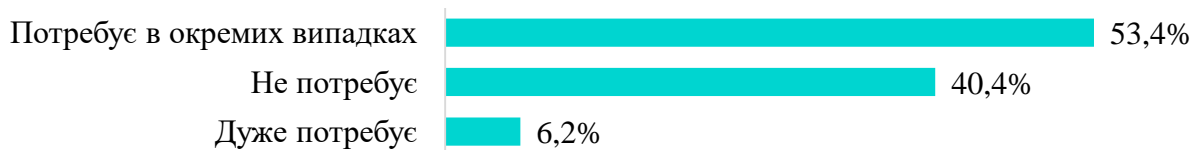

Рис. 68. Розподіл відповідей батьків на запитання «Оцініть, наскільки Ваша дитина потребує соціально-психологічної підтримки в умовах воєнного стану?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Також на наявність психолога в закладі освіти, де навчається їхня дитина, указали майже 78 % батьків учнів (рис. 69).

Рис. 69. Розподіл відповідей батьків на запитання «Чи є в школі, де навчається Ваша дитина, психолог?»

²⁵ Тут і далі курсивом позначено відповіді педагогів із збереженням авторської орфографії та синтаксису.

Побудовано авторами за даними опитування.

Більшість (89,7 %) батьків учнів, що констатували наявність шкільного психолога, не зверталися самі і не зверталася їхня дитина по допомогу (рис. 70). Це може бути свідченням як на користь того, що учителі дбають про психологічну підтримку своїх учнів, так і говорити про нерозуміння ролі психолога в умовах воєнного стану.

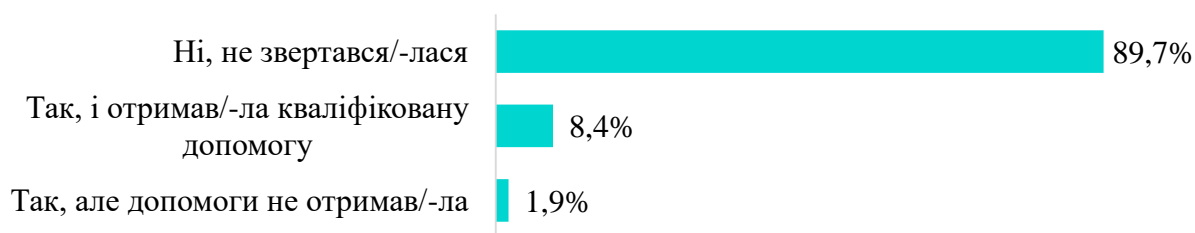

Рис. 70. Розподіл відповідей батьків на запитання «Чи зверталися Ви чи Ваша дитина по допомогу до шкільного психолога?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Отже, освітній процес в умовах воєнного стану більше ніж половина пілотних закладів освіти (за відповідями директорів) здійснювала за змішаною формою, 20 % – в очному режимі й 18,5 % – у дистанційному режимі, також у 6,5 % ЗЗСО формат освітнього процесу змінювався впродовж року.

Близько 85 % директорів констатували, що в їхньому пілотному закладі освіти облаштоване укриття безпосередньо в приміщенні закладу або на відстані 100 м. Також у більшості (91,1 %) пілотних закладів освіти є педагогічні працівники, які проходили навчання з надання першої домедичної допомоги, зокрема за відповідями 41,1 % таке навчання проходили усі педагогічні працівники.

Для підтримання належного психологічного клімату в колективах, близько 85 % директорів ініціюють проведення різноманітних акцій, зустрічей, 83,1 % – підтримують активність шкільного психолога. Також

53,4 % батьків зазначили, що їхня дитина потребує в окремих випадках психологічної допомоги, з них 89,7 % – не зверталися по допомогу.

Половина учителів пілотують Державний стандарт базової середньої освіти у двох п'ятих класах, 45,6 % – в одному, лише 3,3 % у трьох класах.

Понад 60 % батьків учнів повністю погодилися і третина швидше погодилися, що дитині впродовж навчання в 5-6 класах подобалося ходити до школи. Водночас 28,2 % батьків швидше не погодилися і 14,2 % зовсім не погодилися, що дитині подобалося навчатися онлайн.

Підвищення кваліфікації як невід'ємна складова професійного розвитку педагогів

У світі, де знання і навички є ключовими ресурсами, професійний розвиток і підвищення кваліфікації є ключовими для успішної кар'єри та особистого зростання. Важливість професійного розвитку педагогів та освітніх управлінців зумовлюють такі фактори, як:

– *стрімкий технологічний розвиток*: сучасний світ швидко змінюється завдяки технологічному прогресу, відповідно, змінюються й вимоги до фахівців; підвищення кваліфікації дозволяє пристосуватися до нових технологій, інструментів та методів роботи;

– *зміни в кон'юнктурі ринку праці*: ринок праці постійно змінюється через економічні, соціальні та політичні фактори; щоб бути конкурентоспроможним, потрібно розвивати й адаптувати свої навички та компетентності до поточних потреб;

– *збільшення продуктивності та розвиток кар'єри*: систематичне підвищення кваліфікації сприяє розвитку нових навичок і знань, що підвищують продуктивність роботи; як наслідок, можливе кар'єрне зростання;

– *актуалізація знань*: однією з ключових переваг підвищення кваліфікації є можливість актуалізувати власні знання та навички; це дозволить уникнути застарілих методів і підтримувати високий рівень компетентності;

– *розширення професійних можливостей*: професійний розвиток і підвищення кваліфікації, зокрема у межах мікрокредитування (частковій кваліфікації), сприяє розширенню професійних можливостей; як результат, можливий перехід на іншу посаду, зміна сфери діяльності чи створення власного бізнесу;

– *підвищення впевненості та самооцінки*: отримання нових знань і досягнення впевненості у власних силах і саморозвитку.

У розділі щодо підвищення кваліфікації для координаторів НУШ, директорів пілотних закладів освіти й учителів було передбачено різну кількість запитань в анкетах з урахуванням їхньої ролі в пілотному проєкті. Зокрема найбільше питань щодо підвищення кваліфікації й професійного розвитку було вміщено в анкеті для вчителя як основного провайдера реформи НУШ. Розглянемо ставлення освітян до власного професійного розвитку та підвищення кваліфікації як в загальному контексті, так і в розрізі окремих категорій респондентів.

На запитання щодо мотиваційних чинників учителів до підвищення кваліфікації 60,1 % респондентів указали на можливість самореалізації, 53,5 % – на задоволення від роботи вчителем, 45,8 % – на свободу в здійсненні інноваційної діяльності; натомість визнання з боку керівництва та уникнення відповідних санкцій, що належить до так званої примусової мотивації, не є мотиваційними факторами для учителів НУШ (такі фактори як мотивацію до професійного розвитку визначили 7,0 % та 1,6 % відповідно) (рис. 71). Такі відповіді можуть свідчити про достатню вмотивованість учителів, які пілотують Державний стандарт базової середньої освіти. В опитувальнику для директорів пілотних закладів освіти не було прямого питання щодо мотиваційних чинників, що стимулюють їх підвищувати фаховість. Натомість було запитання щодо проходження курсів підвищення кваліфікації впродовж останніх двох років, на яке 96 % респондентів надали ствердну відповідь, що може свідчити про достатнє усвідомлення важливості професійного розвитку та вмотивованість директорів пілотних закладів загальної середньої освіти.

Рис. 71. Розподіл відповідей учителів щодо мотиваційних чинників, що стимулюють підвищувати фаховість

Побудовано авторами за даними опитування.

Що стосується суб'єктів підвищення кваліфікації вчителів, яким надають перевагу як учителі, так і директори ЗЗСО, найбільшу довіру респонденти виявили до обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти та академій безперервної освіти (89,6 % учителів і 86,9 % директорів). Чільне місце займає навчання в межах ініціатив громадських організацій (обирають 55,3 % вчителів і 56,3 % директорів). Несуттєва різниця простежується у відповідях щодо ролі самоосвіти в забезпеченні власного професійного розвитку: 63,0 % директорів і 57,1 % учителів надають перевагу саме цій формі. Також для підвищення кваліфікації освітяни користуються пропозиціями міжнародних проєктів, при цьому директори послуговуються такими пропозиціями більш активно (21 % учителів проти 44,5 % директорів), що може свідчити як про рівень доступу до пропонованих програм (для директорів він вищий), так і про спрямованість міжнародних ініціатив саме на підтримку освітніх

управлінців. Дещо інший розподіл уподобань щодо вибору як суб'єктів підвищення кваліфікації видавництв навчальної літератури (обирає 32,6 % учителів і 17,6 % директорів); надання переваги вчительством не викликає сумніву, зважаючи на специфіку діяльності зазначених категорій респондентів. Водночас слід зазначити, що хоча представники міжнародних проєктів та видавництв навчальної літератури можуть «запропонувати» сучасні рішення та матеріали, але існують і ризики щодо забезпечення системного підвищення кваліфікації, бо ці суб'єкти працюють відповідно до грантових угод чи політик. Окреме питання, що потребує додаткового дослідження, якість надання освітніх послуг окремими ФОП. Можливо, саме тому їх обирає лише 16,5 % учителів та 25,2 % директорів, умотивованих у власному професійному розвитку (рис. 72).

Рис. 72. Розподіл відповідей респондентів дослідження на запитання «Де саме Ви проходили впродовж останніх двох років курси підвищення кваліфікації?» Побудовано авторами за даними опитування.

Поданий на рис. 72 розподіл відповідей також може свідчити про широке представлення суб'єктів підвищення кваліфікації та доступ українських освітян до різних форм підвищення кваліфікації: учителі та директори, що пройшли опитування, як такі суб'єкти зазначають не лише обласні інститути післядипломної педагогічної освіти, але й заклади вищої освіти, Інститут педагогіки НАПН України, Український інститут розвитку освіти, проте такий вибір не на користь цих інституцій. При цьому слід зазначити, що директори виявляють більшу довіру (обирають відповідно 13,4 %, 8,4 % та 11,8 % респондентів), ніж учителі (обирають 4,2 %, 7,7 % та 2,5 % респондентів), оскільки у програмах підвищення кваліфікації від зазначених суб'єктів управлінська складова більш представлена. Водночас найменша затребуваність пропозицій Інституту педагогіки НАПН України (обирають лише 8,8 % учителів і 7,7 % директорів) викликає певне занепокоєння, оскільки саме ця установа є провідною у питаннях розробки фундаментальних основ сучасної педагогічної науки та їх наповнення.

У контексті визначення ставлення освітян до змісту підвищення кваліфікації проаналізуємо відповіді вчителів і координаторів НУШ. Актуальність зазначених тем у розрізі визначених категорій респондентів подано на рис. 73.

Рис. 73. Розподіл відповідей респондентів дослідження на запитання «Які теми курсів підвищення кваліфікації є найбільш актуальними для організації освітнього процесу в умовах НУШ?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Як бачимо з рис. 73, ставлення вчителів і тих, хто надає супровід (координатори НУШ), дещо різниться. Так, на думку координаторів НУШ, найбільш актуальними темами для ефективного реалізації Нової української школи є оцінювання результатів навчання учнів (зазначили 77,3 % опитаних), сучасні підходи до навчання в НУШ (74,7 %), цифрові технології педагогічної діяльності та особливості викладання предметів /

інтегрованих курсів відповідної освітньої галузі (обрали 70,7% респондентів). Натомість учителі найбільш актуальними вважають сучасні підходи до навчання в НУШ (обрали 71,2 % респондентів), реалізацію Концепції НУШ у базовій середній освіті (51,9 %), цифрові технології педагогічної діяльності (49,5 %) й оцінювання результатів навчання учнів у НУШ з навчальних предметів / інтегрованих курсів (47 %). Одностайність думок щодо актуальності лише однієї теми, а саме «сучасні підходи до навчання в НУШ», потребує проведення додаткових досліджень, зокрема проведення глибинних інтерв'ю учасників різних фокус-груп.

Потреба додаткового та, головне, якісного навчання вчителів з означених тем обґрунтовується з огляду на актуальність окремих тем, пов'язаних не лише з ефективним впровадженням НУШ: *особливості викладання предметів / інтегрованих курсів відповідної освітньої галузі* вважають актуальною лише 31,1 % опитаних вчителів, *Державний стандарт базової середньої освіти* – 32 %, *Типова освітня програма та Типовий навчальний план* – 22,5 %, *Освітня програма закладу освіти* – 14,9 %, – але й організацією навчання в умовах війни в Україні. До таких тем належать: *психолого-педагогічні умови організації освітнього процесу в НУШ* – актуальною вважають 32,2 % учителів; *психологічна допомога учасникам освітнього процесу в умовах воєнного стану* – 29,8 %.

Ставлення вчителів до актуальності окремих тем залежить насамперед від рівня їх підготовки (навченості). Тож проаналізуємо відповіді на інші питання щодо професійного розвитку і підвищення кваліфікації вчителів.

Відповідно до типової програми підвищення кваліфікації вчителів та додаткових нормативних документів, учителі найбільш «підготовлені» (показник «не проходив/-ла цього курсу») до застосування *сучасних підходів до навчання в НУШ* (не проходили навчання лише 1,8 % опитаних) та *реалізації Концепції НУШ в базовій середній освіті* (не проходили навчання 1,9%); опанували такі теми, як *оцінювання результатів навчання учнів у*

НУШ з навчальних предметів/інтегрованих курсів (не проходили відповідне навчання 4,6 %) та цифрові технології педагогічної діяльності (5,6 %); готові до укладання та реалізації Типової освітньої програми та Типового навчального плану (7,3 %), а також до врахування та забезпечення психолого-педагогічних умов організації освітнього процесу в НУШ (8,9 %). Додаткового вивчення потребують теми з практичної підготовки вчителів до ефективної реалізації НУШ в умовах кризових ситуацій, як-то: *особливості викладання предметів/інтегрованих курсів відповідної освітньої галузі, Освітня програма закладу освіти, психологічна допомога учасникам освітнього процесу в умовах воєнного стану;* за цими темами не проходили навчання відповідно 12,6 %, 13,6 % та 13,9 % опитаних вчителів. Водночас більшість учителів проходили навчання з усіх тем, зазначених у типовій програмі підвищення кваліфікації вчителів, оскільки максимальний відсоток, тих хто не навчався за окремими темами, не перевищує 14 %. Щодо визначення суб'єктів підвищення кваліфікації вчителів відповідно до зазначених тем, розподіл вибору вчителів співвідноситься із їх вибором загалом (рис. 74). Можемо припустити, що вибір суб'єкта підвищення кваліфікації не залежить від теми, а залежить від довіри вчителя. Як бачимо з рисунка 74, для опанування усіх із зазначених тем учителі обирають переважно інститути післядипломної педагогічної освіти (ІППО) й інші державні інституційні заклади.

Рис. 74. Розподіл відповідей учителів щодо вибору суб'єктів підвищення кваліфікації в розрізі окремих тем

Побудовано авторами за даними опитування.

Також у фокусі уваги дослідників було питання, наскільки активно вчителі використовують результати навчання (*«Як часто Ви застосовуєте знання та навички кожного тематичного курсу з підвищення кваліфікації у своїй педагогічній діяльності?»*). Як бачимо з рис. 75, серед учителів, які пройшли навчання відповідно до зазначених тем, найменше застосовуються результати навчання щодо реалізації інклюзивного навчання (не використовує 10,8 % опитаних, іноді використовує – 37,5 %), що можна пояснити відсутністю потреби надання такої підтримки в масовій практиці, тобто більшість респондентів не працюють з учнями з особливими освітніми потребами. Інше питання, що потребує додаткового дослідження, це визначення причин (неякісна підготовка в межах підвищення кваліфікації, відсутнє прийняття вчителями положень НУШ тощо) недостатнього використання результатів навчання, що стосуються особливостей викладання предметів та (чи) інтегрованих курсів відповідної освітньої галузі (не використовує 4,7 % опитаних, іноді використовує – 28 %). Щодо надання психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах воєнного стану (не використовує 2,9 % опитаних, іноді використовує – 32,5 %), то це питання потребує не стільки додаткових досліджень, але системного підходу та постійної підтримки відповідних служб і фахівців, оскільки потрібно не лише надавати кваліфіковану допомогу та підтримку, але й самим бути в ресурсному стані – вчителі потребують не меншої підтримки, ніж учні. При цьому слід зазначити, що серед зазначених тем, найбільший відсоток учителів, які не проходили в межах підвищення кваліфікації та професійного розвитку саме ці теми: *психологічна допомога учасникам освітнього процесу в умовах воєнного стану* лишилась поза увагою 7,4 % опитаних учителів; *особливості впровадження інклюзивного навчання та реалізація педагогічної підтримки учнів з ООП, Особливості викладання предметів/інтегрованих курсів відповідної освітньої галузі* – 6,8 %.

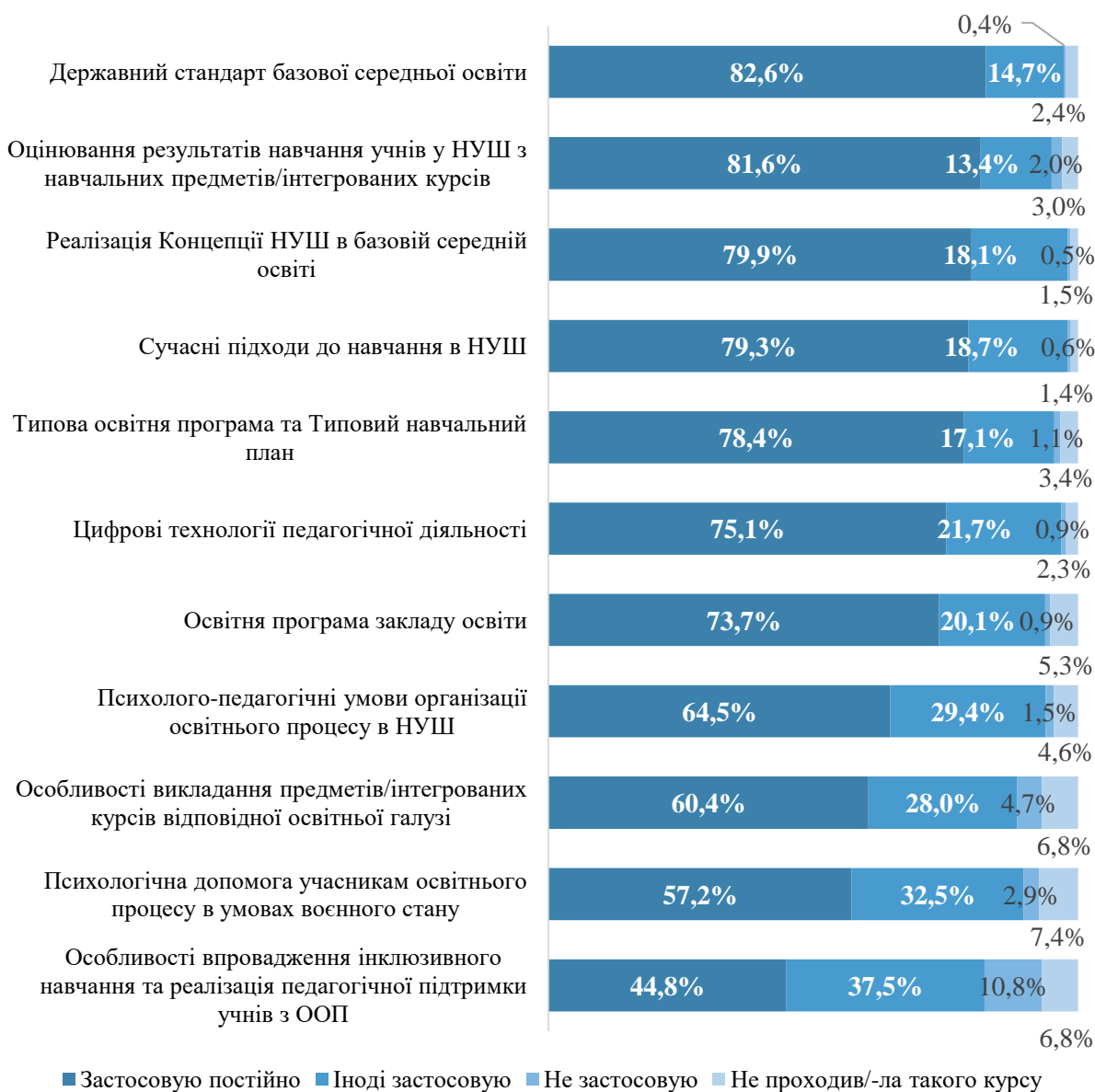

Рис. 75. Розподіл відповідей учителів на запитання «Як часто Ви застосовуєте знання та навички кожного тематичного курсу з підвищення кваліфікації у своїй педагогічній діяльності?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Серед директорів пілотних закладів освіти найбільш затребуваними для організації освітнього процесу в умовах НУШ є компетентності забезпечення якості освіти й функціонування, як внутрішньої (45,2 %), так і зовнішньої (24,2 %) системи забезпечення якості; також для третини очільників актуальною є компетентність стратегічного управління закладом освіти. Водночас лідерська і здоров'язберезувальні компетентності директорів важливі лише для 3,2 % і 4,0 % директорів відповідно (рис. 76).

Рис. 76. Розподіл відповідей директорів на запитання «Розвитку яких компетентностей Ви найбільше потребуєте для організації освітнього процесу в умовах НУШ?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Таким чином, можливість самореалізації і задоволення від роботи вчителем – є мотиваційними чинниками до підвищення свого професійного

рівня для більшості учителів (60,1 % і 53,5 % відповідно), натомість чинники так званої примусової «мотивації», зокрема можливість уникнення «санкцій» з боку керівництва і визнання і схвалення з боку керівництва» актуальні лише для 1,6 % і 7,0 % учительства, що може свідчити про достатню вмотивованість учителів, які пілотують Державний стандарт базової середньої освіти. Також упродовж останніх двох років проходили курси підвищення кваліфікації 96 % директорів пілотних закладів освіти, це теж може бути аргументом на користь того, що очільники усвідомлюють важливість професійного розвитку й достатньо вмотивовані.

Більшість респондентів, як директорів, так і вчителів пілотних закладів освіти попри широке представлення суб'єктів підвищення кваліфікації констатували, що здебільшого (86,9 % директорів і 79,8 % учителів) упродовж останніх двох років проходили курси підвищення кваліфікації в обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти / академіях безперервної освіти. Понад 55 % респондентів обох категорій підвищують свій фаховий рівень у межах ініціатив громадських організацій; також 44,5 % директорів користуються пропозиціями міжнародних проєктів. Водночас найменша затребуваність пропозицій Інституту педагогіки НАПН України (обирають лише 8,8 % учителів і 7,7 % директорів), що викликає певне занепокоєння й потребує додаткового дослідження.

За відповідями координаторів НУШ, найбільш актуальними темами для ефективного реалізації Нової української школи є оцінювання результатів навчання учнів (77,3 %), сучасні підходи до навчання в НУШ (74,7 %), цифрові технології педагогічної діяльності та особливості викладання предметів / інтегрованих курсів відповідної освітньої галузі (70,7%). Натомість учителі найбільш актуальними вважають сучасні підходи до навчання в НУШ (71,2 %), реалізацію Концепції НУШ у базовій середній освіті (51,9 %), цифрові технології педагогічної діяльності (49,5 %) й

оцінювання результатів навчання учнів у НУШ з навчальних предметів / інтегрованих курсів (47 %).

Більшість учителів проходили навчання з усіх тем, зазначених у типовій програмі підвищення кваліфікації вчителів, оскільки максимальний відсоток, тих хто не навчався за окремими темами в межах реалізації концепції НУШ, не перевищує 14 %. Водночас додаткового вивчення потребують теми з практичної підготовки вчителів до ефективної реалізації НУШ в умовах кризових ситуацій, як-то: особливості викладання предметів / інтегрованих курсів відповідної освітньої галузі, Освітня програма закладу освіти, психологічна допомога учасникам освітнього процесу в умовах воєнного стану; за цими темами не проходили навчання відповідно 12,6 %, 13,6 % та 13,9 % опитаних вчителів.

Також більшість учителів «постійно застосовують» знання та навички кожного тематичного курсу з підвищення кваліфікації у своїй педагогічній діяльності. Водночас найменше застосовуються результати навчання щодо реалізації інклюзивного навчання («не застосовують» 10,8 % опитаних, а «іноді застосовують» – 37,5 %). Щодо надання психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах воєнного стану («не застосовують» 2,9 % опитаних, «іноді застосовують» – 32,5 %), то це питання потребує системного підходу та постійної підтримки відповідних служб і фахівців.

Серед директорів пілотних закладів освіти найбільш затребуваними для організації освітнього процесу в умовах НУШ є компетентності забезпечення якості освіти й функціонування, як внутрішньої (45,2 %), так і зовнішньої (24,2 %) системи забезпечення якості.

Деякі особливості оцінювання результатів навчання учнів у закладах освіти, які пілотують новий Державний стандарт

Запровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти потребує суттєвого переосмислення підходів до оцінювання результатів навчання учнів / учениць, при цьому академічна автономія закладу освіти дає свободу для створення внутрішньої системи оцінювання з дотриманням загальнонаціональних вимог.

Так, у більшості закладів освіти, які пілотують навчально-методичне забезпечення на рівні першого (адаптаційного) циклу базової освіти, педагогічні колективи багато чого змінили в системі оцінювання (41,9 %), повністю переосмислили підходи до оцінювання (20,2 %) або ж дещо модифікували їх (20,2 %). Водночас 13,7 % шкіл продовжують працювати над вибудовою нової системи оцінювання, а 4 % – майже не змінювали підходів до оцінювання через ефективність тих, які використовували до цього (рис. 77).

Рис. 77. Розподіл відповідей директорів на запитання «Як змінилася філософія оцінювання результатів навчання у Вашому закладі в класах, які навчаються відповідно до нового Державного стандарту?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Допомогти зрозуміти, чому вчителі не вповні задоволені підходами до оцінювання, може аналіз відповідей, які директори надали, відповідаючи на питання анкети щодо основних проблем, з якими стикається вчительство у зв'язку зі зміною підходів до оцінювання в НУШ (рис. 78). Так, більше половини респондентів вказують на відсутність якісного діагностичного інструментарію для проведення підсумкового оцінювання, який би забезпечував оцінювання результатів навчання за всіма групами результатів, визначеними в освітніх галузях у Державному стандарті (51,6 %), а також відсутність чітких критеріїв оцінювання результатів навчання учнівства (41,1 %). З-поміж іншого третина опитаних відзначає несприйняття батьками новацій, пов'язаних з оцінюванням результатів навчання їхніх дітей.

Окреслені проблеми потребують системного розв'язання, аби сприяти розвиткові філософії оцінювання результатів навчання й ефективному впровадженню її в масову практику.

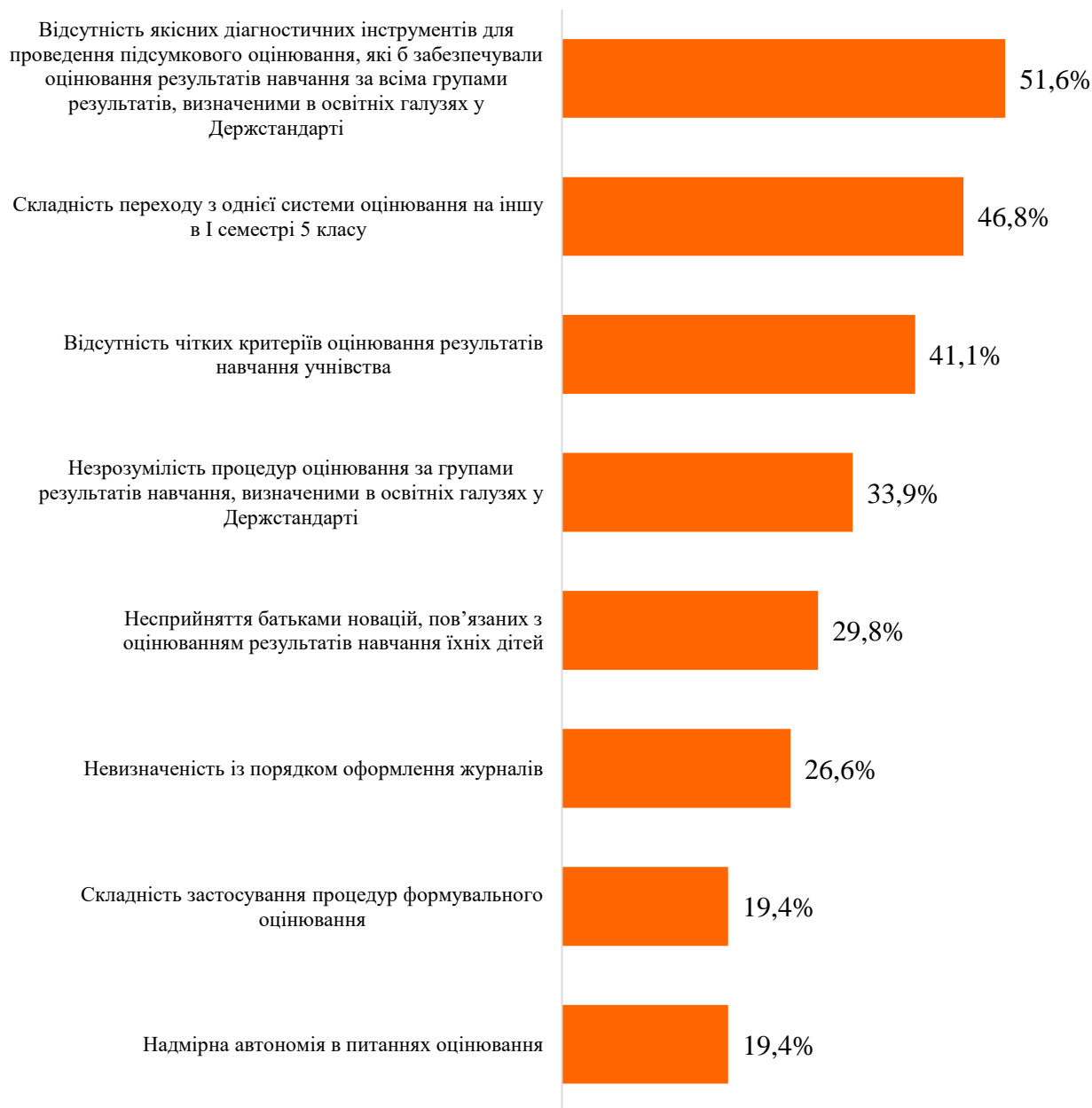

Рис. 78. Розподіл відповідей директорів щодо проблем, з якими стикаються вчителі у зв'язку зі зміною підходів до оцінювання

Побудовано авторами за даними опитування.

Учителі, відповідаючи на питання анкети, визначили перелік тем щодо оцінювання результатів навчання учнів, які потребують першочергового висвітлення в межах підвищення кваліфікації для забезпечення ефективної роботи в пілоті на рівні 7-9 класів. Як свідчать дані на рис. 79, найбільш затребуваними є такі теми: критерії оцінювання конкретних видів навчальної діяльності (60,5 %), методи й способи оцінювання навчальних досягнень учнів за групами результатів,

визначеними у Свідоцтві досягнень (51,8 %), засади розроблення діагностичних матеріалів, зокрема підсумкових (контрольних) робіт (45,7 %).

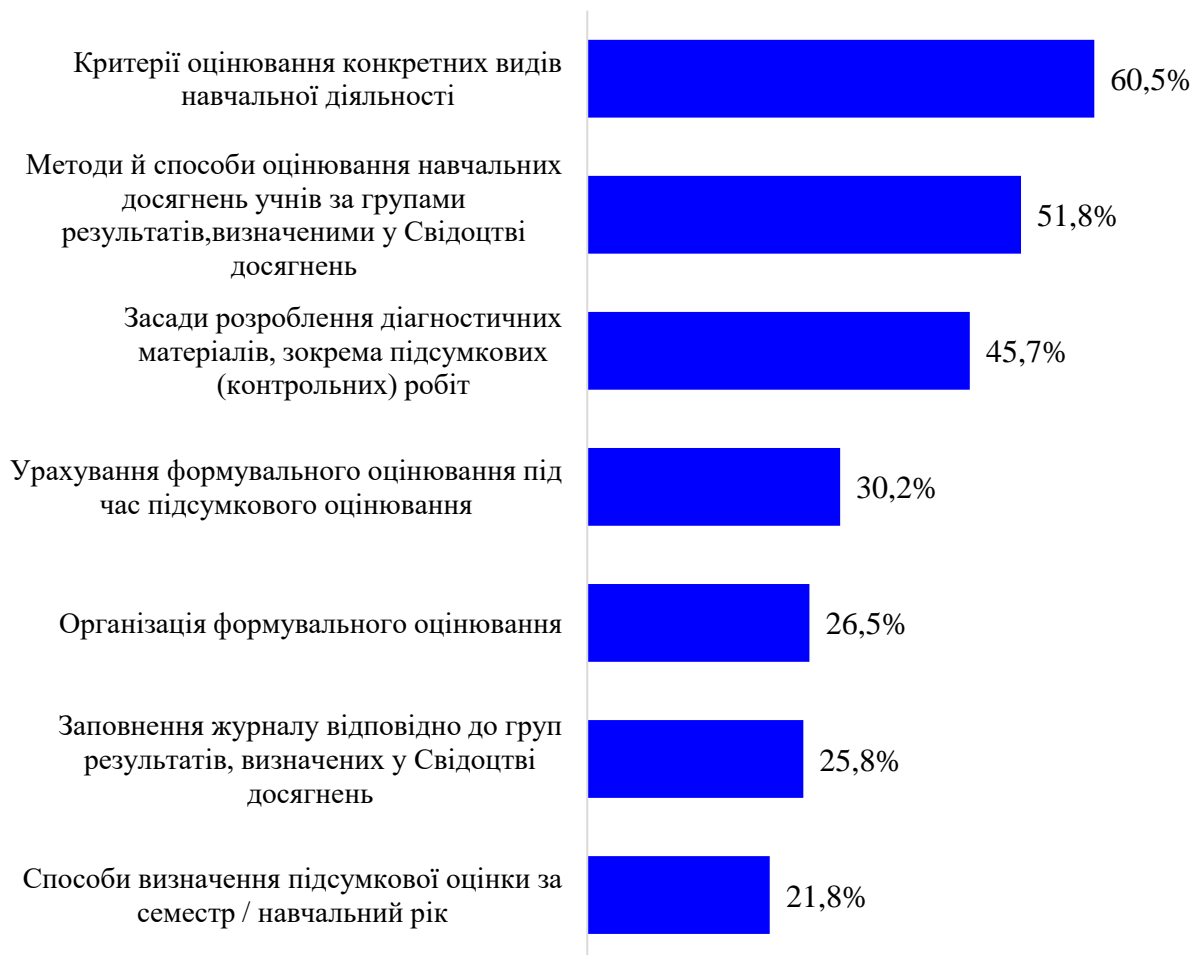

Рис. 79. Розподіл відповідей учителів щодо потреби першочергового висвітлення питань щодо оцінювання результатів у межах підвищення кваліфікації.

Побудовано авторами за даними опитування.

Від правильної організації оцінювання залежить ефективність навчання. Завдяки інформації, зібраній під час добре розробленого й впровадженого процесу оцінювання, учителі мають можливість ухвалювати обґрунтовані педагогічні рішення, спрямовані на те, щоб учні досягли необхідних результатів навчання. У цій системі вагому роль відведено формуальному оцінюванню.

Як свідчать дані на рис. 80, понад 72 % учителів, які здійснюють реалізацію Державного стандарту в пілотних закладах освіти, системно використовують формувальне оцінювання результатів навчання учнів / учениць, водночас 4 % – лише час від часу. Майже 3 % вчителів, на думку директорів, не застосовують формувальне оцінювання, а 1,6 % з них надають перевагу традиційному поточному оцінюванню.

Рис. 80. Розподіл відповідей директорів щодо використання вчительством формувального оцінювання результатів навчання учнівства пілотних класів
Побудовано авторами за даними опитування.

Дещо відрізняються відповіді батьків щодо використання вчителями формувального оцінювання (рис. 81). Так, лише 45,5 % респондентів зауважили, що вчителі постійно використовують формувальне оцінювання, натомість 10,8 % вказали на його відсутність. 25,5 % батьків на питання анкети «Чи використовували вчителі в школі формувальне оцінювання?» позначили «складно сказати». Імовірно, таку відповідь можна пояснити тим, що батьки мало поінформовані про підходи до оцінювання в Новій українській школі або ж активно не залучені до процесу навчання їхньої дитини.

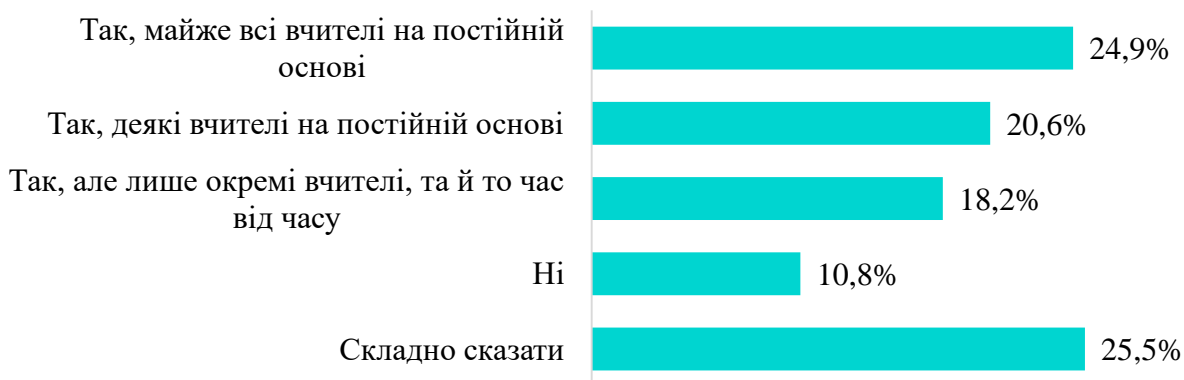

Рис. 81. Розподіл відповідей батьків щодо використання вчителями формульованого оцінювання

Побудовано авторами за даними опитування.

Ефективне оцінювання забезпечує регулярний зворотний зв'язок і дозволяє вчителям та учням рефлексувати стосовно прогресу й коригувати процес навчання. Для оцінювання успішності учнів із урахуванням результатів навчання, передбачених Державним стандартом, учителі використовують цілу низку інструментів. Оцінюючи різні види діяльності з використанням різних інструментів, таких як стандарти оцінювання, бальна шкала й ситуативні нотатки, учителі отримують точніше уявлення про успішність учнів.

Як свідчать дані на рис. 82, на своїх уроках учителі регулярно застосовують такі техніки оцінювання, як: оцінювання виконання (72,9 %), контрольні переліки та рубрики оцінювань (53,5 %), особиста рефлексія та саморефлексія (54,3 %). Також 55,4 % респондентів регулярно приділяють увагу формуванню цілей. Тож поєднання цих технік оцінювання дозволяє вчителю мотивувати учнів брати активну участь в оцінюванні, тим самим навчати їх контролювати й оцінювати власний прогрес.

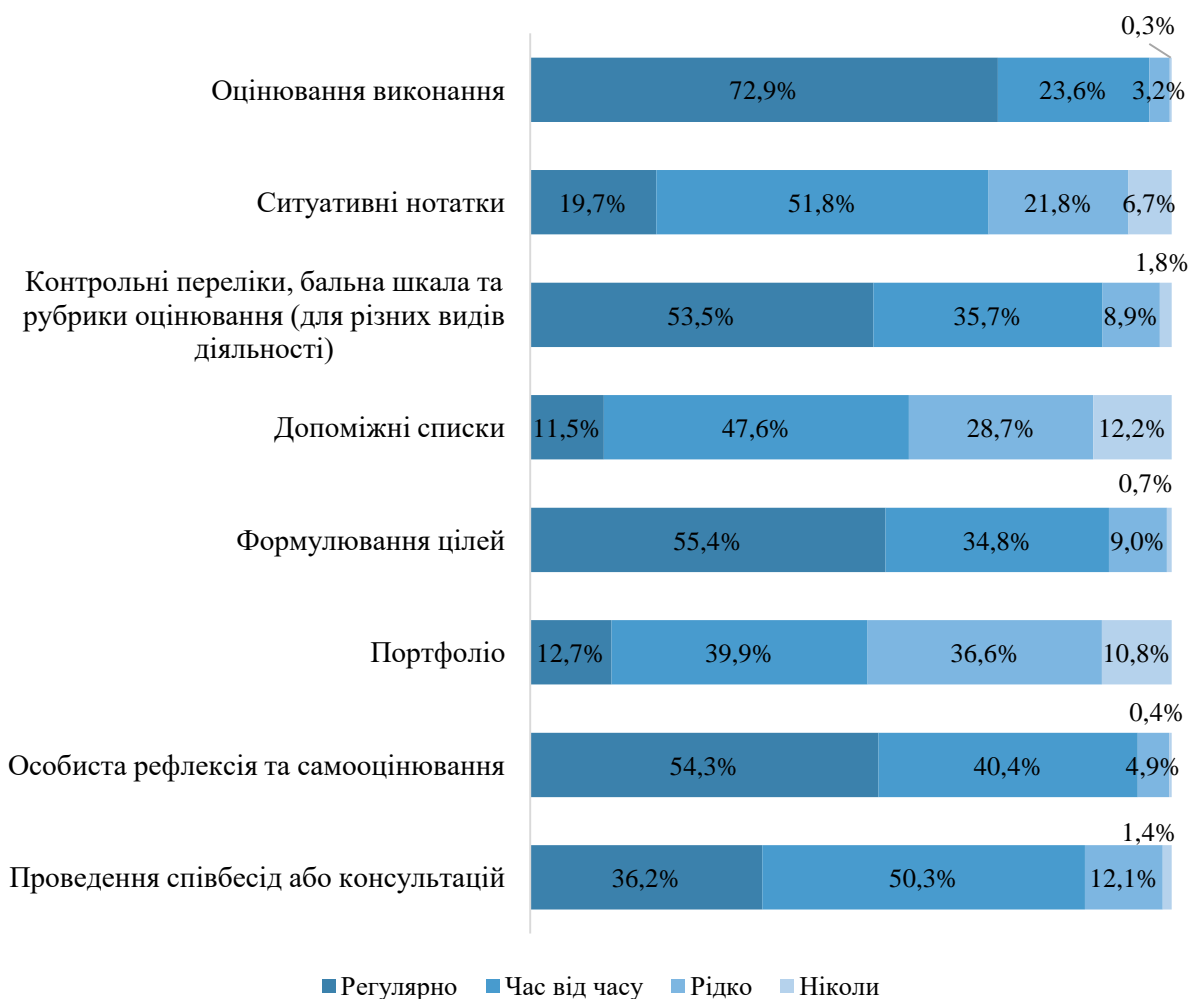

Рис. 82. Розподіл відповідей учителів щодо частотності застосування певних технік оцінювання в пілотному/-их класі/-ах

Побудовано авторами за даними опитування.

Для поточного формувального оцінювання результатів навчання учнів / учениць упродовж семестру вчителі використовують вербальне, рівневе та бальне оцінювання. Цілком прогнозовано, що в першому семестрі п'ятикласники адаптуються до вимог базової середньої школи, тож переважна більшість учителів застосовують вербальне або ж рівневе оцінювання, поступово переходячи до бального оцінювання, тож у 6-му класі понад 90 % вчителів результати навчання фіксують у балах (рис. 83).

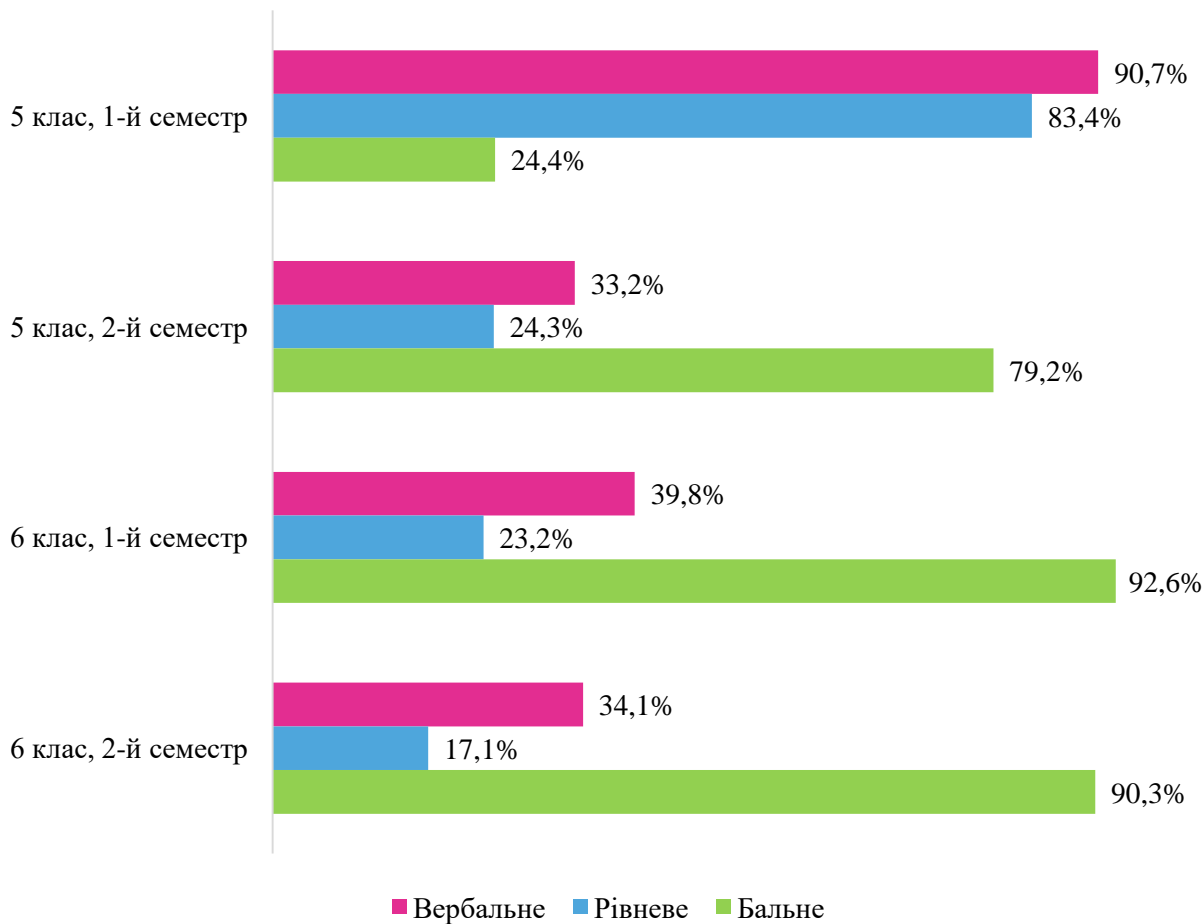

Рис. 83. Розподіл відповідей учителів щодо видів оцінювання, які вони здебільшого використовують для поточного оцінювання результатів навчання впродовж семестру

Побудовано авторами за даними опитування.

Це якнайвиразніше пояснює прихильність батьків до бального оцінювання. Так, 81,3 % батьків повідомили, що бальне оцінювання є найкращим для визначення результатів навчання їхніх дітей, а лише 3,9 % вказали на доцільність словесного оцінювання (рис. 84).

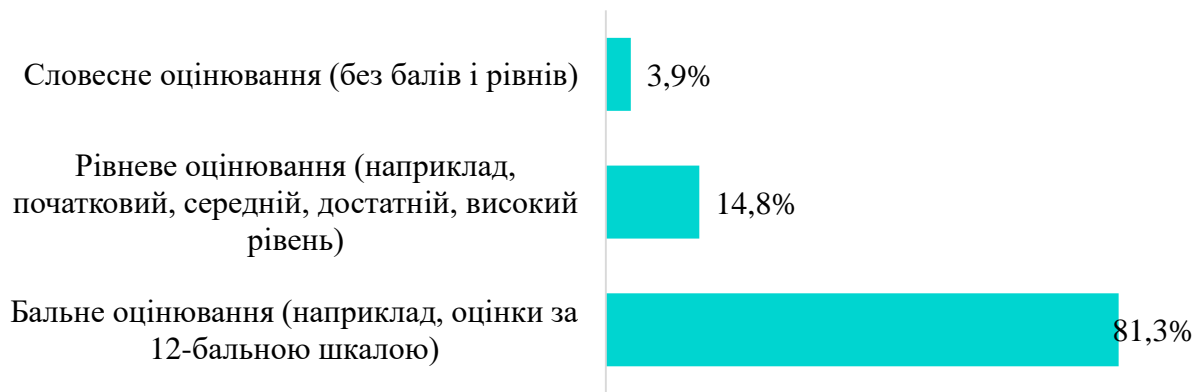

Рис. 84. Розподіл відповідей батьків на запитання «Який вид оцінювання Ви вважаєте найкращим для визначення результатів навчання Вашої дитини?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Для формування висновків щодо рівня досягнення учнем / ученицею обов'язкових результатів навчання за певний інтервал часу (семестр, навчальний рік) учитель / учителька здійснює підсумкове оцінювання. Узагальнюючи відповіді вчителів щодо оптимальної, на їхню думку, моделі підсумкового семестрового та річного оцінювання (рис. 85), переконуємося, що 46,2 % вчителів виставляють підсумкові оцінки за результатами поточного та тематичного оцінювання і результатами діагностичної роботи / діагностичних робіт, майже чверть респондентів не враховує результати поточного оцінювання, на противагу їм певна частка учасників опитування вважають результати поточного та тематичного оцінювання визначальними.

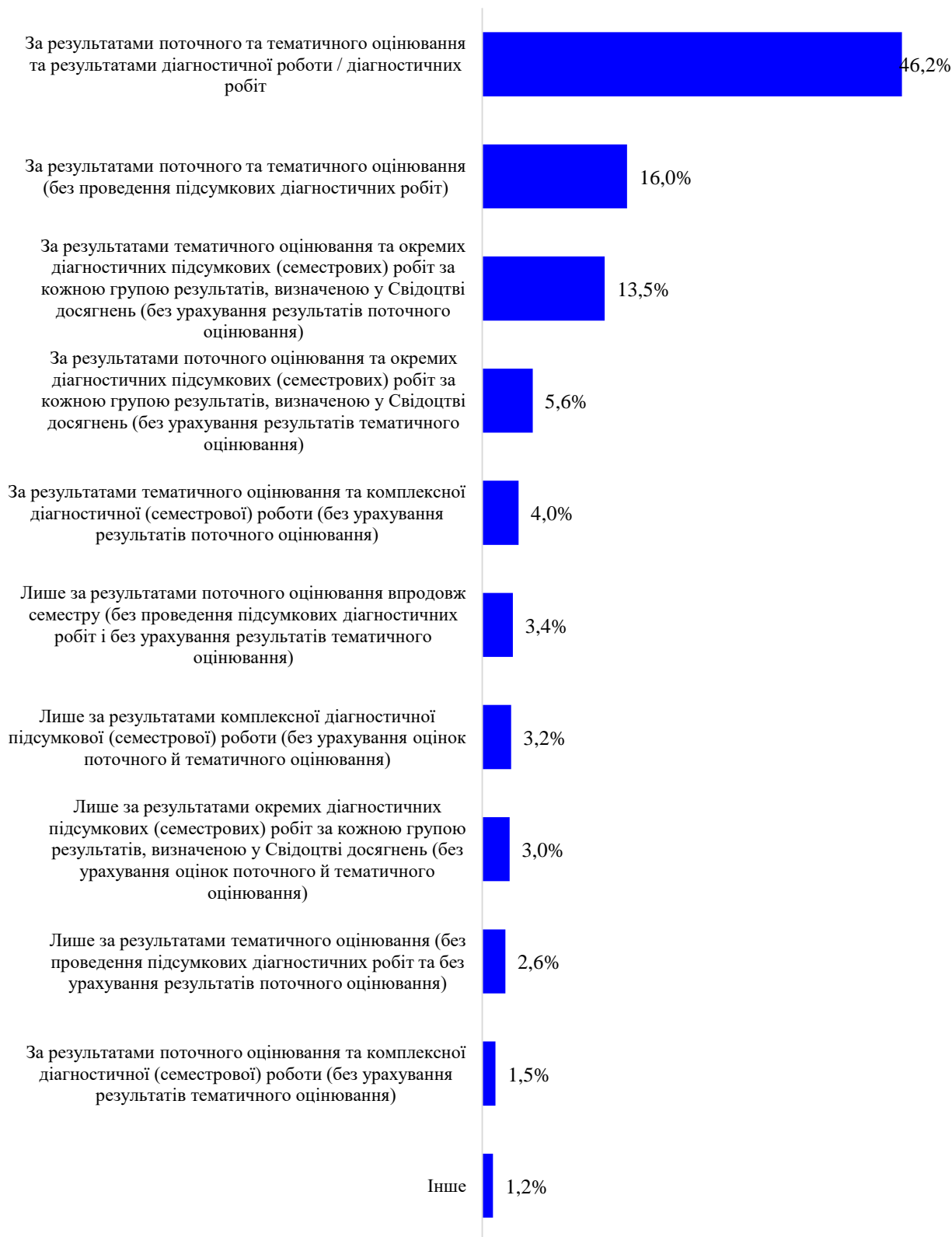

Рис. 85. Розподіл відповідей учителів щодо оптимальної моделі підсумкового семестрового та річного оцінювання

Побудовано авторами за даними опитування.

На кінець навчального року учням 5–6 класів закладів освіти, які брали участь у пілотуванні навчально-методичного забезпечення для першого (адаптаційного) циклу базової освіти, видавали Свідоцтва досягнень. Для багатьох освітян це був перший досвід створення такого документа. Як свідчать дані на рис. 86, більша частина вчителів, які брали участь в опитуванні, під час виставлення підсумкових оцінок у Свідоцтві досягнень фіксували оцінки за всіма визначеними групами результатів, а також вказували загальну оцінку за семестр / рік, третина вчителів вказувала тільки оцінки за групами результатів, однак загальної оцінки не виставляла. На противагу цьому 9,4 % і 10,9 % учителів виставляли лише загальну оцінку за рік п'ятикласникам і шестикласникам відповідно, при цьому не фіксували результати у вигляді оцінки за групами результатів.

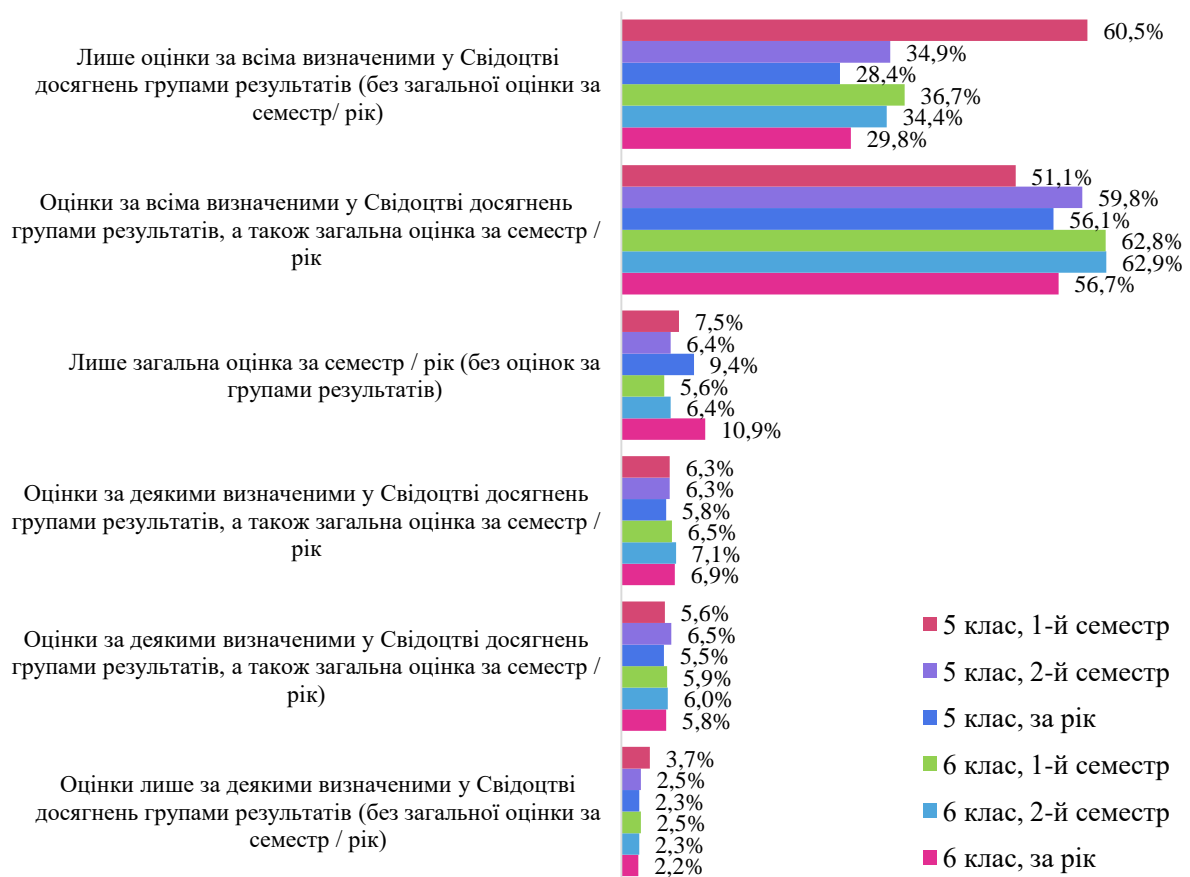

Рис. 86. Розподіл відповідей учителів на запитання «Яку модель виставлення підсумкових оцінок у Свідоцтві досягнень ви використовували в пілотному/-их класі/-ах?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Цілком очевидно, що різні підходи до фіксування результатів підсумкового оцінювання зумовили те, 75 % закладів освіти змінювали форму Свідоцтва досягнень, запропоновану Міністерством освіти і науки України, для п'ятикласників і 67 % – для шестикласників (рис. 87).

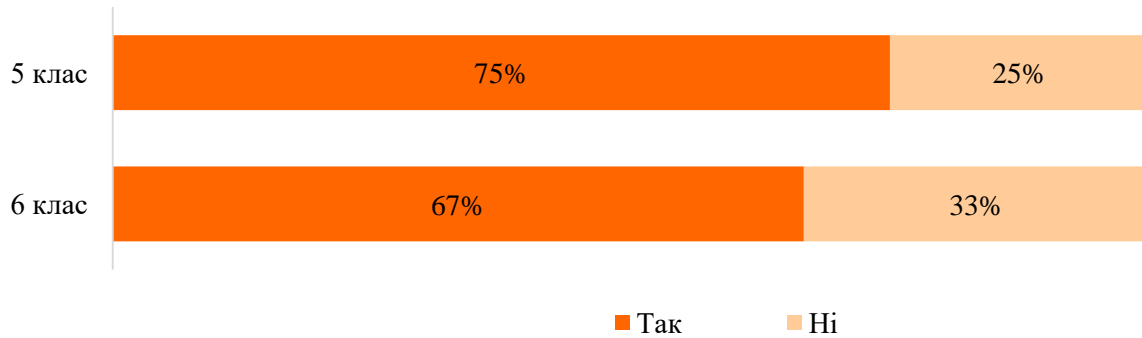

Рис. 87. Розподіл відповідей директорів щодо зміни форми Свідоцтва досягнень, запропонованої Міністерством освіти і науки України.
Побудовано авторами за даними опитування.

Для батьків важливо отримувати інформацію не тільки про результати навчання дитини, а й про сформованість тих чи тих наскрізних умінь. Як видно з діаграми на рис. 88, для майже половини батьків, які взяли участь в опитуванні, нова форма Свідоцтва досягнень допомогла краще зрозуміти сильні й слабкі сторони їхніх дітей у навчанні, водночас 16,9 % вказали на складність структури Свідоцтва досягнень і надлишок інформації, зазначеній у ньому, а 12,5 % вважають таблиць успішності кращим за нову форму. Варто взяти до уваги запит батьків, а це 22,5 % опитаних, які зі Свідоцтва досягнень хотіли отримувати більше відомостей про результати навчального поступу їхніх дітей.

Рис. 88. Розподіл відповідей батьків щодо їхнього ставлення до нової форми Свідоцтва досягнень

Побудовано авторами за даними опитування.

Таким чином, у більшості закладів освіти педагогічні колективи багато чого змінили в системі оцінювання (41,9 %), повністю переосмислили підходи до оцінювання (20,2 %) або ж дещо модифікували їх (20,2 %).

Водночас учительство у зв'язку зі зміною підходів до оцінювання в НУШ стикається з низкою проблем. Так, більше половини респондентів вказують на відсутність якісних діагностичних інструментів для проведення підсумкового оцінювання, які б забезпечували оцінювання результатів навчання за всіма групами результатів, визначеними в освітніх галузях у Державному стандарті (51,6 %), а також відсутність чітких критеріїв оцінювання результатів навчання учнівства (41,1 %).

Саме тому серед найбільш затребуваних тем щодо оцінювання результатів навчання учнів, які потребують першочергового висвітлення в межах підвищення кваліфікації, учителі визначили такі: критерії оцінювання конкретних видів навчальної діяльності (60,5 %), методи й способи оцінювання навчальних досягнень учнів за групами результатів, визначеними у Свідоцтві досягнень

(51,8 %), засади розроблення діагностичних матеріалів, зокрема підсумкових (контрольних) робіт (45,7 %).

Понад 72 % учителів, які здійснюють реалізацію Державного стандарту в пілотних закладах освіти, системно використовують формувальне оцінювання результатів навчання учнів / учениць, водночас 4 % – лише час від часу.

Також 46,2 % вчителів виставляють підсумкові оцінки за результатами поточного та тематичного оцінювання і результатами діагностичної роботи / діагностичних робіт, майже чверть респондентів не враховує результати поточного оцінювання, на противагу їм певна частка учасників опитування вважають результати поточного та тематичного оцінювання визначальними.

Більша частина вчителів, які брали участь в опитуванні, під час виставлення підсумкових оцінок у Свідоцтві досягнень фіксували оцінки за всіма визначеними групами результатів, а також вказували загальну оцінку за семестр / рік, третина вчителів вказувала тільки оцінки за групами результатів, однак загальної оцінки не виставляла. На противагу цьому 9,4 % і 10,9 % учителів виставляли лише загальну оцінку за рік п'ятикласникам і шестикласникам відповідно, при цьому не фіксували результати у вигляді оцінки за групами результатів.

Результати навчання учнів пілотних класів

Розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу – так сформульована мета базової середньої освіти в новому Державному стандарті, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898²⁶. Як адаптувалися учні до навчання в базовій школі, які зміни побачили батьки в розвитку своїх дітей упродовж навчання в 5-6 класі, як оцінили стан сформованості характеристик навчальної діяльності в учнів учителі і батьки по закінченню адаптаційного циклу базової школи – про це йтиметься в цьому розділі.

З урахуванням вікових та індивідуальних особливостей розвитку 5-6 класи визначено в Держстандарті як адаптаційний цикл базової середньої освіти, який надає можливість учням безболісно пристосуватися до нових умов навчання та знизити рівень стресу при переході з початкової освіти до базової середньої. За відповідями близько 60 % учителів, більшість учнів пілотних класів легко адаптувалися до навчання в базовій школі, однак 39 % учителів зауважили, що в частини учнів виникали певні труднощі (рис. 89).

²⁶ Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : постанова КМУ України від 30.09.2020 р. № 898. URL.: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898?fbclid=IwAR32j9maQ1Qor-nNCoHsCZuMCF1vKxqivngaf5WkUHJFhwUA25XHVKKGxdg> (Дата звернення 24.09.2023)

Рис. 89. Розподіл відповідей учителів на запитання «Оцініть, будь ласка, чи адаптувалися учні пілотного/-их класу/-ів до навчання в базовій школі?»
Побудовано авторами за даними опитування.

Також близько 60 % батьків учнів підтвердили висновки вчителів, констатувавши, що їхня дитина легко адаптувалася до навчання в базовій школі, а третина батьківської спільноти учнів пілотних класів указала на певні труднощі, що виникали в дитини на адаптаційному циклі. Також 5 % батьків констатували, що дитині було складно пристосуватися до вимог різних учителів (рис. 90).

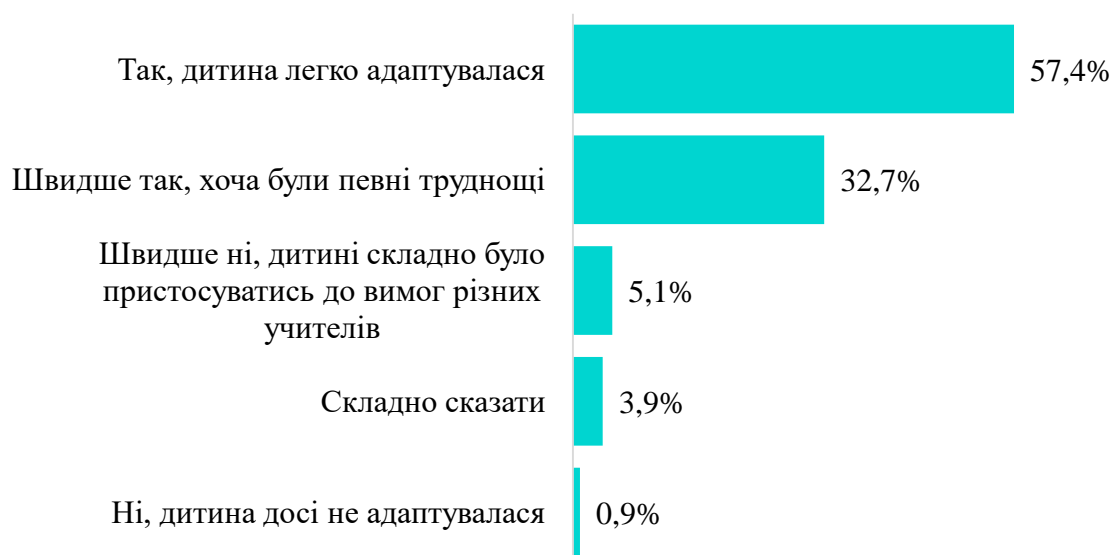

Рис. 90. Розподіл відповідей батьків на запитання «Чи адаптувалася Ваша дитина після початкової школи до навчання в базовій школі?»
Побудовано авторами за даними опитування.

Упродовж останніх років предметом жвавого обговорення в батьківських спільнотах у соціальних мережах стало виконання учнями домашніх завдань. За результатами дослідження, загалом понад 46 % батьків констатували, що дитина виконує домашнє завдання самостійно або вони тільки контролюють його виконання. Лише 8,4 % батьків учнів пілотних класів зазначили, що виконання домашнього завдання є викликом для всієї родини і що становить труднощі його виконання з усіх предметів (рис. 91).

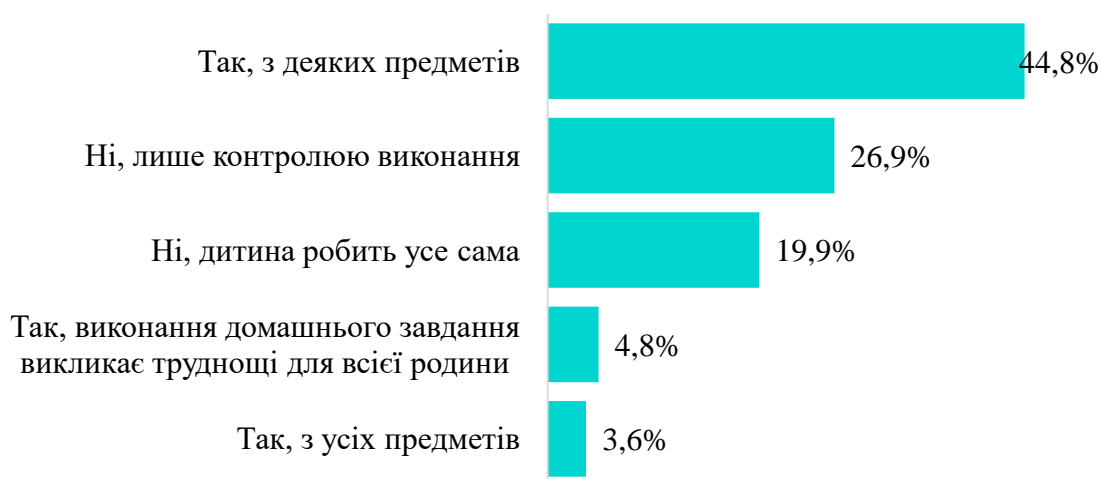

Рис. 91. Розподіл відповідей батьків на запитання «*Чи допомагаєте Ви своїй дитині виконувати домашнє завдання?*»

Побудовано авторами за даними опитування.

Щодо стану сформованості характеристик навчальної діяльності, уміщеному в Свідоцтві досягнень, в учнів пілотного/-их класу/-ів по завершенню 6 класу, то за відповідями учителів, за сумарним показником «усі / майже усі учні і більше ніж половина учнів» 93,7 % учителів констатували сформованість в учнів такої характеристики, як виявляє розуміння прочитаного, 92,4 % – виявляє інтерес до навчання, 91,7 % – співпрацює з іншими. Водночас лише 64,8 % учителів зазначили сформованість такої характеристики, як оцінює ризики (рис. 91).

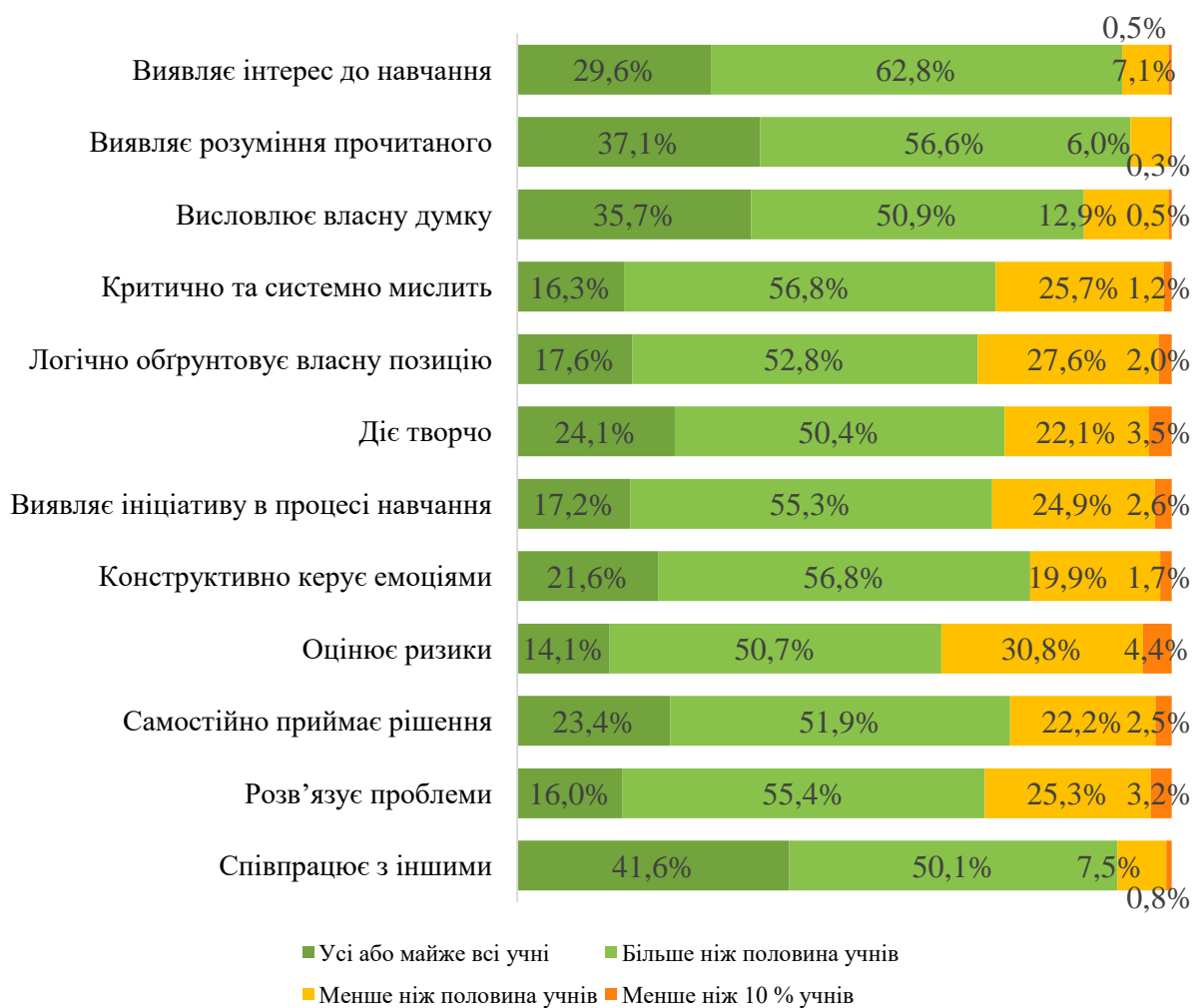

Рис. 92. Розподіл відповідей учителів щодо стану сформованості характеристик навчальної діяльності в учнів пілотного/-их класу/-ів по завершенню 6 класу

Побудовано авторами за даними опитування.

Також ми попросили батьків оцінити стан сформованості характеристик навчальної діяльності в їхніх дітей. Аналізуючи відповіді батьків, можемо констатувати, що вони здебільшого підтвердили професійну думку викладачів. Так, за сумарним показником «повністю і швидше погоджуюся» 93,9 % батьків указали на сформованість такої характеристики, як висловлює власну думку, 92,3 % – виявляє розуміння прочитаного, 91,8 % – співпрацює з іншими. Водночас за сумарним показником «швидше і зовсім не погоджуюся» 22,9 % батьків засвідчили, що в дитини не сформовані така характеристика, як виявляє ініціативу в процесі навчання (рис. 93).

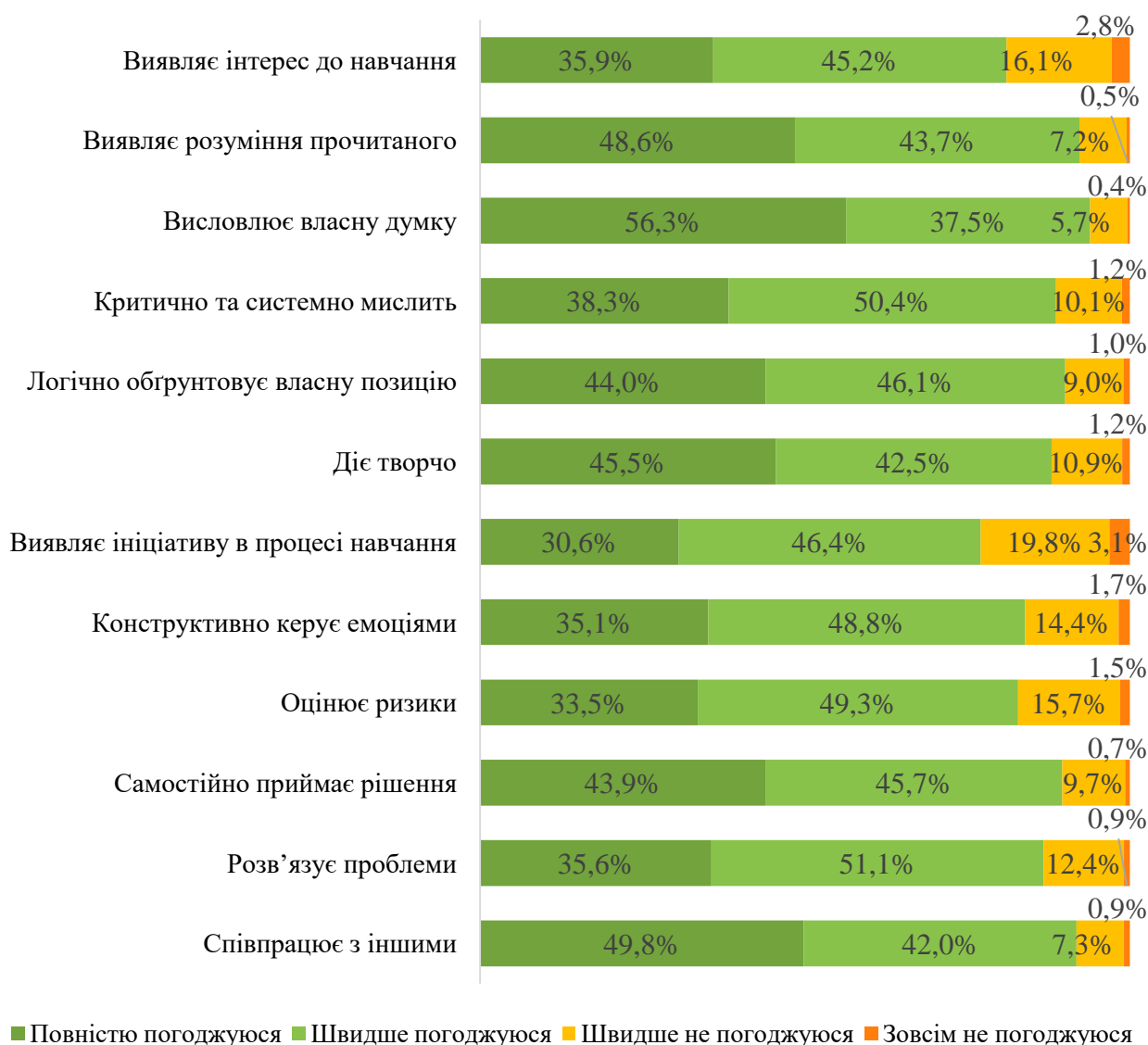

Рис. 93. Розподіл відповідей батьків на запитання «Оцініть, якою мірою Ви погоджуєтесь з твердженням щодо результатів навчання Вашої дитини по завершенню 6 класу»

Побудовано авторами за даними опитування.

Близько 47 % батьків учнів задоволені освітніми результатами своєї дитини по завершенню 6 класу й відмічають прогрес у її навчанні з певних предметів і розвитку, понад 22 % батьків бачать помітний прогрес у навчанні та розвитку дитини. Водночас лише 4,4 % батьків зовсім незадоволені, адже не помічають прогресу в навчанні та розвитку дитини (рис. 94).

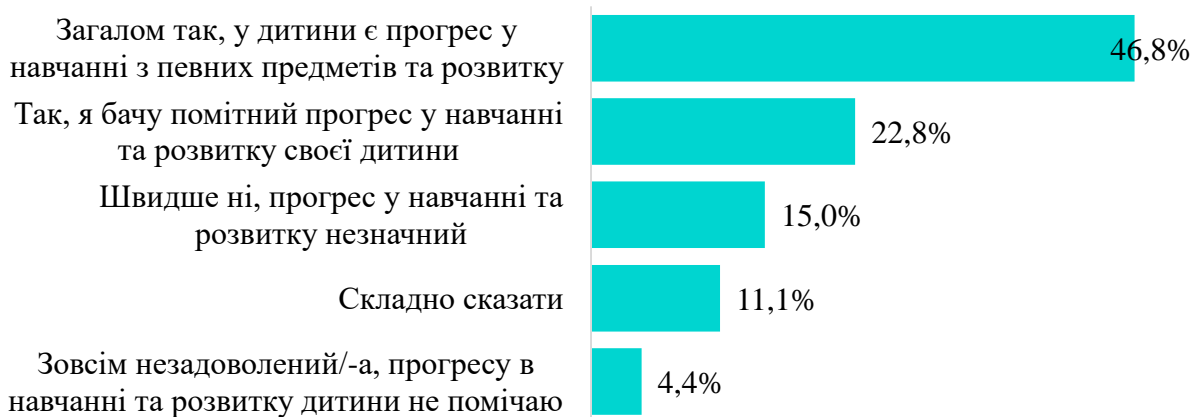

Рис. 94. Розподіл відповідей батьків на запитання «Чи задоволені Ви освітніми результатами своєї дитини по завершенню 6 класу?»

Побудовано авторами за даними опитування.

Отже, більшість учнів (за відповідями 58,7 % учителів і 57,4 % батьків), легко адаптувалися до навчання в базовій школі, водночас 39 % учителів і майже третина батьків констатували певні труднощі з адаптацією в частини учнів. Понад 46 % батьків повідомили, що дитина виконує домашнє завдання самостійно або вони тільки контролюють його виконання. Лише 8,4 % батьків учнів пілотних класів зазначили, що виконання домашнього завдання є викликом для всієї родини і що становить труднощі його виконання з усіх предметів.

За сумарним показником «усі / майже усі учні і більше ніж половина учнів» 93,7 % учителів констатували сформованість в учнів такої характеристики, як виявляє розуміння прочитаного, 92,4 % – виявляє інтерес до навчання, 91,7 % – співпрацює з іншими. Водночас лише 64,8 % учителів зазначили сформованість такої характеристики, як оцінює ризики. Також за сумарним показником «повністю і швидше погоджуюся» 93,9 % батьків указали на сформованість такої характеристики, як висловлює власну думку, 92,3 % – виявляє розуміння прочитаного, 91,8 % – співпрацює з іншими. Водночас за сумарним показником «швидше і зовсім не

погоджуюся» 22,9 % батьків засвідчили, що в дитини не сформовані така характеристика, як виявляє ініціативу в процесі навчання.

Близько 47 % батьків учнів задоволені освітніми результатами своєї дитини по завершенню 6 класу й відмічають прогрес у її навчанні з певних предметів і розвитку.

Загальна оцінка пілотування на етапі першого (адаптаційного) циклу базової середньої освіти (5-6 класи)

Пілотування навчально-методичного забезпечення на рівні першого (адаптаційного) циклу базової освіти, яке розпочалося в плановому режимі восени 2021 року, пізніше, починаючи з лютого 2022 року, відбувалося в надзвичайно складних умовах через повномасштабну агресію росії проти України. У другій половині 2021-2022 н. р. та впродовж усього 2022-2023 н. р. пілотні заклади освіти, як і система загальної середньої освіти в Україні загалом, зіткнулися з багатьма викликами: міграція учнів і педагогічних кадрів, а інколи й звільнення педагогів, у деяких випадках повне або часткове руйнування приміщення закладу освіти, здійснення освітнього процесу в дистанційному або змішаному режимі, необхідність вирішення проблем з укриттями в разі прийняття рішення про змішане або очне навчання тощо. У пілотних школах ці виклики було посилено ще й тим, що чимало авторських колективів / видавництв не мали змоги вчасно забезпечувати вчительство необхідними навчально-методичними матеріалами, адже повномасштабна війна внесла значні корективи в плани всіх суб'єктів, дотичних до процесів пілотування. У цих умовах педагогічні колективи пілотних шкіл змушені були шукати максимально дієві способи продовження участі в пілотуванні. Завдяки цьому, незважаючи на неймовірні проблеми, більшість шкіл-учасників продовжила участь у пілотуванні навчально-методичного забезпечення для першого (адаптаційного) циклу базової освіти й планує продовжити участь у проєкті на наступному циклі базової освіти – другому (предметному) в 7–9 класах.

З огляду на це в межах опитування надзвичайно важливим було з'ясувати, як різні учасники пілотування (директори закладів, учителі, регіональні координатори) загалом оцінюють перебіг пілоту на етапі

першого (адаптаційного) циклу базової освіти, ураховуючи всі ті виклики й проблеми, із якими їм довелося мати справу впродовж цього періоду, а також запитати в учасників пілотування їхню думку щодо того, що могло б, ураховуючи їхній попередній досвід, покращити пілотування навчально-методичного забезпечення надалі – у 7–9 класах.

Як свідчать дані на рис. 95, попри всі труднощі, більшість учасників оцінили перебіг пілотування високими балами за шкалою 1–10 балів (де 1 – дуже погано, 10 – дуже добре). Так, майже 50 % і більше опитаних з усіх трьох груп респондентів обрали оцінку 8 або вищу. Найчастіше учасники пілотування оцінювали перебіг пілотування у 5–6 класах на 8 балів: це 46 % директорів, понад третина вчителів і 26 % регіональних координаторів. На максимальні 10 балів оцінили пілотування впродовж адаптаційного циклу базової освіти лише 3,3 % регіональних координаторів, 2,4 % директорів та 5,8 % учителів. Як бачимо, ті, хто безпосередньо пілотував навчально-методичне забезпечення, більш схильні вважати пілотування в 5–6 класах дуже успішним.

На противагу цьому певна частка учасників суттєво критичніше оцінила перебіг пілотування. Так, оцінкою 5 і менше процеси пілотування в 5-6 класах сумарно оцінив майже кожен п'ятий регіональний координатор (18,7 %), кожен шостий учитель (15,6 %) і кожен десятий директор (9,7 %). Водночас варто зауважити, що серед опитаних учасників тих, хто оцінив пілотування як «дуже погане», було доволі мало, відповідно 0,7 %, 0,3 % та 0,8 % респондентів.

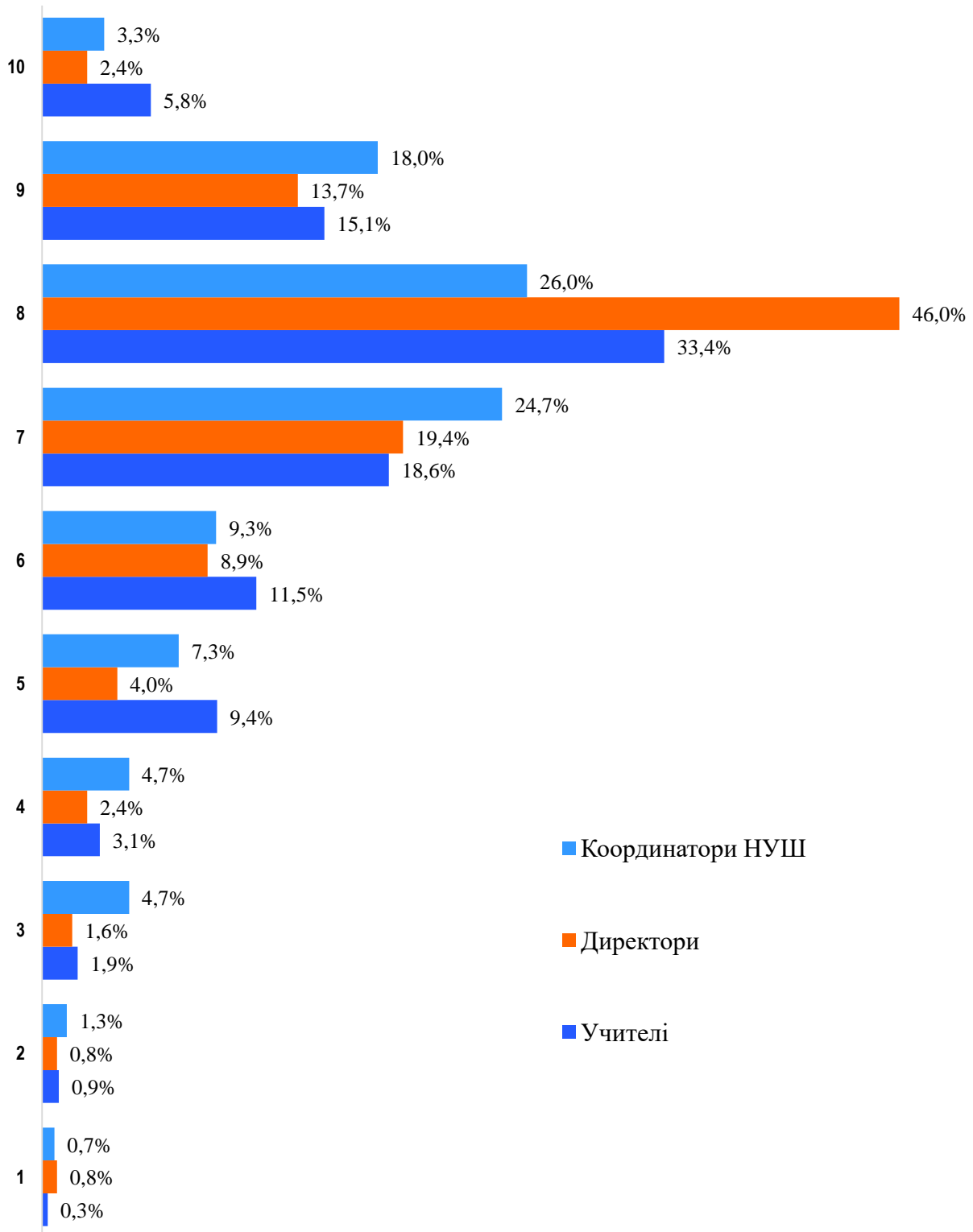

Рис. 95. Розподіл відповідей учасників опитування щодо загальної оцінки перебігу пілотування на етапі першого циклу базової середньої освіти (5-6 класи) (за шкалою 1-10, де 1 – дуже погано, 10 – дуже добре)

Побудовано авторами за даними опитування.

Допомогти зрозуміти, чому частина учасників пілотування не вповні задоволена перебігом пілотування на рівні 5–6 класів, може аналіз відповідей, які респонденти надали, відповідаючи на питання анкети «Що, на вашу думку, поліпшить перебіг пілотування на етапі другого циклу базової освіти (7-9 класи)?». Адже цілком обґрунтовано можна припустити, що відповіді на це запитання віддзеркалюють частково те, із чим більш за все були пов'язані проблеми пілотування в межах першого циклу базової освіти.

Варто зауважити, що, відповідаючи на зазначене вище запитання анкети, учасники могли обирати від одного до трьох варіантів з-поміж запропонованих їм в анкеті опцій щодо можливих напрямів покращення перебігу пілотування в 7–9 класах. Таким чином, дані на рис. 96 відбивають те, наскільки часто той чи той аспект пілотування був позначений учасниками як такий, до якого особливою має бути увага під час подальшого пілотування.

Як видно з діаграми на рис. 96, усі три категорії учасників найбільше хвилює питання вчасного забезпечення освітнього процесу в пілотних школах навчальними матеріалами, передусім друкованими: цю опцію обрали 79,3 % регіональних координаторів НУШ, 82,9 % вчителів і 87,9 % директорів. Першість цього аспекту цілком зрозуміла, адже під час пілотування в другій половині 2021-2022 н. р. та впродовж 2022-2023 н. р. більшість учителів-пілотників зіткнулися з проблемою невчасного забезпечення підручниками, навчальними посібниками й матеріалами, унаслідок чого в багатьох випадках були змушені шукати власні моделі виходу з критичної ситуації.

Рис. 96. Розподіл відповідей учасників опитування на запитання «Що, на вашу думку, поліпшить перебіг пілотування на етапі другого циклу базової освіти (7-9 класи)?»

Побудовано авторами за даними опитування.

На другому за частотністю згадування місці, очікувано, опинилося питання посилення методичної підтримки з боку організаторів пілоту: на цьому аспекті пілотування найбільше акцентують регіональні координатори

(61,3 %) та дещо менше директори та вчителі – 55,6 % та 47,3 % відповідно. Той факт, що методичний аспект пілотування в 7–9 класах турбує найбільшою мірою регіональних координаторів можна пояснити тим, що саме вони найчастіше є тією ланкою організаційної структури пілотування, до кого керівництво й учительство пілотних шкіл звертається за роз'ясненнями з тих чи тих питань. Водночас те, що лише менш ніж половина вчителів визначає посилення методичної підтримки як один з найважливіших аспектів, що потребує покращення на етапі пілотування в 7–9 класах, можна пояснити тим, що вчительство в багатьох випадках має змогу безпосередньо комунікувати з авторськими колективами / видавництвами, які пропонують свої матеріали для пілотування, а також має відносно якісну методичну підтримку в межах різноманітних курсів підвищення кваліфікації з питань упровадження НУШ. Щонайменше таке пояснення можна вважати цілком прийнятним, зважаючи на те, що менше третини вчителів повідомляли, що покращення пілотування в другому (предметному) циклі базової освіти вони пов'язують з налагодженням механізму взаємодії з авторськими колективами / видавництвами – розробниками навчально-методичного забезпечення для 7–9 класів (29,5 %) та урізноманітненням заходів із підвищення кваліфікації з питань роботи в НУШ (26,1 %).

Кілька аспектів майбутнього пілотування на рівні 7–9 класів більшою мірою хвилюють директорів і регіональних координаторів, ніж учителів, зокрема коли йдеться про питання, що стосуються нормативно-правового та фінансового забезпечення освітнього процесу. Так, понад дві третини директорів (67,7 %) наголошують на важливості вирішення питання належного фінансування участі їхніх шкіл у пілоті, 57,3 % – на нормативному врегулюванні питань оцінювань результатів навчання учнівства, а 39,5 % – поділу класів на групи (важливо відзначити, що лише 28,7 % учителів зацікавлені у вирішенні останнього питання, що пов'язано,

імовірно, з тим, що поділ на групи передбачений лише для окремих предметів). Крім того, 40,3% директорів і 44 % регіональних координаторів покращення перебігу пілотування в 7–9 класах пов'язують з підвищенням рівня технічної забезпеченості вчительських колективів, хоча вчителі вважають цей аспект не настільки для себе актуальним: лише третина (33,7 %) наголосила на важливості вирішення цього питання як запоруки покращення перебігу пілотування надалі.

Усі три категорії учасників опитування найменш часто позначали як пріоритетні для покращення роботи в 7–9 класах «комунікаційні аспекти» пілотування (*« посилення інформування батьківства щодо новацій НУШ у базовій школі »* та *« покращення комунікації з регіональними координаторами »*). Якщо говорити про перший зі згаданих аспектів, то лише близько чверті директорів і вчителів (23,4 % та 23,6 % відповідно) і менш ніж п'ята частина регіональних координаторів (18,7 %) вважають, що покращення інформування батьків учнів про особливості НУШ могло б сприяти покращенню перебігу пілотування на другому (предметному) циклі базової освіти. Що ж до другого найменш «актуального» для опитаних аспекту (*« покращення комунікації з регіональними координаторами »*), то, як не дивно, тут спостерігається ситуація, коли сторони хочуть, щоб інша була більш відкритою до комунікацій: з одного боку, цього хочуть 10,5 % директорів і 13,4 % вчителів, а з іншого, – 12,7 % регіональних координаторів.

Як свідчить попередній аналіз, учасники пілотування, а саме *вчителі*, які безпосередньо в класах упроваджували навчально-методичне забезпечення, створене відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти для 5–6 класів, *директори* пілотних закладів, які організовували діяльність своїх колективів у межах пілотування, і *регіональні координатори*, які забезпечували організаційний і методичний супровід пілоту в школах-учасницях, загалом позитивно оцінили перебіг

процесів пілотування на першому (адаптаційному) циклі базової освіти: майже половина й більше опитаних обрали оцінку 8 і більше на 10-бальній шкалі. Безперечно, цей показник варто інтерпретувати обережно, зважаючи на те, що починаючи з лютого 2022 року пілотування відбувалося в критичних умовах воєнного часу. У цьому разі високі оцінки радше варто розглядати як суб'єктивну оцінку учасниками своєї спроможності в нелегких обставинах знайти внутрішні й зовнішні ресурси продовжувати участь у пілотуванні, адаптувавшись до ситуації, коли пілотні матеріали почасти надходили із затримками, а чимало питань з об'єктивних причин не були належно артикульовані організаторами пілотування.

У цьому розрізі більш значущою є інформація, яку надали учасники опитування, відповідаючи на питання щодо того, що, на їхню думку, могло б покращити перебіг пілотування на рівні 7–9 класів. Тут пріоритети усіх трьох категорій учасників опитування розподілилися в середньому в такому порядку (*від найчастіше до найрідше актуалізованого питання*):

1. Вчасне забезпечення навчальними матеріалами, які пілотуються, зокрема друкованими.
2. Посилення методичної підтримки з боку організаторів пілоту.
3. Нормативне врегулювання щодо системи оцінювання результатів навчання учнівства в НУШ у базовій школі.
4. Вирішення питання щодо належного фінансування шкіл участі в пілоті.
5. Забезпечення вчителів – учасників пілоту – технікою для організації дистанційного навчання.
6. Нормативне врегулювання щодо поділу класів на групи (на певних предметах / інтегрованих курсах).
7. Налагодження механізмів взаємодії з авторськими колективами / видавництвами – розробниками навчально-методичного забезпечення для 7-9 класів НУШ.

8. Урізноманітнення заходів із підвищення кваліфікації вчительства до роботи в НУШ у базовій школі.

9. Посилення інформування батьківства щодо новацій НУШ у базовій школі (інформаційна кампанія на рівні держави, територіальних громад, закладів освіти).

10. Регулярність проведення опитувань з метою з'ясування поточних запитів учителів – учасників пілоту.

11. Покращення комунікації з регіональними координаторами.

Власне, цей перелік питань за ступенем їх гостроти для учасників, які брали участь у пілотуванні на етапі першого (адаптаційного) циклу базової освіти й добре знають проблеми, з якими їм довелося стикатися в межах пілотування, може слугувати чітким дороговказом для вибудови оптимальних планів щодо посилення якості процесів пілотування навчально-методичного забезпечення НУШ на другому (предметному) циклі базової освіти.

Висновки

Другий етап моніторингового дослідження щодо впровадження реформи НУШ у пілотних закладах освіти було здійснено ДНУ «Інститут освітньої аналітики» спільно з Міністерством освіти і науки та Командою підтримки реформ МОН України відповідно до Оперативного плану МОН на 2023 рік й у межах реалізації інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів ЗСО в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти». Метою дослідження було вивчення особливостей нових навчальних підходів у 6-их пілотних класах базової школи у контексті формування навчально-методичного забезпечення проєкту.

Анкетування проводилося в червні 2023 р. Загалом у дослідженні взяли участь 150 координаторів НУШ (46 % від запланованого обсягу вибірки), 131 директор закладів загальної середньої освіти (88 %), 1097 учителів 6-х пілотних класів (45 %), 1630 батьків учнів 6-х пілотних класів (109 %).

Середньостатистичний координатор НУШ – учасник дослідження – це жінка, віком від 51 до 60 років, яка є регіональним координатором за галуззю; середньостатистичний директор ЗЗСО – це жінка, віком від 51 до 60 років, має стаж роботи понад 20 років, працює в міському пілотному закладі загальної середньої освіти, який не зазнав ушкоджень унаслідок російської агресії; середньостатистичний учитель 6-х пілотних класів – це жінка, віком від 41 до 50 років, зі стажем педагогічної діяльності 20-25 років, має вищу кваліфікаційну категорію, працює в міському пілотному закладі загальної середньої освіти, викладає навчальні предмети мовно-літературної галузі, яка після початку російської військової агресії і на час проведення анкетування залишається удома і працює у своїй неушкодженій школі; середньостатистичний респондент серед батьків – це жінка, віком від

31 до 40 років, дитина якої навчається у пілотному закладі освіти, розташованому в місті, і їхня родина не змінила місце проживання після початку повномасштабного вторгнення агресора на територію України.

Результати опитування відповідно до завдань дослідження дають підстави сформулювати наступні висновки:

1. Навчальні матеріали (проєкт посібника / підручника) за I семестр вчасно і здебільшого в електронному вигляді отримали вчителі за освітніми галузями:

- мовно-літературна галузь – 58,4 % респондентів;
- іншомовна освіта – 44,7 % респондентів;
- математична галузь – 83,1 % респондентів;
- природнича галузь – 75,0 % респондентів;
- технологічна галузь – 46,4 % респондентів;
- інформатична галузь – 44,7 % респондентів;
- соціальна і здоров'язбережувальна галузь – 81,7 % респондентів;
- громадянська та історична галузь – 53,2% респондентів;
- мистецька галузь – 74,2% респондентів;
- міжгалузеві інтегровані курси галузь – 40,0% респондентів.

2. Навчальні матеріали (проєкт посібника / підручника) за II семестр вчасно і здебільшого в електронному вигляді отримали вчителі за освітніми галузями:

- мовно-літературна галузь – 59,4 % респондентів;
- іншомовна освіта – 45,8 % респондентів;
- математична галузь – 86,4 % респондентів;
- природнича галузь – 78,2 % респондентів;
- технологічна галузь – 45,2 % респондентів;
- інформатична галузь – 66,3 % респондентів;
- соціальна і здоров'язбережувальна галузь – 78,0 % респондентів;

- громадянська та історична галузь – 51,9% респондентів;
- мистецька галузь – 70,5% респондентів;
- міжгалузеві інтегровані курси галузь – 30,0% респондентів.

3. Щодо завдань, запропонованих у навчальних матеріалах (проєкті підручника / навчального посібника), то оцінки вчителів відрізнялися за освітніми галузями. Зокрема про те, що завдання дали змогу повністю досягти очікуваних результатів, визначених у навчальній програмі, констатували найбільші частки вчителів соціальної і здоров'язбережувальної галузі (60,2 %), галузі «Іншомовна освіта» (40,8 %). Натомість педагоги інших галузей оцінили спроможність завдань досягти очікуваних результатів як частково (потрібні додаткові матеріали): мовно-літературна (50 %), громадянська та історична (42,9 %), технологічна (41,7 %). Майже однакові частки вчителів таких галузей, як математична, інформатична, природнича і мистецька указали, що завдання і повністю, і частково дали змогу досягти очікуваних результатів.

4. Найбільша частка вчителів таких галузей, як громадянська та історична (58,4 %), мистецька (52,8 %), соціальна і здоров'язбережувальна (49,4 %) адаптують одержані навчальні матеріали для учнівства класу. Водночас найбільші частки вчителів мовно-літературної (57,7 %), технологічної (50 %), інформатичної (48,9 %) і природничої (48,6 %) галузей доповнюють навчальні матеріали додатковою інформацією.

5. Освітній процес в умовах воєнного стану більше ніж половина пілотних закладів освіти (за відповідями директорів) здійснювала за змішаною формою, 20 % – в очному режимі й 18,5 % – у дистанційному режимі, також у 6,5 % ЗЗСО формат освітнього процесу змінювався впродовж року.

6. Близько 85 % директорів констатували, що у їхньому пілотному закладі освіти облаштоване укриття безпосередньо в приміщенні закладу або на відстані 100 м. Також у 91,1 % пілотних закладів освіти є педагогічні

працівники, які проходили навчання з надання першої домедичної допомоги, зокрема за відповідями 41,1 % директорів таке навчання проходили усі педагогічні працівники.

7. Для підтримання належного психологічного клімату в колективах, близько 85 % директорів ініціюють проведення різноманітних акцій, зустрічей, 83,1 % – підтримують активність шкільного психолога. Також 53,4 % батьків зазначили, що їхня дитина потребує в окремих випадках психологічної допомоги, з них 89,7 % – не зверталися по допомогу.

8. 51,8 % учителів пілтують Державний стандарт базової середньої освіти у двох п'ятих класах, 45,6 % – в одному, лише 3,3 % у трьох класах.

9. Понад 60 % батьків учнів повністю погодилися і третина швидше погодилася, що дитині впродовж навчання в 5-6 класах подобалося ходити до школи. Водночас 28,2 % батьків швидше не погодилися і 14,2 % зовсім не погодилися, що дитині подобалося навчатися онлайн.

10. 84 % координаторів НУШ для підтримки своєї координаційної діяльності використовують сайти офіційних установ – організаторів і співорганізаторів пілотного проєкту (Міністерства освіти і науки України, Інституту модернізації змісту освіти, Українського інституту розвитку освіти). Також для посилення взаємодії між учасниками пілотного проєкту проводяться робочі зустрічі (онлайн і офлайн), вебінари з експертами, створені мережеві чати, організовано консультації фахівців Команди підтримки реформ МОН тощо.

11. Найбільша частка (44,7 %) координаторів НУШ вважає, що вони постійно безпосередньо взаємодіють з учителями пілотних класів, натомість найбільша частка вчителів (майже 40 %) констатувала, що взаємодія з регіональними координаторами лише часткова (у разі їхньої потреби) і лише третина педагогів повідомила про постійну взаємодію.

12. 74 % координаторів НУШ надають консультації щодо навчально-методичного забезпечення пілотного проєкту, 62,7 % проводять вебінари, тренінги з учителями пілотних класів.

13. 90 % директорів пілотних закладів освіти підтримують професійні ініціативи вчителів, заохочують їх до професійного розвитку і працюють над підвищенням своєї кваліфікації.

14. У складних умовах воєнного стану в колективах пілотних закладів освіти панує творча атмосфера, де учителі діляться досвідом викладання (92,7 %), разом працюють над новими ідеями (81,5 %), проводяться різноманітні заходи з опанування нових технологій викладання (72,6 %), учителі відвідують уроки колег (65,3 %), педагоги співпрацюють при плануванні й підготовці уроків (61,3 %) й обговорюють, як викладати певну тему (48,4 %).

15. Можливість самореалізації і задоволення від роботи є мотиваційними чинниками до підвищення свого професійного рівня для більшості учителів (60,1 % і 53,5 % відповідно). Також упродовж останніх двох років проходили курси підвищення кваліфікації 96 % директорів пілотних закладів освіти.

16. Більшість респондентів, як директорів, так і вчителів пілотних закладів освіти констатували, що здебільшого (86,9 % директорів і 79,8 % учителів) упродовж останніх двох років проходили курси підвищення кваліфікації в обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти / академіях безперервної освіти. Понад 55 % респондентів обох категорій підвищують свій фаховий рівень у межах ініціатив громадських організацій; також 44,5 % директорів користуються пропозиціями міжнародних проєктів. Водночас найменша затребуваність пропозицій Інституту педагогіки НАПН України (обирають лише 8,8 % учителів і 7,7 % директорів).

17. За відповідями координаторів НУШ, найбільш актуальними темами для ефективної реалізації Нової української школи є оцінювання результатів навчання учнів (77,3 %), сучасні підходи до навчання в НУШ (74,7 %), цифрові технології педагогічної діяльності та особливості викладання предметів / інтегрованих курсів відповідної освітньої галузі (70,7%). Натомість учителі найбільш актуальними вважають сучасні підходи до навчання в НУШ (71,2 %), реалізацію Концепції НУШ у базовій середній освіті (51,9 %), цифрові технології педагогічної діяльності (49,5 %) й оцінювання результатів навчання учнів у НУШ з навчальних предметів / інтегрованих курсів (47 %).

18. Більшість учителів проходили навчання з усіх тем, зазначених у типовій програмі підвищення кваліфікації вчителів. Водночас додаткового вивчення потребують теми з практичної підготовки вчителів до ефективної реалізації НУШ в умовах кризових ситуацій, як-то: особливості викладання предметів / інтегрованих курсів відповідної освітньої галузі, Освітня програма закладу освіти, психологічна допомога учасникам освітнього процесу в умовах воєнного стану – за цими темами не проходили навчання відповідно 12,6 %, 13,6 % та 13,9 % опитаних вчителів.

19. Більшість учителів «постійно застосовують» знання та навички кожного тематичного курсу з підвищення кваліфікації у своїй педагогічній діяльності. Водночас найменше застосовуються результати навчання щодо реалізації інклюзивного навчання («не застосовують» 10,8 % опитаних, а «іноді застосовують» – 37,5 %). Щодо надання психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах воєнного стану («не застосовують» 2,9 % опитаних, «іноді застосовують» – 32,5 %), то це питання потребує системного підходу та постійної підтримки відповідних служб і фахівців.

20. Для директорів пілотних закладів освіти найбільш затребуваними для організації освітнього процесу в умовах НУШ є

компетентності забезпечення якості освіти й функціонування, як внутрішньої (45,2 %), так і зовнішньої (24,2 %) системи забезпечення якості.

21. У більшості закладів освіти педагогічні колективи багато чого змінили в системі оцінювання (41,9 %), повністю переосмислили підходи до оцінювання (20,2 %) або ж дещо модифікували їх (20,2 %).

22. Водночас учительство у зв'язку зі зміною підходів до оцінювання в НУШ стикається з низкою проблем. Так, більше половини респондентів вказують на відсутність якісного діагностичного інструментарію для проведення підсумкового оцінювання, які б забезпечували оцінювання результатів навчання за всіма групами результатів, визначеними в освітніх галузях у Державному стандарті (51,6 %), а також відсутність чітких критеріїв оцінювання результатів навчання учнівства (41,1 %).

23. Серед найбільш затребуваних тем щодо оцінювання результатів навчання учнів, які потребують першочергового висвітлення в межах підвищення кваліфікації, учителі визначили такі: критерії оцінювання конкретних видів навчальної діяльності (60,5 %), методи й способи оцінювання навчальних досягнень учнів за групами результатів, визначеними у Свідоцтві досягнень (51,8 %), засади розроблення діагностичних матеріалів, зокрема підсумкових (контрольних) робіт (45,7 %).

24. Понад 72 % учителів, які здійснюють реалізацію Державного стандарту в пілотних закладах освіти, системно використовують формувальне оцінювання результатів навчання учнів, водночас 4 % – лише час від часу.

25. 46,2 % вчителів виставляють підсумкові оцінки за результатами поточного та тематичного оцінювання і результатами діагностичної роботи / діагностичних робіт, майже чверть респондентів не враховує результати поточного оцінювання, на противагу їм певна частка учасників опитування

вважають результати поточного та тематичного оцінювання визначальними.

26. Більша частина вчителів під час виставлення підсумкових оцінок у Свідоцтві досягнень фіксувала оцінки за всіма визначеними групами результатів, а також вказувала загальну оцінку за семестр / рік, третина вчителів вказувала тільки оцінки за групами результатів, однак загальної оцінки не виставляла. На противагу цьому 9,4 % і 10,9 % учителів виставляли лише загальну оцінку за рік п'ятикласникам і шестикласникам відповідно, при цьому не фіксували результати у вигляді оцінки за групами результатів.

27. За відповідями 58,7 % учителів і 57,4 % батьків, більшість учнів легко адаптувалися до навчання в базовій школі, водночас 39 % учителів і майже третина батьків констатували певні труднощі з адаптацією в частини учнів.

28. Понад 46 % батьків повідомили, що дитина виконує домашнє завдання самостійно або вони тільки контролюють його виконання. Лише 8,4 % батьків учнів пілотних класів зазначили, що виконання домашнього завдання є викликом для всієї родини і що становить труднощі його виконання з усіх предметів.

29. За сумарним показником «усі / майже усі учні і більше ніж половина учнів» 93,7 % учителів констатували сформованість в учнів такої характеристики як виявляє розуміння прочитаного, 92,4 % – виявляє інтерес до навчання, 91,7 % – співпрацює з іншими. Водночас лише 64,8 % учителів зазначили сформованість такої характеристики, як оцінює ризики.

30. За сумарним показником «повністю і швидше погоджуюся» 93,9 % батьків указали на сформованість такої характеристики, як висловлює власну думку, 92,3 % – виявляє розуміння прочитаного, 91,8 % – співпрацює з іншими. Водночас за сумарним показником «швидше і зовсім

не погоджуюся» 22,9 % батьків засвідчили, що в дитини не сформована така характеристика, як виявляє ініціативу в процесі навчання.

31. Близько 47 % батьків учнів задоволені освітніми результатами своєї дитини по завершенню 6 класу й відмічають прогрес у її навчанні з певних предметів і розвитку.

32. За відповідями директорів і учителів, для організації освітнього процесу в умовах воєнного стану найбільше вчителям бракує безперерйного доступу до інтернету (42,8 % учителів і 36,3 % директорів), доступу до електронних ресурсів з дидактичними матеріалами для учнів (38,3 % і 29,8 % відповідно) і достатньо потужного комп'ютера / планшета (30,7 % і 39,5 %). Лише чверть директорів і близько чверті учителів повідомили, що усього вистачає для організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Також 70,2 % директорів пілотних ЗЗСО вважають, що вчителі найбільше потребують методичної підтримки МОН й інших урядових і нерядових установ, про необхідність такої підтримки повідомили близько 30 % учителів. Чверть директорів повідомили про потребу вчителів у психологічній підтримці (серед учителів про таку потребу зауважили 13,3 % респондентів) й методичній підтримці на рівні міста / села, громади, району, області (лише 5 % учителів вказали на необхідність такої підтримки). Натомість 47 % учителів констатували, що для організації освітнього процесу в пілотних закладах освіти в умовах воєнного стану усю необхідну підтримку вони отримують. Найбільшої додаткової підтримки, якої потребують вчителі – забезпечення підручниками на навчальними матеріалами – як від регіональних координаторів НУШ (25,9 % учителів), так і від видавництв / авторських колективів (42,7 % учителів).

33. Учасники пілотування, а саме вчителі, які безпосередньо в класах упроваджували навчально-методичне забезпечення, створене відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти для 5–6 класів, директори пілотних закладів, які організовували діяльність своїх

колективів у межах пілотування, і регіональні координатори, які забезпечували організаційний і методичний супровід пілоту в школах-учасницях, загалом позитивно оцінили перебіг процесів пілотування на першому (адаптаційному) циклі базової освіти: майже половина й більше опитаних обрали оцінку 8 і більше на 10-бальній шкалі. Цей показник варто інтерпретувати обережно, зважаючи на те, що починаючи з лютого 2022 р. пілотування відбувалося в критичних умовах воєнного часу. У цьому разі високі оцінки радше варто розглядати як суб'єктивну оцінку учасниками своєї спроможності в нелегких обставинах знайти внутрішні й зовнішні ресурси продовжувати участь у пілотуванні, адаптувавшись до ситуації, коли пілотні матеріали почасти надходили із затримками, а чимало питань з об'єктивних причин не були належно артикульовані організаторами пілотування.

34. Найбільш актуальними питаннями, вирішення яких допоможе покращити перебіг пілотування на рівні 7–9 класів, за відповідями усіх категорій респондентів, є вчасне забезпечення навчальними матеріалами, які пілотуються, зокрема друкованими; посилення методичної підтримки з боку організаторів пілоту; нормативне врегулювання щодо системи оцінювання результатів навчання учнівства в НУШ у базовій школі; вирішення питання щодо належного фінансування шкіл для участі в пілоті.

Рекомендації

За висновками, сформованими за результатами цього моніторингового спостереження дослідниками підготовлено ряд рекомендацій, спрямованих на покращення процесу впровадження НУШ.

1. Забезпечити нормативне врегулювання щодо системи оцінювання результатів навчання учнівства в НУШ у базовій школі; щодо поділу класів на групи (на певних предметах / інтегрованих курсах). Вивчити питання щодо належного фінансування шкіл, котрі беруть участь в пілоті.

2. Координатору освітнього проєкту «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів ЗСО в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти»:

- сприяти вчасному забезпеченню навчальними матеріалами, які пілотуються, зокрема друкованими;

- посилити методичну підтримку учителів, які пілотують Державний стандарт базової освіти;

- налагодити механізми взаємодії з авторськими колективами / видавництвами – розробниками навчально-методичного забезпечення для 7-9 класів НУШ;

- розробити заходи щодо забезпечення вчителів – учасників пілоту – технікою для організації дистанційного навчання та покращення безперебійного доступу до інтернету.

3. Суб'єктам підвищення кваліфікації передбачити в межах курсів підвищення кваліфікації поглиблення компетенцій з таких тем, як:

- критерії оцінювання конкретних видів навчальної діяльності;

- методи й способи оцінювання навчальних досягнень учнів за групами результатів, визначеними у Свідоцтві досягнень;

- засади розроблення діагностичних матеріалів, зокрема підсумкових (контрольних) робіт;

- особливості викладання предметів/інтегрованих курсів відповідної освітньої галузі;
- Освітня програма закладу освіти;
- психологічна допомога учасникам освітнього процесу в умовах воєнного стану.

4. Продовжити моніторингове дослідження щодо впровадження реформи НУШ у пілотних закладах освіти (базова школа).